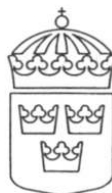

Riksdagens protokoll

1992/93:120

Onsdagen den 2 juni

Kl. 9.00 – 18.14

Protokoll
1992/93:120

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 26 maj.

2 § Förnyad bordläggning

Föredrogs med bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1992/93:KU32, KU38 och KU39

Justitieutskottets betänkade 1992/93:JuU30

Lagutskottets betänkanden 1992/93:LU48 och LU49

Utrikesutskottets betänkande 1992/93:UU31

Försvarsutskottets betänkanden 1992/93:FöU10, FöU12 och FöU13

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1992/93:SfU15 och SfU18

Socialutskottets betänkande 1992/93:SoU25

Kulturutskottets betänkande 1992/93:KrU29

Utbildningsutskottets betänkanden 1992/93:UbU13, UbU15, UbU16,
UbU19 och UbU22

Trafikutskottets betänkande 1992/93:TU34

Jordbruksutskottets betänkanden 1992/93:JoU18 och JoU27

Näringsutskottets betänkande 1992/93:NU30

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1992/93:AU14

Bostadsutskottets betänkande 1992/93:BoU23

3 § Beslut rörande utskottsbetänkande som slutdebatterats den 28 maj

Företogs till avgörande utbildningsutskottets betänkande 1992/93:UbU14 (beträffande debatten i detta ärende, se prot. 118).

Utbildningsutskottets betänkande UbU14

Mom. 1 (resurstilldelningssystemet för grundläggande högskoleutbildning)

Först biträdtes reservation 1 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. med 119 röster mot 11 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del. 162 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 170 röster mot 125 för reservation 1 av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Mom. 4 (resurstilldelning för extra kostnader för studenter med funktionshinder)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 126 för reservation 2 av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Mom. 5 (den övergripande dimensioneringen av grundläggande högskoleutbildning budgetåren 1993/94–1995/96)

Först biträdde reservation 4 av Claus Zaar med 23 röster mot 10 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del. 262 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 3 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. med 127 röster mot 22 för reservation 4 av Claus Zaar. 148 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 152 röster mot 127 för reservation 3 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 (dimensionering och lokalisering av barn- och ungdomspedagogisk utbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 133 för det av Reynoldh Furustrand m.fl. under överläggningen framställda yrkandet. 1 ledamot avstod från att rösta.

Hugo Bergdahl (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 21 (utvidgning av jämställdhetslagens tillämpningsområde)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 11 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del.

Mom. 28 (moratorium för privatisering av högskolor, m.m.)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 266 röster mot 12 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del. 19 ledamöter avstod från att rösta.

Kenneth Attefors (nyd) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 44 (den ettåriga lärarutbildningen för årskurserna 4–9, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 127 för reservation 11 av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Mom. 49 (avveckling av kårobligatoriet)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 125 för reservation 12 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 58 (avtal om bidrag till Handelshögskolan i Stockholm)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 120 för reservation 14 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 79 (optikerutbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 139 för reservation 22 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Prot. 1992/93:120

2 juni 1993

Mom. 87 (anslagsbeloppet under Högskolan i Luleå: Grundutbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 10 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del. 22 ledamöter avstod från att rösta.

Ändringar

i sekretesslagen

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Ändringar i sekretesslagen

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande

1992/93:KU40 Ändringar i sekretesslagen (prop. 1992/93:256).

Anf. 1 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Herr talman! Jag vill börja med att rikta ett tack till ansvarigt statsråd, till regeringen och till konstitutionsutskottet för den utomordentligt snabba hanteringen av detta ärende. Även om denna snabbhet är något ovanlig när det gäller lagstiftningsfrågor, visar den att alla berörda har förmågan att ta itu med ett allvarligt missförhållande.

Barnpornografihärvan har blottlagt en hel del som förut var dolt i vårt svenska samhälle. Den har blottlagt det faktum att det faktiskt finns människor som är intresserade av att titta på när barn utnyttjas sexuellt. Barnpornografihärvan har också blottlagt att det finns människor som vill utnyttja offentlighetsprincipen och allmänhetens rätt till insyn för att själva skaffa sig detta olagliga material.

Men det som barnpornografifrågan främst har visat är att det finns ett starkt medvetande hos allmänheten om vad som är rätt och fel. När en lag så fundamentalt bryter mot vårt sunda förnuft, när en lagtolkning främjar brott i stället för stävjar det, när en lag gör det möjligt för vissa personer att få tillgång till material som gör att barn kan få men för livet, skadas psykiskt och råka illa ut, då reagerar allmänheten. Detta, herr talman, är sunt!

Givetvis var Svea hovrätts tolkning av sekretesslagen inte något som lagstiftaren hade kunnat förutse. Att med hjälp av lagen få tillgång till barnporrfilmer är oerhört stötande. Enda anledningen till att domstolen över huvud taget hade videobanden var ju att det kunde vara brottsligt att sprida innehållet. Därför är det positivt att en lagändring kan komma till stånd så här snabbt.

Att analysera varför det blev så här är nu mycket viktigt. I debatten om offentlighetsprincipen, som blossat upp med anledning av barnpornografihärvan, har domarregeln nr 13 kommit på tal. Jag vill gärna citera den även om språket är något annorlunda: "Den menige mans bästa är den yppersta lagen, och därför det som finnes den menige man till nytta vara, det bör

hållas för lag, ändock att beskriven lag efter orden synes annorlunda lyda.”
Det här är ljuv musik i mina öron.

Jag vill inte ta ställning till om dessa etiska regler för domare skulle ha kunnat anföras i det här fallet. Men innebörden i domarregel nr 13 är att lagar i första hand skall gälla för människans bästa, inte för lagarnas egen skull.

Demokratin förutsätter att människor ifrågasätter lagars riktighet. När lagar bidrar till att människors värdighet kränks måste vi alla ta ett ansvar. Detta är extra viktigt när det handlar om barn.

Barn är sårbara och helt utlämnade till vuxnas välvilja och ansvar. Tyvärr kommer ofta barnen i kläm när lagar tolkas. I artiklarna 12–15 i FN:s barnkonvention finns krav på hur domstolar skall agera när barn är inblandade. Det sägs bl.a. att barnets intresse skall komma i första rummet när domstolar och myndigheter behandlar fall som rör barn.

Eftersom Sverige ratificerat barnkonventionen tar Sverige också ansvar för att konventionens artiklar förverkligas. Personligen tycker jag att barnkonventionen alltför litet har inlemmats i det svenska rättssamhället. Hade barnkonventionen stått som riktmärke i svensk lagstiftning skulle barn ha fått en helt annan rättsstatus.

Herr talman! Barn måste ha en framhållen plats i tolkningen av lagar. I varje enskilt fall där barn är inblandade måste man först se till konsekvenserna av beslutet. Detta är egentligen alldeles naturligt, men tydligen inte lika lätt att följa.

Våra barn är de mest skyddsvärda i samhället, just därför att barn inte har någon annan möjlighet än att förlita sig på vuxnas godhet och ansvarstagande. Därför måste barns bästa alltid prioriteras.

Herr talman! Jag avslutar med att yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Anf. 2 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Först och främst måste jag medge att jag inte visste att svensk rättvisa kunde vara så grotesk och sjuk att det finns skyldighet att sända porrmaterial från rättegångar till intresserade snuskhumrar. Jag visste inte heller, förrän ganska nyligen, att man kunde köra porrfilm på tingsrätten.

Man kan fråga sig var det sunnda förnuftet, hänsynen till andra människor och rättvisan finns, och man kan fråga sig var riksdag och regering har funnits någonstans. Nu återstår att se om vi har lärt oss någonting av detta.

Men, herr talman, i dag kan vi ju glädjas. I dag har vi fått bevis för att riksdagen kan leva, reagera och agera, och att det kan gå undan.

Men hur gick det då till, kan man fråga sig. Det berodde inte på något initiativ från riksdagen, utan det var opinionen, nämligen kvällspressen, som fick litet fart på riksdag och regering, och som väckte lagstiftarna. Plötsligt, efter år av likgiltighet blev det litet drag under galoscherna.

Det är alltså efter det att Aftonblandet och Expressen visat hur det går till i den fjärran verkligheten, nämligen att snusk och perversiteter levereras vidare från domstolar, som man först reagerar.

Man säger usch och menar att anseendet måste räddas. Man säger att ett

ärende måste klaras av med den svindlande hastigheten av någon månad. Det är väldigt snabbt i en krets där man är van vid att under många år gömma viktiga frågor i utredningar.

Det går ju nu, alla är överens och tillstyrker kan kanske t.o.m. talmannen säga. Men jag menar att vi inte alls kan andas ut i och med det. Riksdagens rykte skapas nämligen vid tillfällen som för två månader sedan, närmare bestämt den 25 mars, när just den här sortens frågor behandlades i justitieutskottets betänkande nr 16. Vi hade då en mycket rimlig och vettig reservation, som säkert hade stötts av opinionen och av tidningar m.fl. om de hade observerat den. Men den stöddes inte av riksdagen – alla ni som sitter här, utom vänstern, röstade emot den.

Vad gällde det? Jo, det gällde i det fallet åtgärder mot våldspornografi och barnpornografi, att förbjuda tillverkning och spridning av detta. Utskottet hade då hänvisat till Justitiekanslerns utredning, men där säger han att hans redogörelse har lett till slutsatsen att han inte har grund för att nu föreslå några författningsändringar för att föreskrifterna om straff för våldspornografisk och olaga våldsskildring bättre skall kunna fylla sitt ändamål. Riksdagen hänvisar alltså till en utredning som ingenting gör, och sedan gömmer man sig bakom det.

Jag vill säga att det var en del kds-ledamöter som efteråt sade att det var dåligt och att de egentligen inte skulle ha röstat som de gjorde.

Vi från Ny demokrati ställde oss upp här inne den gången för att vi ville sätta våra namn under det som vår talesman i justitieutskottet K G Sjödin hade anfört. Vi försökte påkalla uppmärksamhet den gången, för att om möjligt stämma i bäcken i stället för i ån – men det kom ingen reaktion någonsans.

Jag hoppas därför att vi i fortsättningen slipper se det här sömngångaraktiga, partistyrda beteendet.

Efter den här frågan om barnpornografi, som är dagens fråga, måste vi visa att riksdagen tänker och agerar i sak. Om det kommer ett bra och välmotiverat förslag, måste vi alltså ta ställning till det i sak, och inte ta ställning på grund av någon sorts allmän partiopportunist. Vi måste inse vilka som är våra arbetsgivare – det är nämligen allmänheten, och ingen annan. Riksdagsledamöterna måste tänka själva.

Vi har ett förfarande som innebär, att så fort det kommer en motion till ett utskott – de flesta utskott – avstyrks den bara, oberoende av vad den innehåller. Där kommer sådana här frågor upp, som sedan avslöjas i en jättelik skandal, och då kan man plötsligt reagera. Det duger inte.

I hela den här skalan av brott-straff-brottsoffer ligger riksdagen, som är den lagstiftande församlingen, sist i Sverige. Först ligger allmänheten. Allmänheten är upprörd över vad som sker. Det är vi här som stiftar lagarna, och vi ligger långt efter – farligt långt efter, vill jag mena.

I dag agerar alltså riksdagen, snyggt och prydligt – det skulle bara fattas annat. En gång reagerade vi på det här sättet, en gång i juni 1993. Men en svala gör ingen sommar. Ett uppvaknande övertygar ingen om att man inte snart somnar in igen.

Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan.
(Applåder)

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Ändringar
i sekretesslagen*

Anf. 3 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Tanken och den verklighet som uppdragade sig för oss och för hela svenska folket för några veckor sedan, när barnpornografihärvan kom fram i ljuset, var svindlande. Det var många av oss som sade: Det här är inte möjligt. Det är inte möjligt att svensk rättskipning skall fungera på det här sättet, att tingsrätten skall åläggas att lämna ut filmer som är beslagtagna därför att de är brottsliga, därför att de grovt skändar barn. Men det var möjligt.

Jag måste ställa frågan varför det var möjligt. Varför kunde man inte i Justitiedepartementet, regeringen, justitieutskottet och konstitutionsutskottet, de som dagligen arbetar med de här frågorna, förutse denna situation?

Vi vet att frågor om barnpornografi har varit uppe, som Ian Wachtmeister var inne på tidigare, där vi i olika partier har haft olika förslag. Men att den här kollisionen och tillämpningen av rättskipningen skulle te sig på det här sättet var för mig, och säkert för de allra flesta, fullständigt otänkbart. Men det var inte otänkbart – det var precis det som skedde.

Vi var många som undrade om den nuvarande lagstiftningen inte var tillräcklig för att förhindra att de här filmerna skulle lämnas ut. Det fanns de som hävdade att yttrandefrihetsgrundlagen skulle räcka till. Om den nu inte hade gjort det, har vi barnkonventionen, som Chatrine Pålsson och flera andra av oss har aktualiserat och krävt skall inkorporeras med svensk lagstiftning. Så har tyvärr ännu inte skett. Jag hoppas fortfarande att riksdagen skall kunna fatta ett sådant beslut.

Om barnkonventionen hade ingått i svensk lagstiftning hade man kunnat åberopa den, och därmed att barnens intresse av att vara skyddade i den här situationen självklart måste gå före sekretesslagen, före allmänhetens intresse av att ta del av bevismaterial.

Det är naturligtvis bra att den här propositionen nu har kommit och snabbt har behandlats av konstitutionsutskottet. Jag måste instämma med Ian Wachtmeister: Fattas bara annat!

Men jag vill också påpeka att det som jag och flera andra har tagit upp i motioner har i viss mån blivit tillgodosett i utskottets betänkande. Det vi har tagit upp är det som fattas i propositionen.

I propositionen skyddas de barn som kan identifieras, men det jag uppfattar som en stor brist är att de barn som inte kan identifieras, framför allt barn som inte är svenska, vars namn eller adress vi inte känner till, inte omfattas av den skärpning som man vill ta fram i propositionen. Det är därför som jag har skrivit motionen. Jag ser att man i betänkandet i viss mån har tagit fasta på det här, och det är min förhoppning att man därvidlag kommer att ha med sig den frågeställningen framöver.

Jag vill också ta upp det som åberopas i texten i betänkandet, dvs. att Vänsterpartiet tidigare har krävt kriminalisering av innehav av barnpornografi. Det stämmer inte riktigt. Det vi i en tidigare motion har krävt är att man skall överväga kriminalisering av barnpornografi. Vi inser att det finns mycket svåra gränsdragningar mot sekretesslagstiftning och annat, och vi menar att den här frågan är värd att ses över i ett större perspektiv och att man inte från en dag till en annan bara bestämmer om kriminalisering.

Jag vill för Vänsterpartiets del yrka bifall till utskottets hemställan. Jag

hoppas på allvar att de frågeställningar som vi har väckt i motioner kommer att finnas med när man går vidare i de här frågorna, därför att vi inte skall hamna i en ny situation, där de som jobbar med lagstiftningsfrågor inte skulle ha kunnat förutse någon ytterligare katastrof. Det måste till varje pris kunna undvikas.
(Applåder)

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Ändringar
i sekretesslagen*

Anf. 4 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Herr talman! Vad är barnpornografi? Det här handlar om en sekretesslagstiftning, men ändå hör frågan hemma i detta sammanhang. Barnpornografi är en skildring av ett sexuellt övergrepp mot barn. Sexuella övergrepp mot barn är kriminella i vårt land och i vår lagstiftning. Barnpornografi är också, Ian Wachtmeister, kriminellt i Sverige. Vi har en lagstiftning mot barnpornografibrott.

Om man har den tolkningen framför sig hela tiden, dvs. att barnpornografi är ett sexuellt övergrepp, blir en barnpornografisk film ett övergrepp varje gång den visas. Jag anser att vi måste ha den grundsynen när vi diskuterar frågor som på olika sätt berör barnpornografi.

Visst är det beklagligt, som flera andra har sagt här i dag, att en tingsrätt skall förvandlas till en porrbutik innan vi inser hur lagstiftningen slår. Men det är heller inte så att riksdagen inte har gjort någonting i den här frågan. Riksdagen har avslagit motioner som har haft idéer kring hur man skall kunna förändra på det här området, i vissa fall med hänvisning till att utredning pågår, i andra fall med hänvisning till att man inte vill göra de här förändringarna. En gällde kriminalisering av innehav av barnpornografiska alster. En kriminalisering av innehav skulle ju göra det omöjligt att sprida barnpornografi också från en tingsrätt. Då säger man inte bara att det är förbjudet att sprida och framställa utan att det faktiskt är ett övergrepp mot barn varje gång som man använder sig av film, tidning osv.

I en motion från allmänna motionstiden, med Ingegerd Sahlström som förste undertecknare, var vi flera socialdemokrater som föreslog att de barnpornografiska brotten skulle flyttas från 16 kap. brottsbalken till 6 kap.

I 16 kap. innebär barnpornografibrott inte detsamma som de skulle göra om de flyttas över till 6 kap. om sexualbrott. Då skulle mycket av det som nu har skett faktiskt kunna förhindras. Vi anser fortfarande att det här är någonting som borde övervägas. Vi har också blivit informerade om att BRIS och Rädda barnen tillskrev regeringen i den här frågan, i samband med att den här propositionen skulle läggas fram, och påpekade vikten av att en sådan här förändring görs.

Naturligtvis är det, som flera har sagt, viktigt att vi har fått fram det här lagförslaget. Det vill jag också yrka bifall till, men jag vill understryka att det finns saker inom den barnpornografiska lagstiftningen som behöver förändras – kanske behövs främst förändringen i brottsbalken.

Jag skall bara ge en liten kommentar till det faktum att ett barn som har blivit utsatt för ett sexuellt övergrepp och under tiden dessutom filmats eller fotograferats betraktas på olika sätt om barnet kan identifieras eller inte. Av den anledningen har Justitiekanslern i en särskild skrivelse kommit med förslag till att de barn som har fråntagits sin identitet, exempelvis genom att de

har fått en handduk över ansiktet, blivit lindade eller då ansiktet inte syns i bild, skall kunna skyddas. Dessa barn är inte skyddade av det lagförslag som regeringen har lagt fram. Jag vill understryka detta, men som motionärer finner vi det glädjande att Justitiekanslern har uppmärksammat det här specifika problemet. Det leder också till att de filmerna förhindras från att spridas från tingsrätten.

Anf. 5 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Barnkonventionen har nämnts i dag, och jag vill också ta upp artikel 34 där det står att "alla barn har rätt att skyddas mot sexuella övergrepp, våld och misshandel.

Alla barn har rätt att skyddas mot att utnyttjas i prostitution och pornografi."

Barn tillhör en svag grupp i vårt samhälle. De har svårt att själva hävda sina intressen och att påverka sin egen situation. De är faktiskt helt beroende av oss vuxna. Trots detta har barn samma inneboende värdighet och värde som oss andra i samhället och också samma okränkbara mänskliga rättigheter.

Sverige har generellt en bra lagstiftning för barn. Både barn och vuxna har också fått en starkare ställning som brottsoffer. Problemet är att tillämpa lagstiftningen, vilket också den aktuella frågan visar.

Trots det relativt starka sociala skyddsnät som finns i Sverige far många barn illa. De utnyttjas sexuellt av närstående vuxna. De utnyttjas till pornografi. De lever i själslig och kroppslig vanvård. De misshandlas dagligen, en del till döds. Ofta förekommer olika former av barnmisshandel samtidigt.

Det är viktigt att vi som politiska beslutsfattare ställer oss på barnens sida och försöker att i olika sammanhang föra deras talan.

Herr talman! Den s.k. barnporrhärvan har upprört en stor del av svenska folket. Det är positivt och glädjande att människor engagerar sig, reagerar och agerar när något är fel. Och visst var det fel att man över huvud taget måste ställa två lagar mot varandra så att en tredje part kom emellan – i det här fallet det utnyttjade barnet. Våra lagar är ju till för att bl.a. upprätta och upprätthålla ordning och rättvisa och inte för som i detta fall underlätta för olika profitörer att komma åt kränkande material med hänvisning till offentlighetsprincipen.

Jag anser att det är mycket positivt att Justitiekanslern har initierat den ändring av sekretesslagen som behandlas i dag och att konstitutionsutskott och lagutskott har behandlat förslaget så välvilligt och snabbt. Konstitutionsutskottet och lagrådet föreslår dessutom förbättringar av lagtexten, som ändå är att betrakta som temporär. Det kommer att göras ytterligare juridiska djupdykningar i frågan. Det är också bra.

Att frågan om barnpornografimaterialet gick att behandla så snabbt ser jag som en förtroendeskapande åtgärd gentemot alla utsatta barn i vårt samhälle och i rättssammanhang. Det ger barnen och de unga signaler om att vi faktiskt bryr oss om dem, och de signalerna behöver barn och ungdom ha i dag.

Men ändå är det ganska märkligt med alla de olika turerna i barnporrfrågan. Det är bara att konstatera att det ökade antalet nya lagar gör lagstift-

ningen svåröverskådlig för såväl lagstiftare som tjänstemän och inte minst allmänheten. Det har i det aktuella fallet visat sig att lagbestämmelser kan motverka varandra på ett sätt som lagstiftaren inte kunde förutse. Det har då lett till en sådan absurd situation, som man ändå måste anse att frågan om barnporrfilmerna var.

Det borde därför finnas lagtillämpningsspärrar inbyggda i lagstiftningen som kan ge signaler när lagens eller lagarnas tillämpning strider mot sunt förnuft och etiska normer och värderingar.

Det skulle kunna innebära, att om en tjänsteman upptäcker konsekvenser av en lag, stadga eller förordning som lagstiftaren eller den som utfärdade bestämmelsen inte avsåg, kan tjänstemannen eller arbetsgruppen tillsammans med ansvariga chefer diskutera frågan och vägra fatta ett beslut som strider mot allt sunt förnuft och de värderingar som råder i samhället. Ett liknande förslag framfördes av Alf Svensson i en motion till riksdagen den 19 januari 1988.

Jag tror inte att det som vi nu har fått vara med om, när det gäller barnporrhärvan och utlämnandet av barnpornografifilmerna är en enstaka händelse. Lagar kommer att ställas emot varandra, och kanske kan ännu större skada än den som nu är gjord åsamkas enskilda människor. Därför vore det bra om man kunde ha en handlingsberedskap då liknande situationer uppträder i andra frågor och gällande kanske andra lagar.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag. Jag tycker att det är bra.

Anf. 6 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! På talarlistan finns det inte någon ledamot från konstitutionsutskottet upptagen, men trots att det var ett enigt utskott som lade fram det här förslaget kan det finnas anledning att komma med några kommentarer.

Ian Wachtmeister uttrycker sin förvåning över att det här kunde inträffa. Vi är nog ganska många som har varit rätt förvånade över att man på det här sättet har kunnat använda sig av lagstiftningen och att snuskhumrar och andra, för att citera Ian Wachtmeister, på det här sättet har kunnat profitera på de luckor i lagen som finns.

Det finns all anledning för oss att försöka reagera. Det har vi gjort. Det kanske inte är kvällspressen i första hand som bär äran av det här utan snarare lagkloka jurister som upptäckte att någonting inträffade som inte var meningen.

Man har alltså agerat snabbt från regeringen, justitiekanslern och konstitutionsutskottet. Man kan förutsätta att riksdagen i dag kommer att följa det förslag som har lagts fram ifrån konstitutionsutskottet.

Det finns emellertid anledning att sätta upp ett varnande finger. En del tycker att det är bra att det har gått så snabbt med den här processen. Ja, det är nog bra att man har kunnat reagera i en sådan här speciell situation. Men normalt tror jag inte att vi skall hoppas på att det skall gå att snabbt hasta igenom saker och ting i riksdagen. Det är tvärtom den omsorgsfulla, noggranna prövningen som måste vara grundregeln i alla sammanhang. Rättssäkerheten måste komma in i bilden.

I det här fallet säger också utskottet direkt – och det skall man nog ta till

sig – att det föredragande statsrådet har sagt att dessa frågor är ytterst komplicerade och att de förtjänar att få en närmare belysning. Det fordrar en genomgång av hur de gällande bestämmelserna förhåller sig till varandra. Det fordras ingående överväganden om möjligheter att förtydliga lagarna eller att göra ändringar av de gällande reglerna, som till stor del också är av grundlagskaraktär.

I sitt yttrande har utskottet slagit fast att vi vet att en sådan genomgång kommer att ske inom regeringskansliet, Justitiedepartementet, under hösten. I utskottsbetänkandet sägs vidare: "Om genomgången skulle leda till ett sådant resultat att grundlagsändringar krävs, förutsätter utskottet att riksdagen föreläggs förslag härom under innevarande mandatperiod inom den tid som anges i 8 kap. 15 § första stycket regeringsformen." I klartext innebär detta att en proposition i så fall måste läggas på riksdagens bord senast den 17 december i år.

Det är angeläget att understryka att offentlighetsprincipen är en av våra allra främsta principer som vi har att ta till vara. Därför får man akta sig för att när som helst ge efter för vad som kan kallas för ett populistiskt tryck. I det här fallet har det varit befogat att agera, men man skall sätta upp ett varnande finger och säga att det inte alltid är så.

Margareta Viklund ville ha en arbetsgrupp som skall pröva sådana här frågor. Det behövs inte. Vi har en lagprövningsrätt. Den är visserligen utrustad med förbehållet att det måste vara uppenbart att lagar strider mot varandra för att man skall kunna pröva det, men det finns ändå en sådan möjlighet. Man kanske också skulle kunna gå längre och göra lagprövningen ännu effektivare inför framtiden.

Kontentan måste bli att det är bra att man kan agera snabbt i vissa lägen där så krävs, men det är en utomordentligt komplicerad materia vi har att göra med av grundlagskaraktär. Offentlighetsprincipen är inte någonting som man får göra till en vana att tubba på. Här har man kunnat rätta till felaktigheter. Det är bra, men vi måste vara varsamma i framtiden. Konstitutionsutskottet kommer förvisso att vara det.

Anf. 7 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Det är nog riktigt som herr Hagård säger att man inte alltid kan gå efter det populistiska trycket. Det tragiska är emellertid att det är detta populistiska tryck som till sist har fått riksdagen och dess utskott att agera. Jag tycker att denna händelse liksom de uppenbara luckor som vi härmed har sett att vi har i vår lag ger oss riksdagsledamöter budskapet att vi får skärpa oss ordentligt.

Jag undrar om inte herr Hagård såsom en ledande moderat skulle hålla med om följande. Vi borde i denna riksdag ha en särskilt anordnad debatt som bara skulle handla om dessa vidriga företeelser, nämligen våld, våldspornografi och övergrepp mot kvinnor och barn. Då skulle vi i denna kammar kunna uttala vad vi egentligen tycker. Då skulle det kunna gå en signal ifrån kammaren till konstitutionsutskottet och justitieutskottet om att man skall sätta fart på dessa frågor. Vi ligger långt efter det allmänna rättsmedvetandet i Sverige.

Anf. 8 BJÖRN VON DER ESCH (m):

Herr talman! Vår offentlighetsprincip är omistlig och inte förhandlingsbar. Det är ett konstaterande som vi har hört ofta under senare tid.

Under loppet av en vecka har riksdagen behandlat två ärenden som innebär inskränkningar i yttrandefriheten och offentlighetsprincipen. Jag tänker på förbudet mot tobaksreklam och på den nu aktuella propositionen angående barnpornografi. Det senare ärendet skall det fattas beslut om efter en exceptionellt snabb behandling.

Vi har hört och vi vet att trycket från allmänheten är stort och enigheten om behovet av en lagändring är total. Så långt är allt gott och väl.

Det föreliggande lagförslaget är emellertid präglad av den brådska som har rått. Man använder t.ex. uttrycket "en ung person" för att ange vem lagen avser att skydda. Det uttrycket kommer att förorsaka stor osäkerhet i domstolarna om vem det är som omfattas av lagen. "En ung person" kan nämligen avse personer över 20 år. Jag menar att det borde klart ha angivits vilka personer som lagen är avsedd att skydda t.ex. genom användande av de uttryck som är vanliga i vår lagstiftning, i synnerhet i sådana här sammanhang. Man talar t.ex. om "minderåriga", "omyndiga" och "barn under 18 år".

Eftersom lagen är att betrakta som ett provisorium finner jag det angeläget att den översyn som nu har ställts i utsikt också snarast kommer till stånd. Mot bakgrund av det som har inträffat förefaller det inte osannolikt att det även i fortsättningen kan uppstå häftiga och mycket välmotiverade opinionsyttringar som kräver omedelbara inskränkningar i offentlighetsprincipen.

Skulle riksdagen tillmötesgå dem lika snabbt som nu har skett, kommer många att fråga sig vad som egentligen menas med att offentlighetsprincipen är omistlig och icke förhandlingsbar.

Vi kan göra antagandet att barnpornografimålet aldrig hade kommit upp, utan att EG skulle ha kommit med krav på de ändringar som vi nu har åstadkommit. Skulle vi då ha svarat att vår offentlighetsprincip icke är förhandlingsbar och omistlig?

Vi kan redan nu se vilka problem vi kan komma att få. Vår offentlighetsprincip medger att de som sitter fängslade för det allra grövsta man kan tänka sig har rätt att få ut handlingar som polisen har hemligstämplat. Är detta acceptabelt? Vi kommer att ställas inför sådana frågor, och vi måste då få erforderlig tid för att lösa problemen.

Anf. 9 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag ber att först få instämma i Birger Hagårds anförande. Vi har olika intressen av principiell art att ha i åtanke så snart vi är inne på förändringar av sekretesslagstiftningen.

Det är precis som Birger Hagård sade i sitt anförande, att den grundläggande principen i vårt samhälle är att det är offentligheten som är princip och att det är sekretessen som är undantag. Detta är vi mycket stolta över, och vi talar om det för alla som vi träffar från andra länder. Att öka offentligheten i det offentliga är en av våra ambitioner, också om vi blir medlemmar i EG. Det är alltså viktigt med principiell balans i den diskussion som har förts.

*Ändringar
i sekretesslagen*

Vidare opponerar jag mig när någon här säger att riksdagen i det här fallet visar handlingskraft, att det kan gå snabbt när det krävs och att det borde gå till så. Då är man enligt min mening inne på mycket farliga vägar. Det skall egentligen inte gå till på det här sättet. Beslut i riksdagen, och inte minst beslut som rör principiellt väldigt viktiga och svåra avvägningsfrågor, skall naturligtvis normalt övervägas mycket noga. Riksdagen skall inte bara för att tillfredsställa en tillfällig opinion rusa i väg och ändra lagstiftningen hur som helst. Liksom Birger Hagård vill jag här höja ett varnande finger. I sak tycker jag att de ändringar som vi nu föreslår och som riksdagen kommer att anta är bra, men hanteringen av ärendet är icke bra. Det vill jag gärna ha sagt.

Jag begärde egentligen ordet för att göra några reflexioner kring internationella konventioner och den svenska lagstiftningen. Det har ju anförts att om vi bara hade följt barnkonventionen, hade problemet varit ur världen. Så enkelt är det inte. Det finns ett rent allmänt problem när det gäller internationella konventioner och deras tillämpning och praktisering i vårt land. En möjlighet är naturligtvis att vi bestämmer oss för att internationella konventioner som vi har undertecknat skall gälla som lag i Sverige. Det finns en del länder som har sådana bestämmelser. Men då måste man komma ihåg att vi är mycket noggrannare i vårt land. Om vi införlivar en konvention i vår lagstiftning, menar vi också att den skall tillämpas. Då uppkommer betydande svårigheter, eftersom internationella konventioner ofta är oklara i sin utformning. De är tillkomna som kompromisser och ofta väldigt allmänt hållna. För att konventionerna skall få precision krävs att motsvarande sakinnehåll överförs i preciserad text i svensk lag.

I utredningen om grundlagen och EG – som jag har haft möjlighet att sitta med i – har vi haft anledning att fundera över detta. Utredningen konstaterade att vi i Sverige kommer att vara skyldiga att följa en del av de beslut som fattas av EG:s behöriga organ, oavsett vad som står i svenska lagar. Vi föreslog därför relevanta grundlagsparagrafer för Sveriges EG-anslutning. Detta förorsakade ett våldsamt upplopp i den allmänna debatten och en kritik som man ibland förvånade sig över, eftersom den från saklig synpunkt var dåligt grundad. Det visar hur känslig denna fråga är. Jag kan erinra om att jag i ett särskilt yttrande till utredningens betänkande har en del funderingar kring internationella konventioners tillämplighet på svensk lagstiftning över huvud taget.

Precis som Björn von der Esch var inne på är detta ett problem som kommer att få ökad tyngd framöver, inte bara om vi kommer med i EG utan också på grund av internationaliseringen av politiken, vårt ökade internationella beroende och vår anslutning till den ena konventionen efter den andra. Detta är frågor som sannerligen kräver noggranna överväganden och mycket stor eftertanke.

Lagrådet var mycket tveksamt när det gäller de förslag som vi nu kommer att anta, men man accepterade dem med hänvisning till att hela denna fråga skall bli föremål för översyn, och det vill också jag referera till. Man kommer alltså att fundera vidare. På det sättet får man tillfälle att återkomma på ett mera stadigvarande sätt i lagstiftningen till de gränsdragningar mellan sekretess och yttrandefrihet som det här gäller.

Anf. 10 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Tredje vice talmannen säger att riksdagen tvingas att rusa i väg hur som helst – han använde det uttrycket. Riksdagen har i dag tvingats att rusa i väg hur som helst just därför att riksdagen inte hänger med i vad som händer i verkligheten. Som relativt färsk politiker är detta en iakttagelse som jag många gånger har gjort. Vad vi gör i dag är att vi försöker att undvika att riksdagen blir till åtlöje. I dag ber riksdagen om ursäkt för sina tidigare synder. Så ser jag det.

Sedan har jag en fråga till herr Fiskesjö. Våld, våldsbrott, våldspornografi, barnpornografi är områden där vi här säkert har begått en serie underlåtenhetssynder. Borde vi inte debattera dessa områden vid ett annat tillfälle i en särskild debatt, både när det gäller sekretesslagar och i fråga om ändringar i brottsbalken?

Anf. 11 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Jag har ingenting emot en sådan debatt. Detta är intressanta områden, men då får vi ta god tid på oss, därför att det rör sig om komplicerade frågor. Jag tror att vi även framöver kan hamna i konflikter av det här slaget.

När det gäller riksdagens tidigare försyndelser tar jag inte på mig någon skuld, därför att den situation som nu har uppstått var det ingen som kunde förutse när den nuvarande sekretessförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen antogs. Detta är någonting som har visat sig kunna inträffa, och då måste vi naturligtvis kunna ta upp en sådan fråga till förhandling och föreslå förändringar. Men hur klok Ian Wachtmeister än är tror jag icke att han kan förutse allt som kan hända. Vi kommer nog att drabbas av överraskningar även framöver, utan att dessa överraskningar har sin grund i någon systematisk eller medveten försummelse från riksdagens sida.

Anf. 12 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Det handlar inte om huruvida jag är riktigt klok, utan det handlar om huruvida riksdagen är riktigt klok. Det måste vi dock vara.

I det här fallet är det självklart att den lagstiftning som tidigare här har beslutats uppenbarligen innebar att det som nu har inträffat var tillåtet. Denna lagstiftning innebar att tingsrätter kunde inrätta porrbutiker. Jag är övertygad om att detta inte är första gången som det har skett. Det är bara det att det är första gången som det har uppmärksammats.

Anf. 13 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Vad som har hänt är att det inträffade har blivit föremål för prövning i tingsrätt och hovrätt. Våra dömande instanser har alltså haft att ta ställning till en speciell fråga. Dessa instanser har kommit till olika slutsatser t.o.m. i den här frågan. Det visar att det i och för sig inte var givet att vi var tvungna att göra de förändringar som vi nu föreslår för att uppnå det syfte som vi alla är ense om. Sådana händelser kan inträffa på alla möjliga områden som är lagreglerade. Riksdagen stiftar lagar som det är ett visst syfte med. Vi har så gott det går på förhand gått igenom de möjliga konsekvenser av de lagar som riksdagen antar. Sedan skall dessa lagar tillämpas av dö-

mande instanser. Då kan det visa sig att de lagar som riksdagen har stiftat har brister och är ofullkomliga. I det fallet är det naturligtvis riksdagens skyldighet att ta itu med de brister som har blivit uppenbara.

Jag sade inte att Ian Wachtmeister inte var riktigt klok. Tvärtom sade jag att trots att Ian Wachtmeister är så klok, tror jag ändå inte att han är så klok att han kan förutse alla kommande händelser eller alla resultat som kommer av domstolars prövning av de lagar som stiftas i denna kammare. Vi borde ha en viss ödmjukhet, även i frågor av den här typen.

Anf. 14 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag vill instämma i det som Birger Hagård, Björn von der Esch, Bertil Fiskesjö m.fl. har sagt om vikten av att behålla en bra offentlighetsprincip. Offentlighetsprincipen har kännetecknat vårt land, och den skall vi i stor utsträckning värna om. Det är viktigt att slå fast.

Däremot har det visat sig att offentlighetsprincipen har stått i konflikt med andra lika angelägna intressen, i det här fallet med sekretesslagstiftningen. Det är därför oerhört viktigt att denna ändring snabbt kan genomföras.

Det är inte sant att det inte tidigare har skett någonting, vilket flera här har sagt. Mitt parti och flera andra ledamöter har motionerat i dessa frågor. Redan i början av året uppmärksammade vi frågan om innehav av barnpornografi, något som jag och Margareta Israelsson här tidigare tog upp. Vi har sagt att den här frågan måste belysas närmare i samband med en övervägning om kriminalisering. Riksdagen har alltså inte varit fullständigt passiv och över huvud taget inte tagit upp dessa frågor.

Jag vill också ta upp den boll som Ian Wachtmeister kastade. Han ville att det skulle anordnas en hearing om dessa frågor, om sexualbrott, om barnpornografi osv. Jag kan glädja Ian Wachtmeister m.fl. med att det är på gång just en sådan hearing. Jag inbjuder honom m.fl. personligen att delta i denna hearing. Riksdagens tvärpolitiska barngrupp har planerat att i början av oktober ha denna typ av hearing. När vi har tagit upp dessa frågor eller väckt gemensamma motioner för att åstadkomma resultat i riksdagen, har vi gång på gång stött på olika juridiska problem som har förhindrat en lösning, eftersom den t.ex. har kolliderat med annan lagstiftning. Just därför måste dessa frågor belysas i sin helhet, där man ser det utnyttjade barnet i ett helhetsperspektiv och inte bara strikt juridiskt, strikt socialt, strikt psykologiskt etc., vilket vi i den tvärpolitiska barngruppen har efterlyst. Hearingen kommer att äga rum i oktober. Vi hoppas naturligtvis att så många av riksdagens ledamöter som möjligt kommer att delta. Men jag är också övertygad om att det behövs krafter utifrån som kan hjälpa till att belysa var luckorna finns.

Herr talman! Jag vill avsluta med att jag hoppas att det som står i propositionen inte bara är tomma ord, nämligen att regeringen och departementet avser att återkomma med en vidare belysning av hela frågeställningen. Jag utgår ifrån att så kommer att ske. Det här är definitivt inte en avslutad fråga. Vi måste se till att den här typen av problem inte uppstår på nytt.

Anf. 15 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Eva Zetterberg talade om den tvärpolitiska barngruppen som skall anordna en hearing i början av oktober. Det är alldeles förträffligt,

men det skulle dessutom behövas någonting i denna kammare. Jag anser att det är Sveriges riksdag som behöver ruskas om i dessa frågor. Det behövs en belysning av hur långt ifrån verkligheten man här inne befinner sig. Vi kan kanske göra bägge delarna.

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Ändringar
i sekretesslagen*

Anf. 16 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! I riksdagens tvärpolitiska barngrupp finns också Ny demokrati representerat. Vi hade inte just bestämt den här salen. Jag trodde inte att det var det som var det väsentliga. Vi hade siktat på förstakammarsalen eller andrakammarsalen.

Men om talmannen är intresserad av att ha denna hearing i riksdagens plenisal, tror jag inte att det är någon av oss som har några invändningar. Vi ser fram emot att ha även Ian Wachtmeister som deltagare i denna hearing.

Anf. 17 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag vill också sälla mig till dem som här har satt upp ett varnande finger när det gäller att tumma på offentlighetsprincipen. Det är en mycket viktig princip som vi har här i Sverige och som är unik för Sverige.

Vi från Folkpartiet liberalernas sida har alltid hävdat denna princip som en av hörnpelarna i vår demokrati. Därför skall vi inte utan vidare ändra i offentlighetsprincipen. Men just i detta fall är det mycket bra att göra det, och jag ställer mig helt bakom den bedömning som utskottet har gjort om att vi snabbt skall ändra på detta för att komma till rätta med en situation som är helt absurd. Men det får inte gå till på detta sätt regelmässigt, utan detta måste vara ett undantag snarare än en regel.

När det gäller hanteringen av själva ärendet, våld och övergrepp mot barn, tycker jag att det är mycket bra att denna fråga har belysts på detta sätt och att vi verkligen får en debatt. Jag välkomnar det förslag som Ian Wachtmeister har väckt här tidigare om att ha en debatt i kammaren om våld mot barn och mot kvinnor. Ju fler som engagerar sig i den debatten, desto bättre. Oftast har det nämligen varit kvinnorna i riksdagen som har tagit upp dessa frågor. Men om vi kan få en mycket bredare uppslutning i en sådan debatt, tycker jag att det vore mycket bra. Det hindrar inte att man både har en hearing, vilket barngruppen har väckt förslag om, och en debatt här i kammaren. Det tycker jag är högst angeläget.

Jag reagerade själv mycket starkt när jag såg den här filmen från Thailand, där man visade barnet helt oskyddat, medan förövarens identitet inte skulle röjas. Detta nakna barn satt alltså helt öppet för allmänheten att beskåda. Så får det inte vara, att barnet inte skyddas mer. Nog finns det anledning att se över dessa frågor. Jag utgår också från att regeringen verkligen tar upp hela frågan och återkommer och belyser den.

Anf. 18 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Det talas mycket vackert i denna kammare om offentlighetsprincipen. Det är bra på många sätt. Men vad vi nu ser är att offentlighetsprincipen har kommit att betyda rätten att kika i grannens nyckelhål och att samla på sig diverse snaskigt material från domstolarna. Det kan väl ändå inte ha varit meningen med offentlighetsprincipen?

Jag skulle vilja framföra något annat som jag tycker kommer långt före offentlighetsprincipen, nämligen den personliga integriteten i en demokrati.

Anf. 19 INGELA MÅRTENSSON (fp) replik:

Herr talman! Frågan gäller just de fall då den personliga integriteten och offentlighetsprincipen kolliderar. Det är en mycket delikat avvägning som man måste göra i detta fall. Båda principerna är ju viktiga. Men i just detta fall har jag inga invändningar mot att ändra lagen och justera offentlighetsprincipen, så att integriteten hos de barn som har utsatts för övergrepp inte kränks. I detta sammanhang är vi alltså helt överens. Men det är svåra överväganden som vi har att göra.

Anf. 20 INGVAR JOHNSON (s):

Herr talman! Som Birger Hagård inledde med att säga är utskottet i detta betänkande helt enigt, och det var väl inte förutsatt att det skulle bli någon debatt mellan utskottsledamöterna. När nu representanter för alla partier har gjort deklarationer, kan det väl ändå finnas anledning för mig att säga några ord om varför även vi har kommit fram till de ståndpunkter som finns redovisade i betänkandet.

Allra först skulle jag vilja säga att det är mycket lätt att instämma i det som Margareta Israelsson och andra har sagt här tidigare om den vrede och indignation som vi alla har känt över hur detta material kunde bli tillgängligt. Jag vill också markera vad många tidigare har sagt här, nämligen att barnpornografibrott och olaga våldsskildringar är avskyvärda uttryck för både ohämmad spekulering i våld och mänsklig förnedring som inte kan accepteras i ett samhälle som vårt.

Jag vill därför yrka bifall till utskottets förslag.

Jag vill också säga något om den diskussion som har förts om offentlighetsprincipen. Det är naturligtvis på det sättet, vilket har framförts från Birger Hagård och från tredje vice talman Bertil Fiskesjö, att offentlighetsprincipen är mycket viktig och att det skall till mycket starka skäl för att göra ingrepp i den. Men i detta fall kan ingrepp accepteras mer som ett undantag än som en regel. Jag tycker att det är mycket viktigt att denna markering finns med i denna debatt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Utskottets hemställan bifölles.

Meddelande om samlad votering

Andre vice talmannen meddelade att bostadsutskottets betänkande BoU21, socialförsäkringsutskottets betänkande SfU19, konstitutionsutskottets betänkande KU33, skatteutskottets betänkanden SkU29 och SkU34

samt justitieutskottets betänkanden JuU32, JuU33, JuU34, JuU35 och JuU36 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Bostadsbidragens
administration –
bostadsanpassnings-
bidrag*

5 § Bostadsbidragens administration – bostadsanpassningsbidrag

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1992/93:BoU21 Bostadsbidragens administration – bostadsanpassningsbidrag (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 21 BRITTA SUNDIN (s):

Herr talman! För många människor i vårt land är bostadsbidragen förutsättningen för att de skall kunna efterfråga en bra bostad. Vi har i Sverige med bostadsbidragen som ett verkkningsfullt medel åstadkommit att de allra flesta, och framför allt barnfamiljerna, har kunnat bo bra.

Detta är en målsättning som vi i stort sett har varit överens om, även om det har knorrats från vissa håll om bidragsberoende.

Bostadsbidraget har en utomordentligt stor betydelse för att hushåll med små inkomster skall kunna bo efter sina behov. Min förhoppning är att vi även för framtiden skall finna majoriteter i riksdagen som värnar om detta. Det finns i dag tendenser som kan innebära att välfärden även på detta område urholkas.

Lika viktigt som det är att ha rätt till utbildning, till omsorg och till sjukvård är det att ha rätt till en bra bostad. Barn som växer upp i en trygg och bra bostadsmiljö har goda förutsättningar att klara sig bra genom livet.

Det betänkande som vi behandlar i dag innebär stora förändringar, både på det administrativa området och i fråga om beräkningsgrunderna. Redan i höstas fattade vi i riksdagen ett principbeslut om att bidragsadministrationen skulle föras över från kommunerna till försäkringskassorna. Vi var eniga om det beslutet då, förutom att vi socialdemokrater redan då ville ge regeringen till känna att det centrala myndighetsansvaret fortsättningsvis också skall ligga hos Boverket.

När vi debatterade detta i höstas ansåg Agne Hansson att det, eftersom utredningens förslag innebar att Boverket även fortsättningsvis skulle ansvara för utvärderingar inom det bostadspolitiska området, inte fanns någon anledning att tro något annat än att det också skulle bli regeringens förslag.

Med facit i hand kan vi nu se att det var just vad regeringen kunde göra. Förslaget innebär nu att hela det centrala ansvaret läggs på Riksförsäkringsverket. I frågor av bostadspolitisk innebörd förutsätter man att RFV samråder med Boverket.

Det gick alltså precis som vi befarade. I den allmänna systemskiftesyran på bostadspolitikens område splittras nu de kunskaper upp som finns på Boverket, och en ny kompetens skall börja byggas upp på RFV. Jag kan inte förstå denna förändringsiver. Vi har ett statligt verk som på ett utmärkt sätt har skött de olika delarna på bostadspolitikens område och som genom att det har fått ett myndighetsansvar för hela sektorn också har skaffat sig en

bred kompetens som har haft stor betydelse för utformningen av den svenska bostadspolitik och som har varit till stort gagn för oss beslutsfattare.

Det är bra att vi kan göra rationaliseringar och förbättringar i administrationen genom försäkringskassorna. Men det är synd att majoriteten inte har velat slå vakt om den samlade kompetens som Boverket utgör. Jag yrkar bifall till reservation 2.

När det gäller administrationen i övrigt vill jag understryka det som utskottet har skrivit om den kompetens som finns hos de kommunala handläggarna och det viktiga i att dessa också får komma i fråga vid rekryteringen till försäkringskassorna.

I fråga om inkomstprövning är det bra att denna nu kan grundas på den aktuella förvärvsinkomsten. Men det som vi från Socialdemokraternas sida motsätter oss är majoritetens förslag att förmögenheter i fortsättningen inte skall påverka bostadsbidragen. Vi menar att alla medel måste tillgripas i det kärva ekonomiska läge som vi nu har för att vi skall få en så rättvis fördelning som möjligt.

Men vi vet att det finns grupper med mycket små inkomster som trots bostadsbidraget inte har råd med en fullvärdig bostad. Det finns i dag signaler som visar att människor har börjat flytta in i mindre lägenheter, även om deras behov är större. När det visar sig att de, på grund av att den nedre hyreskostnadsgränsen höjs, t.o.m. i vissa fall kan få minskade bostadsbidrag, då tycker jag att man kan satsa de begränsade resurserna på dem och inte på dem som har förmögenheter.

Därför har vi också föreslagit att gränsen för 75-procentsbidraget höjs med 150 kr per månad. Det innebär ca 500 kr mer per år i oreducerat bidrag. Det kan tyckas vara en marginell ändring, men för de familjer som har bostadsbidrag och som lever på marginalen är varje krona värdefull.

Jag vill också hänvisa till det som står i betänkandet om att det kan bli aktuellt att ompröva kostnadsgränserna i höst igen, nu när det tycks finnas en majoritet för att minska de generella subventionerna ytterligare. Det är väldigt viktigt att också bostadsbidragen omprövas när man nu ytterligare ökar hyreskostnaderna. Jag yrkar bifall till reservation 5.

I betänkandet har vi kunnat enas om att utöka kretsen av bidragsberättigade till att också omfatta personer av samma kön, utan att ta hänsyn till deras samlevnadsform. Det är bra att det nu skapas rättvisa på detta område.

Det här förslaget innebär så stora förändringar i beräkningsföresattningsarna att det kräver en noggrann analys av hur bostadsbidragen slår för olika grupper. Det finns också angett i propositionen att Riksförsäkringsverket skall göra en sådan utredning. Då är det viktigt att Boverkets kunskaper tas till vara, vilket vi har skrivit i ett särskilt yttrande i betänkandet.

I övrigt står vi socialdemokrater naturligtvis bakom samtliga våra reservationer, men av tidsskäl yrkar jag alltså bifall till reservationerna 2 och 5.

Anf. 22 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Frågan om bostadsbidragen – hur mycket pengar vi lägger på dem, hur de organiseras och administreras – är av stor betydelse för de allra flesta människor i vårt land som i dag inte med den egna inkomsten kan täcka sina hyreskostnader. Men det är inte bara väsentligt för dem som själva

behöver bidragen. Det är också väsentligt för alla oss andra som tycker att det är viktigt att alla har rätt till en god bostad och att man skall kunna ha det även om man inte har så höga inkomster.

En av de frågor som behandlas i detta betänkande, nämligen överförandet till försäkringskassan, har vi redan diskuterat här i kammaren. Jag har inget mer att tillägga på den punkten.

Däremot ställer Vänsterpartiet inte upp på inställningen i den fråga som kvarstår, som vi också har haft uppe tidigare, nämligen att Boverket i betänkandet och i regeringens planer får en mycket liten roll vad gäller bostadsbidragen. Jag skall inte upprepa argumenten, utan jag instämmer i det som Britta Sundin har sagt på den punkten.

Från Vänsterpartiets sida yrkar vi bifall till reservation 2 från Socialdemokraterna, eftersom den överensstämmer med Vänsterpartiets motionsyrkanden.

Herr talman! En annan fråga som tas upp i det här betänkandet tycker jag är mycket glädjande. Den gäller bostadsbidragen till sammanboende av samma kön. Det är förvisso inte heller någon ny fråga för kammaren, för dem som är intresserade av bostadsbidragsfrågan. Men vi som har drivit den och som har ansett att det är en djup orättvisa att två män eller två kvinnor, oavsett vilken form av samlevnad man har, inte har kunnat få bostadsbidrag, medan hushåll med en man och en kvinna har kunnat få det, har tyvärr tidigare varit få.

Jag är därför glad över att man i betänkandet kommer fram till att man inte skall avvakta partnerskapsutredningen, utan redan i dag fastslå att det måste vara möjligt att ändra de reglerna. Jag har därför inget yrkande på den punkten från Vänsterpartiet. Vi ser fram emot att den här förändringen snabbt kommer att ske.

En annan viktig fråga i betänkandet gäller bostadsbidragens storlek – hur mycket pengar vi skall satsa på bostadsbidragen. Där har vi från Vänsterpartiet föreslagit 500 kr generell ökning av bostadsbidragen. Det beror på att vi vet att den gräns man har satt nu inte räcker för att täcka kostnaderna i nyproduktion. Hyrorna ligger betydligt högre än så.

Vi vet att det i dag finns stora problem för en del att bo kvar i en bostad som de egentligen behöver. Många familjer byter ned sig för att få råd att bo. Vi vet att vräkningarna ökar. Därför menar vi i Vänsterpartiet att det är betydligt bättre att satsa pengar på högre bostadsbidrag.

Vi har valt modellen att satsa på dem som har de högsta boendekostnaderna, även om man gärna hade behållt även en lägre gräns, för även där kan det vara svårt. Men vårt val har varit att satsa på dem som har de högsta boendekostnaderna. När därför utskottets majoritet, liksom socialdemokraterna, avvisar förslaget med att det är för dyrt, vill jag bara kontra med: Ja visst, det kostar pengar i direkta bidrag. Men samtidigt är det pengar som skulle gå åt på annat sätt, genom ökade socialbidrag eller när de här personerna ändå vräks. Det blir ökade kostnader inte bara för den enskilde, utan också för samhället, i och med en ökad utslagning.

Herr talman! Den sista frågan som vi har tagit upp gäller när familjer skiljs åt och föräldrarna har gemensam vårdnad. Man har barnet varierande tid.

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Bostadsbidragens
administration –
bostadsanpassnings-
bidrag*

Vi menar att båda parter skall kunna uppbära bostadsbidrag. Därför vill jag yrka bifall till min motion Bo44, yrkande 4.

Anf. 23 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar föreslås en höjning av bostadsbidragen för 1994. För familjer med ett eller två barn höjs den övre bostadskostnadsgränsen med 400 kr per månad. För familjer med tre eller fler barn höjs samma gräns med 300 kr per månad. Även när det gäller bostadskostnadsgränserna, där bidrag lämnas med 50 % av bostadskostnaden, höjs den övre gränsen för familjer med ett barn med 400 kr per månad, och för familjer med två eller flera barn höjs samma gräns med 600 kr per månad.

För familjer där bidrag lämnas med 75 % av boendekostnaden aviseras i propositionen att en förändring senare kan bli aktuell. Detta understryks och betonas ytterligare av utskottet. Utskottet förutsätter att regeringen återkommer med förslag i den delen och i övriga delar när beslut om besparingar av räntebidragen på tre miljarder blir klara. Därmed har jag också kommenterat reservation nr 5 och det som skiljer majoriteten och Socialdemokraterna i själva bidragsbeloppen. Det rör sig om 40 kr per månad i bidrag.

Förslagen om en höjning av bostadsbidragen som en följd av de ökade boendekostnaderna och uttalandet om justeringar i samband med räntebidragsjusteringarna är en mycket tydlig markering från utskottsmajoriteten och regeringen, att bostadsbidragen ses som ett bostadspolitiskt instrument. Tydligare kan detta inte visas i handling än som skett i detta betänkande och i propositionen.

Men Socialdemokraterna anstränger sig för att vara övertydliga på den här punkten. När vi behandlade bostadsbidragen senast, för knappt ett halvår sedan, ville Socialdemokraterna i ett tillkännagivande slå fast att bostadsbidragen är ett bostadspolitiskt instrument, med motiveringen att bidragen behöver höjas när boendekostnaderna ökar. Vi menade då att det är en självklarhet för regeringen och en sak som man inte behöver påminna om. Nu ser vi resultatet. Bidragen har höjts när kostnaderna har ökat. Det är bra.

Vid detta tillfälle har socialdemokraterna självfallet inte möjligheten att återupprepa detta yrkande. Nu varierar man yrkandet för att kunna markera sin övertydlighet genom att i reservation nr 1 säga att det är viktigt att bostadsbidragen höjs när de generella bidragen minskar. Bostadsbidragen får större betydelse när de generella subventionerna minskar, konstaterar man. Kan man uttala något mer självklart?

Det senare har ju både regeringen och utskottsmajoriteten visat genom att just markera att ytterligare förändringar blir aktuella när klarhet vunnits över indragningarna av de tre miljarderna i besparingar av räntesubventioner, som jag tidigare nämnde. Ändå reserverar sig socialdemokraterna för att ytterligare betona bostadsbidragen som bostadspolitiskt instrument. Tydligare kan man inte anstränga sig för att strida om påvens skägg i en fråga som det råder total politisk enighet omkring. Därmed tycker jag att vi kan vara överens om att avslå de självklarheter som förs fram i reservation nr 1.

Jag noterade att Britta Sundin inte tog upp den delen i debatten den här gången och inte heller yrkade bifall till reservationen, om än av tidsskäl. Jag tycker att processen har lett oss närmare verkligheten. Självklart har bo-

stadsbidragen gjort att hushåll med små inkomster kan bo bra. Det skall vara så också i framtiden. Jag hoppas, liksom Britta Sundin, att det skall vara möjligt att i den här kammaren även fortsättningsvis skapa sådana majoriteter att bostadsbidragen blir det bostadspolitiska instrument som vi vill att de skall vara.

Åsiktsskillnaderna i betänkandet kan i sin helhet betraktas som mycket små, och kan naturligtvis jämföras med vad som har framgått av vad jag nu har sagt om reservation nr 1, trots de 6 reservationerna som föreligger.

Herr talman! Den väsentligaste förändringen i förhållande till vad som gällt tidigare beträffande bostadsbidragens organisation är att ansvaret för bostadsbidragen nu flyttas över från kommunerna till staten. Staten tar, om riksdagen följer utskottets hemställan, från den 1 januari 1994 helt över ansvaret också för kostnaderna för bostadsbidragen. Detta råder det enighet om. I konsekvens med att bostadsbidragen blir en statlig angelägenhet och inte en kommunal flyttas myndighetsansvaret över till Riksförsäkringsverket. Riksförsäkringsverket är den centrala myndighet som i övrigt handhar andra stödformer till barnfamiljer och andra liknande bidrag, inkl. bostadstillägg till pensionärer. Samordningsvinster står här att göra. I princip råder det också en samsyn om organisationsförändringen och det centrala myndighetsansvaret.

Men i reservation nr 2 gör Socialdemokraterna en markering som jag inte riktigt förstår vad man egentligen menar med. Jag blev inte klokare efter Britta Sundins argumentering. Så här står det i reservationen: "När nu det centrala myndighetsansvaret för bidragsadministrationen m.m. skall övervägas får det anses vara både naturligt och lämpligt att Boverket liksom hittills har ansvaret för det bostadspolitiska regelsystemet som sådant, dvs. för föreskrifter, uppföljning och utvärdering. Att Riksförsäkringsverket också ges ett centralt myndighetsansvar får anses givet mot bakgrund av att verket är centralmyndighet för försäkringskassorna. Dessa skall ju administrera bidragsgivningen på den lokala nivån." För att markera detta föreslås i reservationen att tre miljoner av budgeten förs över från Riksförsäkringsverket till Boverket. Det är väl kanske där skillnaden egentligen ligger.

Man kan väl, Britta Sundin, ändå inte ha mer än en myndighet som har det centrala ansvaret? Det läggs enligt majoriteten på Riksförsäkringsverket, som åläggs ett samordningsansvar med Boverket. Och så måste det naturligtvis vara. Det innebär på intet sätt att Boverket skall sluta arbeta med de här uppgifterna på sitt myndighetsområde. Självfallet inte. Men någon måste ha det övergripande ansvaret och samordning måste ske.

Frågan om vilken försäkringskassa som skall betala ut bidraget, om det skall vara den där vederbörande är inskriven eller den kassa där bostaden är belägen, vilket ibland kan vara olika, råder det i princip inga delade meningar om. En och samma kassa bör administrera alla bidragsformerna till en och samma person eller ett och samma hushåll. Utskottet förutsätter att regeringen överväger detta, utan att riksdagen nu behöver göra någon direkt lagändring, vilket Socialdemokraterna vill i reservation nr 3.

Herr talman! Bostadsbidragen är avsedda att gå till dem som bäst är i behov av stöd. Bostadsbidragen är ett direkt behovsriktat stöd. Därmed är också den fördelningspolitiska träffsäkerheten stor med just den här bidrags-

formen. Det förutsätter att också förmögenhetens storlek skall inverka på bidragets storlek. Så är fallet också genom att förmögenhetsförhållandena föreslås påverka den bidragsgrundande inkomsten genom att kapitalinkomsterna ingår i den bidragsgrundande inkomsten. Dessutom föreslås i propositionen och betänkandet att man med åberopande av en särskild paragraf, 9 § i lagen, kan reducera bostadsbidragen, där det är uppenbart att en stor förmögenhet bör påverka bidragets storlek. Några ytterligare förmögenhetsgränser, vilket föreslås i reservation nr 4 som Britta Sundin pratade för, anses av majoriteten inte vara motiverade mot bakgrund av en fördyrande kontrollapparat och ökat arbete, som administrationen av detta skulle innebära.

Vad beträffar benämningen av det särskilda bidraget för hemmavarande barn, som tas upp i reservation nr 6, föreslår jag att reservanterna får göra upp det med socialministern. Det är en strid om ord och detaljer som jag inte riktigt förstår. Vi har därför inte funnit anledning att frångå propositionens formulering på denna punkt.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i sin helhet och avslag på samtliga övriga yrkanden som har förts fram här i debatten.

Det förtjänar slutligen att sägas, herr talman, att vi i utskottet är eniga när vi föreslår riksdagen att göra ett tillkännagivande om att bostadsbidrag skall kunna utgå också till personer av samma kön, utan beaktande av samlevnadsform. Utskottet fullföljer därmed den linje som utskottet redan tidigare har haft, att ställning kan tas till detta utan att föregripa övervägandena i Partnerskapskommittén om registrerat partnerskap.

Anf. 24 BRITTA SUNDIN (s):

Herr talman! Vi är övertydliga, säger Agne Hansson. Det är möjligt att vi är det. Det kan bero på regeringens sätt att behandla bostadsfrågorna över huvud taget. Först plockade man bort Bostadsdepartementet. Sedan har man gett sig på den ena saken efter den andra. Det gör att vi kanske är litet misstänksamma och därför övertydliga. För oss är det oerhört väsentligt att bostadsbidraget även i fortsättningen får finnas kvar som ett bostadspolitiskt instrument.

Det är också av den anledningen som vi har reserverat oss när det gäller benämningen av grundbeloppet. Det står i propositionen att det s.k. grundbeloppet har en tydlig familjepolitisk karaktär. Därför föreslås det att det skall benämnas särskilt bidrag för hemmavarande barn.

Det finns alltså en liten glidning mot att det skall benämnas på samma sätt som övriga socialbidrag. För att markera att vi även fortsättningsvis ser det som ett bostadspolitiskt instrument är vi väldigt noga med att säga att vi skall ha den nuvarande benämningen kvar. Det är kanske att vara övertydlig, men så är det.

När vi i höstas diskuterade administrationen var Agne Hansson övertygad om att Boverket även fortsättningsvis skulle få behålla ansvaret för bostadsbidragen. Så tolkade jag i varje fall hans inlägg i debatten den gången. Nu har tydligen förändringar skett. Jag kan inte förstå vad det kan vara för problem med att låta Boverket ha det övergripande myndighetsansvaret för den

Anf. 25 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag förstår att det kan vara bra att vara övertydlig ibland. Jag har fått en förklaring till varför man i det här fallet är det, och jag kan godta den.

Jag konstaterar emellertid att vi närmar oss varandra. Vi är ganska över-
ens om vad bostadsbidragen skall vara till för och om att de utgör ett viktigt
instrument i bostadspolitiken. Jag noterar vidare att vi, majoritet och mino-
ritet, har närmat oss varandra i synen på dessa frågor under tiden som vi har
behandlat dem i denna kammare under den här mandatperioden.

När vi hade debatten den 10 december fanns det en skillnad mellan majo-
riteten och minoriteten när det gällde synen på den undre gränsen för bo-
stadsbidragen, som egentligen går tillbaka till den målsättning som vi gemen-
samt lade fast 1987. Jag noterar att det nu inte finns någon särmening från
oppositionens, i varje fall inte från Socialdemokraternas, sida på den punk-
ten. Jag har förstått att vi är ense om att den målsättning som lades fast 1987
gäller även fortsättningsvis.

När det gäller grundbeloppet, eller det särskilda bidraget som det nu skall
heta, har jag förstått att man även där är särskilt känslig, eller möjligen över-
tydlig, från Socialdemokraternas sida. Det är naturligtvis inte något fel, om
man har misstankar. Jag har inte haft några misstankar i annat avseende än
att jag vill att det särskilda bidraget, eller grundbeloppet, även fortsättnings-
vis naturligtvis skall ha en bostadspolitisk prägel och inte närma sig något
allmänt socialbidrag i någon form.

Slutligen, herr talman, när det gäller Boverkets ansvar för bostadsbidra-
gen är det riktigt vad Britta Sundin har sagt om vad jag anförde i debatten i
december som motiv för att inte göra ett tillkännagivande. Jag finner inte att
det finns någon skillnad mellan vad jag då sade och vad man i det slutliga
förslaget nu har kommit fram till. Självfallet skall Boverket även fortsätt-
ningsvis ha ansvaret för den bostadspolitiska delen i den totala samord-
ningen av det centrala myndighetsansvaret. Tyvärr kan man inte ha mer än
en som utövar det centrala ansvaret. Det måste läggas på en myndighet. I
det här fallet är det naturligt – det tycker jag också – att lägga det på Riksför-
säkringsverket, som skall administrera själva utbetalningen. Det innebär
inte att Boverket skall sluta att arbeta med bostadspolitiska utvärderingar.

Anf. 26 BRITTA SUNDIN (s):

Herr talman! Jag tycker faktiskt att det är en väsentlig skillnad mellan att
vara ansvarig centralmyndighet för ett område och att vara samtalspartner
vid ett samråd. Det tror jag att Agne Hansson kan instämma i.

När det gäller bostadskostnadsgränserna är det i dag väldigt svårt att göra
en totalbedömning av vad det kommer att bli för hyror efter det att man yt-
terligare plockar bort generella subventioner. Den diskussionen får vi åter-
komma till under hösten.

Jag tar Agne Hansson på orden och räknar med att regeringen återkom-
mer med en proposition under hösten, där man rättar till de hyreskostnads-

gränser som behöver ändras med anledning av att hyrorna ytterligare kommer att öka.

I det sammanhanget vill jag säga ytterligare en sak beträffande propositionen. Där sägs att man skall försöka skapa enhetliga bestämmelser och att man vill minska antalet hushållsgrupper. Då skall vi ha i minnet att de olika kostnadsgränserna och hushållsgrupperna har kommit till därför att man vill få en så stor träffsäkerhet som möjligt i bostadsbidragen. Man skall försöka hitta de hushåll som har de verkliga behoven. Därför är det väldigt viktigt att man också analyserar och ser över det. Framför allt har man i förslaget slagit ihop ungdomar som har och sådana som inte har studiemedel. Det är en sak där det finns en risk för att man skapar orättvisor mellan ungdomar. Därför kommer det att finnas anledning att återkomma även till det under hösten.

Anf. 27 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag har förstått att det tekniskt sett är svårt att yrka bifall till, som jag gjorde tidigare, vårt yrkande om att man skall höja gränsen för bostadsbidragen med 500 kr. Eftersom det tekniskt inte är möjligt vill jag till protokollet få antecknat att Vänsterpartiet står kvar vid sitt krav och att vi anser att det i allra högsta grad är nödvändigt att försöka få en ytterligare höjning av gränsen så snart som möjligt.

Herr talman! Britta Sundin har förhoppningar om att regeringen skall återkomma och ytterligare höja gränsen för bostadsbidragen uppåt när hyrorna ökar. Jag vill då säga att hyrorna redan i dag ligger så pass högt att den höjning som Vänsterpartiet föreslår skulle vara befogad. Jag beklagar att vi inte kunde få majoritet för vårt förslag.

Anf. 28 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Om man har väldigt gott om pengar vore det naturligtvis skönt att kunna gå med på "vänsterbidraget", som Eva Zetterberg egentligen uttryckte det. Nu är det emellertid inte så, utan man måste prioritera väldigt noga. Det är ganska riktigt ur fördelningspolitisk synpunkt att ändå satsa på bostadsbidragen när de generella bidragen minskar.

Det finns också anledning att ytterligare betona, med anledning av att det i debatten har sagts att man förutsätter att regeringen återkommer, att det är precis vad utskottet enligt säger i sitt betänkande. Man förutsätter alltså att regeringen återkommer. Det förutsätts också i de förslag som finansutskottet har behandlat. Man talar där om besparingar netto. Brutto innebär det att man räknar in de pengar som behövs för att klara av en höjning av bostadsbidragen.

Anf. 29 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag är helt på det klara med att det kostar att höja bostadsbidragen med 500 kr. Det finns beräkningar på att det rör sig om 300 miljoner. Men precis som jag så vet Agne Hansson och alla andra som är intresserade av dessa frågor att det redan i dag finns andra kostnader på det här området som får betalas. Jag var inne på det tidigare. Det gäller vräkningar, ökade

socialbidrag och en rad andra faktorer som spelar in. Jag är inte övertygad om att det är en nettokostnad på 300 miljoner som det skulle röra sig om.

Jag vill också tillfoga att vi från Vänsterpartiet ser detta som ett väldigt viktigt fördelningspolitiskt instrument. Det är flera som har varit inne på det. Med tanke på att samtliga partier talar om att på längre sikt sänka de generella bostadssubventionerna är det väldigt viktigt att påpeka att vi mer än i dag måste satsa på dem som är mest utsatta och som faktiskt löper risk att inte ha råd att bo kvar i den bostad som de behöver.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 14 §.)

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Sjukförsäkrings-
register hos de
allmänna
försäkrings-
kassorna*

6 § Sjukförsäkringsregister hos de allmänna försäkringskassorna

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1992/93:SfU19 Sjukförsäkringsregister hos de allmänna försäkringskassorna
(prop. 1992/93:193).

Anf. 30 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Jag vill uttrycka mig som några gjorde vid utskottets utfrågning: Äntligen får vi en registerlag.

Arbetet med denna lag har under flera år hämmat utvecklingen av ett bra teknisktöd i socialförsäkringens administration. Personalen har därmed saknat ett bra handläggarsöd, eftersom de system som vi har är i huvudsak utbetalningssystem. Det är alltså bra att vi nu får en registerlag.

Det hade varit ännu bättre om vi redan från början hade kunnat komma överens om ändamålet med lagen och innehållet i den. Jag tror att det är viktigt att poängtera att vi nu diskuterar lokala sjukförsäkringsregister. Det är alltså inte något stort övergripande allomfattande socialregister.

Ändamålet med dessa dataregister anges i en särskild ändamålsparagraf. Innehållet regleras mycket tydligt. Terminalåtkomst och sökbegrepp är begränsade. De försäkrade skall få information om både ändamål och regler.

Många känsliga uppgifter hanteras hos våra försäkringskassor. Det mesta är sekretessbelagt. Hur skyddar vi sådana uppgifter bäst – genom manuella register och akter eller genom lagreglerade dataregister med begränsad terminalåtkomst och dessutom kontrollmöjlighet? Det är här vi har olika uppfattningar.

Vi anför i en av våra reservationer att ändamålet med de lokala sjukförsäkringsregistren är att underlätta och effektivisera handläggning av frågor angående enskilda människors sjukdomar och rehabilitering. Då har uppgifter om diagnos och sjukdomsorsak stor betydelse för att man skall kunna handlägga ett ärende på ett riktigt sätt. Så långt kan vi väl vara överens att uppgiften om diagnos har stor betydelse för försäkringskassans handläggning.

Hur får man sedan tillgång till uppgiften om diagnos? Jo, antingen genom ett manuellt register eller ett dataregister. Man måste alltså ha uppgiften för

att på ett riktigt sätt kunna bedöma rätten till sjukpenning, nivån på den, osv. och för att snabbt kunna hjälpa människor tillbaka till arbete igen. Man behöver uppgiften för att kunna göra ett bra jobb, helt enkelt.

Riksförsäkringsverket har gjort en rapport som visar vad som händer om man inte får ha dessa uppgifter i register. Verket menar att man behöver ha ett tekniskt stöd som medger att man vid handläggning av sjukpenningsärenden i regel inte behöver ta fram sjukförsäkringsakterna och att det blir ett merarbete om dessa uppgifter inte får vara med.

I utredningen föreslås att diagnos får finnas med i registret. Där menade man att uppgifterna är mer skyddade mot obehörig åtkomst i ett dataregister än om läkarintyg och andra handlingar förvaras i kortlådor som står framme på lokalkontoret.

Vi tycker att det är viktigt att dessa uppgifter finns i registret. Samtidigt är det givetvis viktigt att den enskildes integritet skyddas. Vi menar att det innebär ett större skydd om uppgifterna finns i ett dataregister, där man kan kontrollera vem som har tittat på uppgifter och det finns en behörighetskod som är klart avgränsad. Detta skall jämföras med situationen i dag, när man har sina kortlådor framme och akter ligger framme eller kanske förvaras i osäkra arkiv. På de flesta håll fungerar detta bra. Men om man jämför kortlådor med ett begränsat dataregister är dataregistret att föredra.

Remissinstanserna har till övervägande delen varit positiva till utredningens förslag. Försäkringsöverdomstolen finner t.ex. att utredningens avvägning är godtagbar när det gäller den enskildes integritet. Socialstyrelsen ser möjligheter beräffande förebyggande insatser inom hälsovården och att man skall kunna studera ohälsotalen.

Svenska läkaresällskapet ser ett stort värde i registret när det gäller möjligheter till uppföljning och forskning på en rad socialmedicinska områden. Det har länge varit ett önskemål från sjukvården att sjukförsäkringsstatistiken kompletteras med information som kan underlätta epidemiologisk bevakning och skapa underlag för bättre analys av sjukligheten, säger man. Också Socialvetenskapliga forskningsrådet betonar forskningens intressen.

Datainspektionen föreslår ett par kompletteringar när det gäller informationsskyldigheten. De finns också med i propositionen. Datainspektionen anser att utredningen har lagt ner ett förtjänstfullt arbete för att försöka lösa integritetsfrågorna och tillstyrker förslaget att sjukdomsorsak får finnas med i registret, under förutsättning att den bara används som sökbegrepp i vissa, begränsade fall.

Negativa till utredningens förslag totalt sett är Arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund, Företagarnas riksorganisation, Sveriges läkarförbund och Föreningen Svensk företagshälsovård. Det kan möjligen vara en fingervisning också när det gäller inställningen till innehållet i registret.

Vi hade i utskottet en mycket intressant utfrågning av forskare vid olika institut, av Försäkringskassaförbundet, Riksförsäkringsverket, m.fl. Där framkom med all önskvärd tydlighet att man var ganska ense om att uppgifterna var mer skyddade i ett register av denna typ än de är i dag. Man var också ganska eniga om att registret inte är så användbart utan uppgift om diagnos, som det skulle vara annars. Från Arbetsmiljööinstitutets sida framhölls särskilt att man behöver tillgång till dessa uppgifter för att rätt kunna

sköta sitt arbete. Försäkringskassaförbundet sade: Äntligen får vi lagen. Men Försäkringskassaförbundet hade helst sett att utredningens förslag hade blivit verklighet. Riksförsäkringsverket sade samma sak och stödde utredningen. Socialstyrelsen menade att nyttan med registret var stor i förhållande till riskerna. Man ansåg också att det är nödvändigt att ha diagnosen med, för att arbetet skall kunna skötas på rätt sätt.

Arbetskyddsstyrelsen menade också att man där har skyldighet att identifiera hälsorisker. För att Arbetskyddsstyrelsen skall kunna sköta sitt jobb behöver man ha tillgång till dessa uppgifter och till diagnoser. Arbetskyddsverket får nu inte tillgång till uppgifterna i enlighet med ändamålsparagrafen. Vi föreslår i reservation 1 att det skall bli möjligt, även om inte alla praktiska frågor är lösta och man vill göra ytterligare överväganden. Jag kan vara med på det. Men när man inför ett register tycker jag att det är ärligast att redan från början tala om vad det skall användas till. Det skall anges i ändamålsparagrafen. Där bör redan nu stå att Arbetskyddsverket skall få tillgång till dessa uppgifter. Det är ärligt mot den som lämnar uppgifterna till registret att man redan nu talar om att ändamålet omfattar även detta.

På en direkt fråga svarade Riksförsäkringsverkets representant att det merarbete som följer av att man inte får ha alla uppgifter i registret motsvarar 300 årsarbeten. Man menade att det motsvarar ungefär 75 miljoner kronor.

Detta var något av det som kom fram vid den utfrågning som utskottet hade.

Vi föreslår i reservationen också att några ytterligare uppgifter skall få finnas med. Det är bl.a. uppgifter om vilken läkare som har skrivit intyget. Vi har föreslagit att det skall få användas som sökbegrepp i begränsad omfattning när det gäller t.ex. uppföljning, utvärdering och statistik. Ett av skälen till att de uppgifterna skall finnas med i registret är att man behöver ha kontakt med läkaren i många fall. Då blir det ett merarbete att gå tillbaka till akten eller kortlådan för att ta reda på den uppgiften. Skälet till att det skall kunna användas som sökbegrepp är att man behöver se på olika läkares sjukskrivningsmönster. Där finns en hel del som kan behöva tillrättaläggas genom vidareutbildning via förtroendeläkare osv.

Uppgift om vilken företagshälsovård man tillhör tycker vi också kunde få stå i ett register. Vi tycker att det inte skulle spela så stor roll. Däremot har det stor betydelse som underlag för åtgärder för att förbättra arbetsmiljön. Försäkringskassan har ett överordnat ansvar för att samordna rehabiliteringsverksamheten. Då är det viktigt att man lätt har tillgång till den uppgiften.

Hur blir det då rent praktiskt i och med att vi inte har de uppgifter som behövs för handläggningen direkt i registret, när vi nu inför en registerlag? Jag frågade i går tre handläggare, för att jag skulle ha aktuella uppgifter till debatten. De var ganska eniga om att ett ofullständigt register inte blir till någon hjälp. Läkaritygen måste finnas lättillgängliga, eftersom man inte får ha uppgiften i registret. De behövs i det dagliga arbetet. Uppgifter om diagnos och eventuella föreskrifter är nödvändiga för att kunna handlägga ett ärende. Det gäller både kontakterna med den försäkrade och vårdcentralen. Nu får man ha uppgifter om pågående sjukfall på ett ställe, föregående års

sjukfall på ett annat ställe, och ännu tidigare fall kanske man får ha i arkivet. Det hade varit bra om man hade kunnat få uppgifterna samlade på ett ställe. Kortlådorna blir kvar. Vi får nu dataregister, kortlådor och sjukförsäkringsakter.

Utvecklingen av teknikstödet har, som jag sade förut, stått stilla länge i avvaktan på lagen. Men lagen löser inte problemet. De nya beslut som riksdagen har fattat nu senast i vinter och i vår om förändringar i sjukförsäkringen innebär att man nu får ha manuell bevakning i vissa fall.

Övervägande skäl talar för ett mer fullständigt register – integritetsskäl, effektivitetsskäl och forskningsskäl. Jag har blivit övertygad om det av remissinstanserna och den utfrågning vi har haft i utskottet. Att det sedan ger en besparing på 75 miljoner gör inte saken sämre. Det måste finnas några andra skäl till det hårdnackade motståndet från regeringspartierna. Kan det måne vara att Svenska arbetsgivareföreningen har sagt nej?

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 31 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Inom parentes sagt gör jag reflexionen att det är hela sju ledamöter närvarande vid denna debatt.

Tyvärr måste man konstatera att ett datoriserat sjukförsäkringsregister behövs hos de allmänna sjukförsäkringskassorna. Att man inte samtidigt tar tillbörlig hänsyn till arbetsgivarnas arbetsbelastning utan glatt belastar dem ytterligare är anmärkningsvärt, men inte förvånande, med tanke på tidigare uppvisade tendenser. Värst av allt och mycket uppseendeväckande är regeringens förslag och utskottets ställningstagande att köra över Sveriges medborgare med etablissemangets ångvält i fråga om möjligheten att åsätta tjänstemannaansvar. Etablissemanget skördar här eventuellt åter en ny seger över den lilla, verkliga människan. Det är endast Ny demokrati som kämpar emot.

Att den enskilde får information vad gäller sjukförsäkringsregistret är oerhört viktigt. Enligt 21 § i regeringens lagförslag skall informationen vara ganska omfattande. Upplysningar skall ges om ändamålen med registret, de uppgifter som registret får innehålla, de sekretess- och säkerhetsbestämmelser som gäller för registret, rätten att få registerutdrag och rättelse till stånd enligt datalagen samt de begränsningar i fråga om terminalåtkomst, utlämnande av uppgifter på medium för automatisk databehandling, sökbegrepp och bevarande av uppgifter som gäller för registret.

Det får anses som en självklarhet att det av informationen även framgår vem som är registeransvarig. Hur skall man annars veta vem man skall vända sig till om man t.ex. vill få en rättelse till stånd? Att det faktiskt är den registeransvariga försäkringskassan som skapat informationen som den enskilde har fått i sin hand, får han eller hon annars bara gissa sig till.

Det förslag till EG-direktiv angående skydd för enskilda vid behandling av personuppgifter som EG-kommissionen överlämnade till ministerrådet i oktober 1992 innehåller mycket långtgående krav på information till den enskilde. Enligt artikel 10 i direktiven skall den enskilde på begäran ha rätt att bli informerad om förekomsten av en viss behandling, dess ändamål, det slag av personuppgifter det gäller, de tredje män eller slag av tredje män till vilka

uppgifterna skall lämnas eller på annat sätt röjas samt namn och adress på den persondataansvarige.

Tanken bakom artikel 10 är enligt kommentaren att den enskilde genom denna information skall kunna få insyn och utnyttja sin rätt till rättelse och utplånande och utöva effektiv kontroll över behandlingen av sådana personuppgifter som hänför sig till honom.

I datalagsutredningens slutbetänkande En ny datalag finns i utredningens lagförslag märkligt nog inte någon motsvarighet till föreskrifterna i artikel 10 i förslaget till EG-direktiv. Däremot föreslår utredningen bl.a. en under rättelseskyldighet när personuppgifter samlas in från enskild. Underrättelsen skall bl.a. omfatta namn och adress på den persondataansvarige.

Vidare har utredningen föreslagit att behandling av personuppgifter endast får ske under vissa förutsättningar, bl.a. om den enskilde har samtyckt till behandlingen. Utredningen föreslår också att en myndighet utan samtycke av den enskilde skall kunna försälja personuppgifter som behandlas annat än i enlighet med lag, förordning eller särskilt beslut av regeringen. Innan samtycke lämnas skall enligt förslaget den enskilde ha fått del av uppgifterna om bl.a. namn och adress på den persondataansvarige. Det jag nu redogjort för talar också för att det måste anses viktigt att den enskilde får information om den registeransvariges namn och adress.

Jag tycker inte att det är onödigt att ta in en bestämmelse i lagförslagens 21 § om att upplysning skall ges om namn och adress på den registeransvarige. Vi inom Ny demokrati kräver detta. Är det kanske just därför som alla andra går emot?

Det borde vara dags nu att återinföra ämbetsmannaansvar inom de statliga förvaltningarna, så att de ansvariga verkligen får ett personligt ansvar och inte hela tiden kan dölja sig bakom etablissemangets fasader. Om det införs en sådan bestämmelse, blir den registeransvariga försäkringskassan skyldig att upplysa om vilken person som är ansvarig, och man blir då inte beroende av om försäkringskassan anser det nödvändigt eller inte.

Herr talman! För att slå vakt om den personliga integriteten samt förhindra den pennalism som etablissemanget *kan* utöva mot den enskilda individen om kammaren i dag röstar för bifall till utskottets förslag, vill jag be ledamöterna noga överväga sitt ställningstagande inför kommande votering.

Varje individ skall ha rätt att veta vilken försäkringskassa samt vilken försäkringskassaeanställd som skriver hans eller hennes personalia. Denne skall som sagt dessutom ha ämbetsmannaansvar. Etablissemanget skall inte ensamt ha rätten att ställa krav på den enskilda individen. Individens rätt mot etablissemanget måste ha samma dignitet.

Herr talman! Med kraft yrkar jag sålunda bifall till reservation 3 till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 19.

Anf. 32 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Vänsterpartiet har ingen motion med anledning av den här propositionen eller meningsyttring till betänkandet, men jag vill ta några minuter för att avge vår röstförklaring.

Alla minns kanske den debatt som fördes när utredningen FAS 90 kom.

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Sjukförsäkrings-
register hos de
allmänna
försäkrings-
kassorna*

Jag har också vid några tillfällen fått oroliga frågor från allmänheten, om det är det förslaget som nu skall genomföras.

Att på samma gång tillgodose behovet hos försäkringskassorna att få en vettig hantering av sjukpenningsärenden med hjälp av ny teknologi och behovet hos den enskilde av skydd för sin integritet är naturligt nog en grannlaga uppgift.

Därutöver finns andra intressenter som här ser en möjlighet att underlätta sitt arbete. Vänsterpartiet är nöjt med den avvägning mellan olika intressen som nu gjorts, utom på en punkt och det gäller uppgifterna till Arbetarskyddsverket. Vi tycker att det redan nu borde ha kunnat anges i lagen om sjukförsäkringsregistret att registret också får användas för Arbetarskyddsverkets behov av information om sjukfrånvaron vid arbetsställen.

Vänsterpartiet kommer därför att rösta för reservation 1.

Anf. 33 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Herr talman! Jag måste få ställa en fråga till Berith Eriksson om Vänsterpartiets ställningstagande när det gäller innehållet i registret.

Handläggarna är eniga, remissinstanserna är i stort sett eniga och forskarna är eniga om att man behöver diagnosen för att på bästa sätt kunna komma åt den dåliga arbetsmiljön, osv. Varför står Vänsterpartiet på SAF:s sida i den här frågan?

Anf. 34 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Lena Öhrsvik älskar tydligen att ta fram att just SAF har haft funderingar runt de här frågorna. Men det är inte bara SAF som har haft det, utan det handlar i mycket stor utsträckning om enskilda medborgare.

Vad gäller Arbetarskyddsverket är det fråga om oidentifierade uppgifter, och som Socialdemokraterna skriver i sin reservation handlar det om att kunna se mängden sjukskrivningar på ett visst område eller en viss arbetsplats. Till det tycker jag inte att det är viktigt att diagnosen finns med.

Det är just detta att få diagnosen in i sjukförsäkringsregistret som så många enskilda människor vänder sig emot. Det är ju inte SAF:s intresse.

Anf. 35 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Herr talman! Det var inte Arbetarskyddsverkets behov som jag tänkte på, utan jag pratade om handläggarna och det merarbete som uppstår när de inte har ett fullständigt register till sin hjälp. De får inte det teknisktöd som de skulle behöva ha, utan det blir ett merarbete och ett ganska krångligt sådant.

Då blir min fråga till Berith Eriksson: Tror inte Berith Eriksson på dem som så övertygande har visat att ett dataregister väl skyddar de uppgifter det här är fråga om?

Vet Berith Eriksson hur det ser ut i dag? Min bestämda uppfattning är att ett dataregister skyddar bättre än nuvarande system, med tanke på att man ju har en begränsad behörighet när det gäller åtkomst och att man kan gå in och kontrollera vem som har tagit ut uppgiften. Den möjligheten finns ju inte alls i dag.

Det är därför som jag frågar varför Vänsterpartiet inte ställer upp på hand-

läggarnas sida och på forskarnas sida, för att kunna arbeta vidare med att komma åt dåliga arbetsmiljöer osv. lokalt.

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

Anf. 36 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Att det finns en misstro hos allmänheten mot att finnas med i olika register, den saken är ju helt klar. Naturligtvis är det bra för intressenter, forskare m.fl., att få sin arbetssituation förbättrad genom att de snabbt kan ta fram vad de vill ha ur ett dataregister, men här gäller det att göra vettiga avvägningar.

Jag anser definitivt inte, och mitt parti gör det inte heller, att vi är där i dag eller att vi någonsin skall komma i den situationen att vi finns i olika register som kan missbrukas. Men det är ju väldigt lätt att gå in och plocka ut saker ur ett register. Uppgifterna är inte lika väl skyddade som Lena Öhrsvik vill få det till.

Anf. 37 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Det här senaste replikskiftet har väl litet grand rivit sönder min disposition av anförandet, men jag kan inte annat än ställa frågan: Har Lena Öhrsvik inte hört talas om hackers, dvs. folk som går in i dataregister?

Jag vill dra slutsatsen att det finns olika risker med manuella register och ADB-register. Det är bara det att ADB-registrens risker ur integritetssynpunkt är mycket vidare. De har fått fler och djupare dimensioner. Det är därför man måste vara väldigt försiktig.

Men låt mig börja från början. Införandet av ADB inom statsförvaltningen och även i kommuner är ofta mycket långdragna historier. Jag tror att det beror på två saker, och det leder sedan till de här debatterna.

Ambitionsnivåerna läggs ofta väldigt högt, och vad det framför allt gäller är: Hur skall vi kunna göra vårt arbete så effektivt som möjligt? Man ser till sin egen situation mycket mer än till klienternas/allmänhetens/kundernas – vad jag nu skall kalla dem.

Det brukar tyvärr ofta leda till att utvecklingsarbetet tar mycket lång tid, och tekniken föråldras under arbetets gång.

Den andra saken hör delvis ihop med detta. Det finns här två problem. ADB-tillämpningarna, särskilt de inom det offentliga området, skapar ofta betydande integritetsproblem. Det tycker jag inte att vi skall dölja. Det bottenar i att insamlingen av data ytterst vilar på statens tvångsmakt.

Jag kan förstå RSV:s otålighet när det gäller att få modernisera sina data-system. Det behöver göras. RSV har gamla system. Men jag kan också förstå allmänhetens berättigade krav på restriktivitet när det gäller att utnyttja omfattande ADB-hantering. Det är mycket känsligt i fråga om sådana saker som sjukdom och rehabilitering.

Socialdemokraterna, och också Lena Öhrsvik, riktar kritik mot och beklagar i sin motion att handläggningen har tagit så lång tid. Jag kan dela den uppfattningen. Men å andra sidan har denna långa tid lett till eftertanke och lyhördhet. Somliga kan tycka att det har varit för litet lyhördhet. Jag för min del anser att detta har lett till ett mycket bättre och mer avvägt förslag än det ursprungliga förslaget om FAS 90.

*Sjukförsäkrings-
register hos de
allmänna
försäkrings-
kassorna*

Som jag redan påpekat har också manuella register sina nackdelar. Men de nackdelarna är av mycket begränsad art.

Låt mig sedan återgå till det huvudsakliga innehållet i propositionen. Först och främst skall försäkringskassorna ha rätt till lokal registerhållning av sjukförsäkringsregister. Denna rätt lagregleras. Det är mycket viktigt. Arne Jansson har underlättat för mig. Han har talat om de många krav som ställs på registerhållaren i lagen.

Den andra punkten är att registren i första hand skall användas som stöd för kassornas handläggning av sjukpenningsärenden eller rehabilitering. De skall alltså inte vara forskningsregister eller register för andra myndigheter, osv.

Vi har inom Riksbankens jubileumsfond fört en diskussion om forskning. Det finns olika åsikter hos forskningsetablissemangen. Jag delar den uppfattning som de forskare har som säger att vi måste göra en klar åtskillnad mellan forskningsregister och sådana register som vi behöver för att klara av en enstaka uppgift eller vissa arbetsfunktioner. Det är viktigt både ur forskningssynpunkt och ur arbetssynpunkt, t.ex. hos försäkringskassorna.

För det tredje skall registren också få användas för viss tillsyn och uppföljning av kassornas verksamhet och för framtagande av viss statistik. Lägg märke till att uppgifterna skall vara avidentifierade. Det skall vara fråga om central statistik.

Försäkringskassorna skall vara registeransvariga för de sjukförsäkringsregister som förs inom försäkringskassornas område. Här har man inte lagreglerat om den person som för registren. Uppgiften kan ju flyttas över från den ena till den andra. Det kan t.ex. gälla den som har att ta emot anmälningar. Det är försäkringskassorna som juridisk person som har detta registeransvar.

Det står tydligt i utskottets yttrande att det skall lämnas information om vem man skall slussa samtal och klagomål till. Här kan finnas olika åsikter om vad som är bäst. Men socialförsäkringsutskottet och konstitutionsutskottet ha kommit fram till denna ståndpunkt.

Lagen är förhållandevis restriktiv vad gäller sökbegrepp, just med tanke på integritetsproblem. Det tycker jag är bra. Här kommer jag återigen till Lena Öhrsviks kritik. Hon kritiserar en del av dessa saker. Hon vill ha med diagnosen. Hon menar att man kan ha med diagnosen i registren när man arbetar med rehabilitering.

Jag tror att vi skall vara mycket pragmatiska i detta fall. Rehabiliteringsarbetet, och över huvud taget det arbete som utförs hos försäkringskassorna, har inte alltid varit det mest effektiva under senare år. Vi har fått mycket stora balanser, och människor har varit sjukskrivna under mycket långa perioder.

Enbart det faktum att man nu kan använda registren som bevakningsregister, precis på samma sätt som man gör i företag för att betämma när man skall köpa hem varor osv., gör att man får ett helt annat arbetssätt hos försäkringskassorna. Detta är mycket viktigt för att man skall klara av och lära sig att verkligen bli bättre på rehabilitering. Det fordras en inlärningsprocess.

Detta register är betydligt mer begränsat än vad en del hade hoppats på. Jag tror att det kommer att vara utomordentligt mycket bättre när det gäller

att få rätt handlag vid rehabiliteringsarbetet. Man har på många ställen inte kommit så långt inom denna verksamhet. En del kassor är bättre än andra. Men vi vet att man fortfarande inte kommit så särskilt långt.

Man bör dessutom vara litet försiktig med att registrera uppgifter från behandlande läkare osv., dvs. uppgifter som finns i akten, för att sedan göra vissa datakörningar för att kontrollera om vissa läkare är sämre än andra. Min uppfattning om läkarprofessionen är att läkarna inte har staten som uppdragsgivare. Läkarna är faktiskt patientens förtroendeman. Därför måste man vara mycket försiktig på detta område.

Man menar också att diagnosregistrering skulle vara lämplig för att undersöka om det görs frekventa diagnoser hos vissa arbetsgivare, i vissa branscher eller i vissa geografiska områden. Jag delar absolut inte den uppfattningen.

Det är fråga om, som jag tidigare sade, känsliga uppgifter. Dessutom är värdet av den typ av kortfattade uppgifter som finns på läkarintyg osv. inte alltid stort när man mycket noga skall kartlägga orsakssamband som kan vara utomordentligt komplicerade och där det kan finnas många slumpvariabler. Man måste här enligt min mening använda sig av en helt annan vetenskaplig metod.

Vi har fått möjligheter att göra mycket väl riktade stickprovsundersökningar. Vi kan göra prospektiva utredningar. Jag vill åter nämna den forskarsikt som är etablerad hos väldigt många aktiva forskare, nämligen att man måste skilja forskarregister från sådana som används mer rutinmässigt. Man får helt enkelt fram bättre data om man gör på det sättet.

Jag kommer nu till det verkligt väsentliga. Lena Öhrsvik frågar: Kan kassorna utföra sitt arbete på ett fullgott sätt trots att man med lagen inför begränsningar? Svaret är ja. Det finns utomordentliga möjligheter för kassorna att utnyttja akterna och de datahjälpmedel som finns. Jag har här tidigare försökt tala om varför det är så.

Lena Öhrsvik sade att vi sitter i SAF:s knä. Långt därifrån! Jag sitter aldrig i någons knä. Det är mycket viktigt, och detta har jag framfört många gånger här i kammaren, att man tänker på den enskilda människan och den enskilda människans integritet. Det är bra att SAF, Industriförbundet och Sveriges Läkarförbund också anser detta. Det är alldeles utmärkt.

Jag tycker inte om "guilt by association". Det vi skall diskutera är: Utgör detta en fara för integriteten eller inte? Lena Öhrsvik kan göra en annan bedömning än den jag gör, den regeringen gör eller den propositionsförfattarna har gjort. Men försök inte att använda "guilt by association". Det skall Lena Öhrsvik inte göra, för det är hon alldeles för god till.

Arbetskyddsstyrelsen vill ha mer registrering. Det är typiskt för myndigheter att man vill underlätta sitt arbete genom att få registreringar från andra myndigheter. Vi har här återigen litet olika syn på samhället.

Jag har redan besvarat Arne Janssons frågor. Jag har konstaterat att det inte behövs en lagfäst regel om en registeransvarig person. Det är litet grand en strid om påvens skägg när det gäller denna fråga.

Jag yrkar således, med hänvisning till mitt anförande och min argumentering, avslag på samtliga reservationer, och jag tillstyrker propositionen i dess helhet.

Anf. 38 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Herr talman! Jag var tvungen att fråga om det fanns några andra skäl. Alla de skäl som vi har diskuterat här i dag – integritetsskäl, effektivitetsskäl, forskningsskäl och ekonomiska skäl – talar för att vi skall ha ett fullständigt register. Jag måste få veta om det finns några dolda skäl, eftersom jag inte kan förstå argumentationen.

Vi vill inte registrera hur som helst bara därför att det är roligt. Vi är övertygade om att ett register av denna omfattning – vilket utredningen har föreslagit och remissinstanserna och Datainspektionen har tillstyrkt – är mer skyddat än det system vi har i dag.

Vi får inte enbart detta register och ingenting mer. Vi får både detta register och det vi har i dag. Det är inte fråga om antingen eller. Vi får nackdelarna med ett ofullständigt dataregister och nackdelarna med ett manuellt register. Jag förstår inte riktigt argumentationen.

Jag kan konstatera att vi är överens om att det är fråga om ett handläggarregister. Man behöver uppgifterna för handläggningen. Jag sade inte att det huvudsakligen var fråga om rehabiliteringsärenden. Det handlar om utbetalning av sjukpenning, bedömning av vilken nivå den skall ligga på, bedömning av arbetsförmåga, osv., under löpande sjukskrivningsperioder. I rehabiliteringsärenden behövs mycket mer. Då behöver man säkerligen akten till sitt förfogande. Det var sjukpenningsärenden som jag diskuterade.

Margit Gennser säger att det är typiskt för myndigheter att man vill registrera, och hon tog Arbetarskyddsstyrelsen som ett exempel. Vi har gett Arbetarskyddsstyrelsen en uppgift, nämligen att identifiera hälsorisker på arbetsplatser. Det är ganska svårt att göra det om man inte har uppgift om vilka sjukdomar som kan bli följden av förhållanden på arbetsplatser.

Självfallet skall de uppgifter som används för forskningsändamål vara av identifierade. Men detta är ett handläggarregister. Det är viktigt att det finns ett bra tekniskt stöd för de anställda. Det är mycket viktigt att framhålla det så att vi inte svävar i ovisshet på den punkten.

Margit Gennser frågar om jag aldrig har hört talas om hackers. Jo, visst har jag det. Vi måste självfallet vara försiktiga. Men det förekommer olagligheter även med nuvarande system. Det sker inbrott och annat. Otillbörlig åtkomst av information förekommer också i dag.

Visst skall man vara mycket försiktig. Men det finns ju datastöd på andra områden. Jag förstår inte hur Margit Gennser vågar låta sjukjournaler finnas i dataregister, om det nu är hackers man är särskilt oroad för.

Jag måste få ställa en kort fråga. Vilka arbetsuppgifter skall man lägga åt sidan när man nu måste göra ett merarbete genom att gå både till kortlåda och till akt för att få fram de uppgifter man behöver för sitt arbete?

Anf. 39 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Först och främst: Registret innehåller allt det som gäller pengar ut och pengar in, osv. Det är egentligen bara den lilla klassen diagnos som har försvunnit ut ur registret.

Jag vet inte om Lena Öhrsvik i klartext har sett den systemuppbyggnad som finns. Jag har gjort det. Jag har sett vilka klasser som faller bort. Dessa arbetsuppgifter går alldeles utmärkt att utföra.

Inom rehabiliteringen för man inte in diagnos, och man har fått andra sökbegrepp. Jag har här försökt förklara hur ett sådant arbete t.o.m. kan vinna på att man inte har allt i dataregister, utan att man faktiskt måste gå in i akten. Jag tror att man då får en högre kvalitet på arbetet.

Jag tror att man skall vara mycket försiktig att arbeta med "guilt by association". Även om man inte riktigt förstår motiven bakom en annan persons ställningstagande måste man vara mycket försiktig med att säga att den personen tänker helt fel. Jag förstår helt Lena Öhrsviks motiv för att vilja ha fler sökbegrepp och mer diagnos. Jag tycker att den enskilde personens integritet väger tyngre än vad jag tror att Lena Öhrsvik sannolikt tycker.

Arbetsarkivstyrelsen arbetar faktiskt med inspektion av företag. De arbetar också tillsammans med den kommunala inspektionen. Om man ser att det finns problem, och det gör man ju om man går ut till ett företag, har man all anledning att börja titta på detta och göra sina egna undersökningar. Jag tror att det som princip inte alltid är så bra att ta data från annat håll när man skall analysera vad en ofullkomlighet egentligen bottnar i. Dessa data är ofta uppsamlade för ett annat ändamål. Det är den diskussionen jag velat föra här i kammaren.

Med tanke på den enskildes integritet, de känsliga områden som gäller enskilda människor och att ADB-register har en annan typ av sårbarhet än manuella register, måste jag säga att jag tycker att detta är en väl gjord avvägning mellan olika risker.

Anf. 40 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Herr talman! Det är många andra som har gjort en annan avvägning. De var dem jag hänvisade till. Det är alltså inte enbart min egen bedömning. Utredningen var enig i den här frågan, såvitt jag vet. Remissinstanserna och i stort sett alla har ställt upp på detta. Datainspektionen har godkänt den avvägning som vi föreslår. Vid den utfrågning som vi hade, var alla utom Svenska Läkarförbundet också inne på den linjen och stödde den avvägning som vi har gjort. Det finns alltså olika bedömningar i frågan.

Det handlar om personers integritet, säger Margit Gennser. Självfallet är det så. Jag säger att dessa uppgifter redan finns och att de är sämre skyddade i dag. Nu får vi kvar kortlådorna också. Det är det jag vänder mig emot. Det är en opraktisk hantering. Då kommer min fråga in. Man skulle ju rationalisera genom att få teknikstöd i handläggningen. Man skulle spara ungefär 98 miljoner kronor. Av dessa 98 miljoner går 75 miljoner nu bort i merarbete genom att man måste gå tillbaka till kortlådan och till akten för att få de uppgifter man behöver.

Detta är inte heller mitt påhitt, utan det är uppgifter som vi fick i utskottet av Riksförsäkringsverket och som vidimerades av Försäkringskassaförbundet. De måste ju veta vad det handlar om, eftersom de arbetar med frågorna. Jag måste fråga Margit Gennser: Vilka arbetsuppgifter är det som skall nedprioriteras? Några nya pengar i den storleksordningen lär man ju inte få.

Då finns det bara två saker att välja på. Antingen nedprioriterar man rehabiliteringsarbetet eller också har man en sämre servicenivå när det gäller utbetalningar och övrig verksamhet i försäkringskassorna. Jag tycker att det skulle vara bra att få detta belyst i den här debatten.

Anf. 41 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Jag skall med glädje belysa detta. I Riksförsäkringsverkets styrelse tittade vi litet på hur olika kassor och kassaområden hade arbetat när det gäller rehabilitering. Detta var innan teknikstödet kom till. Vi fann då att man haft oerhört olika framgång i arbetet. Det fanns kassor som var utomordentligt duktiga, och det fanns kassor som egentligen inte hade börjat att ta itu med rehabiliteringsarbetet. Vi konstaterade också att man kanske skulle behöva mer central styrning från Riksförsäkringsverket.

Detta visar egentligen en annan sak, nämligen att man inte skall tro på undermedel. Om man skall få framgång i ett jobb gäller det inte bara att få den där vackra datamaskinen. Det är väldigt mycket mer som behövs. Det är motivation, inspiration till de anställda, ändring av arbetsorganisationen och även att man ändrar tyngdpunkten på arbetet litet. Man kan t.ex. effektivisera utbetalningarna. Här får man ett alldeles fullgott teknikstöd från kassorna. Det är klart att riksdag och regering sedan kan göra lagstiftningen litet mer snårig. Här finns effektiviseringsmöjligheter.

Att dela upp personalen mellan vilka som skall syssla med rehabilitering och vilka som skall syssla med annat tror jag är en sådan åtgärd som måhända skulle göra det här arbetet mycket effektivare. Det har till syvende och sist inte bara med teknik att göra.

När det gäller remissinstanserna har det funnits oenighet. Det är vi överens om. Vissa remissinstanser – det har ofta varit ämbetsverk – har varit mindre känsliga för synpunkter på medborgarnas integritet. De som har företrätt den fria sektorn har haft en annan syn. Jag tror egentligen inte att det har berott på att de har varit representanter för näringslivet. De har varit tvungna att arbeta på ett helt annat sätt med datasystem. Därför ser de på detta på ett annat vis.

Anf. 42 ARNE JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Margit Gennser instämde i vad jag tidigare framförde, nämligen att vi skall tänka på den enskilda människan och hans eller hennes integritet. Då är det litet anmärkningsvärt att förslagen till EG-direktiven angående skydd för enskilda, som jag drog fram, är mycket mer långtgående. Där står det att det skall uppges namn och adress på den persondataansvarige.

När förslagen till EG-direktiv är sådana, varför kan vi då inte här i Sverige ha samma direktiv om att det skall finnas en ämbetsmannansvarig? Då vet jag att den personen har registrerat olika saker om mig. Jag skall kunna gå till en person, inte något stort diffust amöbaaktigt som jag inte vet vad det är. Där drunknar jag bara. Jag skall kunna veta att herr eller fru Pettersson har registrerat detta om mig. Varför kan vi inte göra det här hemma i Sverige, när det föreskrivs att det skall göras i större sammanhang?

Anf. 43 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Det är alltid mycket svårt att göra internationella jämförelser. Låt mig påpeka några saker som gäller i Sverige men inte nere på kontinenten i motsvarande situation. Vi har en försäkringskassestyrelse, dvs. försäkringskassornas styrelse har lekmannainflytande. Det finns lekmän som

skall ta till vara medborgarnas intressen. De finns ända inne i styrelserummet. Den typen av styrelse har man inte på andra håll.

Den andra saken är att vi har sjukförsäkringsnämnder där vi har motsvarande förhållanden. Om det skulle visa sig att en försäkringskassa verkligen inte skulle lämna ut uppgifter, vilket jag faktiskt finner otroligt, och att man inte hänvisar till en person som ansvarar för det, finns det alla möjligheter att aktualisera ärendet även i styrelsen. Jag tycker av den anledningen inte att detta är en särskilt stor fråga.

Ser vi framåt, och det verkligen blir en EG-anslutning, kan det alltid vara bra att synkronisera lagstiftningen och ha samma lagregler. Konstitutionsutskottet bedömde att det fanns tillfredsställande reglering i lagen. Jag har försökt att visa att det finns fler faktorer som gör att denna bedömning faktiskt håller.

Anf. 44 ARNE JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag försöker sätta mig in i situationen för den lilla, enskilda människan, om vilken det registrerats någonting som är fel. Hur skall jag då rätta till det? Jo, jag vänder mig till etablissemangen, som är någonting stort och diffust. Är det då inte tryggare för denna enskilda människa att direkt kunna veta att det är den eller den personen som har registrerat uppgifterna? Han eller hon kan söka en personlig kontakt. Han eller hon vet att den personen är registeransvarig. Jag tycker att det måste kännas väldigt tryggt för den enskilda ensamma människan att veta vem vederbörande skall vända sig till, och att den som har fört registret även har ämbetsmannaansvar. Det tycker jag måste fram.

Anf. 45 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Jag har träffat många sådana enskilda människor. Det är väldigt enkelt att under ett kort telefonsamtal säga hur de skall bete sig och vem de skall tala med. Om den enskilda människan har varit väldigt blyg har jag själv ringt upp personen. Det är en sak som vi faktiskt har att göra som politiker. Det är inte bara Ny demokrati som företräder folket. Jag skulle tro att de flesta här i denna kammare gör det.

Anf. 46 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Låt mig börja med att meddela kammarens ledamöter att jag inte har deltagit i justeringen av detta betänkande. Jag hade vid det tillfället ersatts av Märtha Gårdestig. Det står alltså fel i betänkandet.

Försäkringskassornas sjukförsäkringsregister, FAS 90, har i åratal varit föremål för debatt utifrån allmänintresset att allt inte får registreras om alla. Föreliggande förslag till sjukförsäkringsregister sägs vara avgörande för om aktiv rehabilitering av sjukskrivna skall vara möjlig att genomföra rationellt eller inte.

En aktiv rehabilitering förbättras enligt min uppfattning inte av att ett otal uppgifter registreras i dataregister. Vad försäkringskassorna behöver är ett enkelt system för att kunna hålla reda på antalet uttagna sjukdagar och utbetalning av sjukersättning och för att klara administrationen av föräldraförsäkringen. Att påstå att rehabiliteringsarbetet effektiviseras, rationaliseras

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Sjukförsäkrings-
register hos de
allmänna
försäkrings-
kassorna*

och förbilligas genom att stora mängder data om dem som behöver rehabiliteras lagras är om inte en lön så en stor överdrift.

Föreliggande förslag från utskottet innebär stora investeringar i datasystem åt landets försäkringskassor. Stora mängder av personal kommer att vara sysselsatt med att dagligen registrera uppgifter om att uppgifter för rehabilitering finns att tillgå i kassornas plåtskåp.

Herr talman! Mot kravet att registrera stora mängder data om alla människor står allmänintresset att inte registrera allt om alla. Det finns på ett flertal myndigheter betydande mängder material registrerat redan.

Arbetsmiljökommissionen har gjort ett antal kartläggningar av farliga arbetsmiljöer. Arbeterskyddsstyrelsen och yrkesinspektionerna i resp. län har ett betydande arbetsskaderegister. Företagshälsovården och företagens skyddskommittéer har en mycket god bild över företagens arbetsmiljösituation. Arbetsmiljöfonden kräver in en betydande kartläggning av företagens arbetsmiljö innan bidrag beviljas. Därutöver är många enskilda registrerade hos såväl sociala myndigheter som hos arbetsförmedling.

Regeringen har försökt att finna en strikt återhållande linje, men i de remissvar som avlämnats ställs långtgående krav på ökad dokumentation. Trots restriktiviteten görs undantag på ett stort antal punkter. Som exempel kan nämnas att det föreslås att ett litet lokalkontor skall ha möjlighet att samverka med ett större lokalkontor. Registren får inte bara användas för det lokala kontorets handläggning av ärenden utan skall också användas för försäkringskassans och Riksförsäkringsverkets tillsyn, uppföljning och uppvärdering av försäkringskassans verksamhet och för framställning av statistik. Under den tid som ett lokalkontor handlägger ett ärende på uppdrag av ett annat kontor skall det uppdragstagande kontoret få ha uppgifter om den person som avses i sitt eget register. När uppdraget är slutfört skall handlingarna återställas till det lokalkontor till vilket personen hör. För tillsyn, uppföljning och utvärdering bör dock vissa basuppgifter finnas kvar. När en persons kassatillhörighet ändras säger man att uppgifterna av hänsyn till den enskildes integritet får finnas kvar i det tidigare kontorets register.

Resultatet av detta blir att mängder av uppgifter om en och samma person kan komma att finnas i flera lokalkontorsregister.

Herr talman! Om olyckan skulle vara framme och landet skulle få en socialdemokratisk regering vid nästa val är risken stor att ytterligare uppgifter kommer att få registreras. Socialdemokraterna vill i sin reservation gå mycket längre än vad utskottsmajoriteten vill. Trycket från olika myndigheter kan därför innebära att ytterligare data kan komma att registreras.

Jag skulle vilja påstå att det här finns en avgörande skillnad mellan liberaler och socialdemokrater. Socialdemokraterna hävdar alltid myndigheternas behov och vikten av att registrera så mycket som möjligt om hela svenska folket, Lena Öhrsvik. Vi liberaler ser alltid i första hand till den enskildes skydd. Hela Lena Öhrsviks inlägg handlade om fördelarna för myndigheterna. Hon påstod att man skall klarlägga ändamålet. Lena Öhrsvik gick så långt att man kan säga att ändamålet helgar medlen. Hon menar att man skall hämta in uppgifterna, bara man tycker sig vilja ha dem – oavsett vem de handlar om.

Det var intressant att höra att Lena Öhrsvik hade talat med några handläg-

gare på försäkringskassorna som påstod att de inte skulle få någon hjälp av registren. Jag tror att det är sant. Det är alldeles riktigt att de inte kommer att bli till någon hjälp för handläggarna. Men min fråga till Lena Öhrsvik blir ändå följande: Ämnar ni socialdemokrater låta fler myndigheter få tillgång till dessa register om det nu skulle vara så olyckligt att ni återfår makten så småningom? Det skulle också vara intressant för kammarens ledamöter att få veta vilka myndigheter som skall få uppgifterna. Det är ju en grannliga uppgift att skilja ut vilka myndigheter som skall få tillgång. Är det yrkesinspektionen, är det de sociala myndigheterna, är det arbetsförmedlingen, är det företagshälsovården eller vem är det som skall ha dessa uppgifter? Jag tror att många är intresserade av att få veta det.

Herr talman! Lena Öhrsvik har sagt att yrkesinspektionen och Arbetarskyddsstyrelsen påstår sig behöva dessa uppgifter. Det är intressant att i reservation 2 läsa om Socialdemokraternas syn på frågan om registerinnehåll. Ni säger att diagnos skall finnas med, och att uppgifter från företagshälsovård skall införas. Ni hävdar också att det är säkrare att förvara dessa uppgifter i dataregister än i plåtlådor.

Jag har från min bänk lyssnat mycket intresserat på vad ni sagt, och frågan till Lena Öhrsvik blir följande: Ni säger att ni inte vill registrera *allt*. Men ni skall bara ha en del uppgifter i plåtlådor, och bara vissa i register. Det går inte ihop, Lena Öhrsvik. Skall ni ha resten i plånboken? Var skall de uppgifter som inte registreras finnas? Det finns sådana uppgifter i t.ex. läkarutlåtanden och i socialutredningar. Säg som det är, dvs. att *allt* skall registreras. Det är viktigt för myndigheterna. Då vet den enskilda människan vad man har att finna sig i när man kommer till försäkringskassan.

Herr talman! Under alla de år FAS 90 har utretts har det hävdats att kassorna kommer att kunna spara betydande belopp, bara de får registrera så mycket som möjligt. Samtidigt skall personalen kunna minskas eller föras över till rehabilitering. Det är faktiskt inte sant. Man kommer inte att göra några besparingar. Arbetet kommer, som handläggarna sade, knappast att underlättas eftersom uppgifterna finns både i datorer och i plåtlådor.

Jag vill påstå att det är ett hantverk att rehabilitera sjukskrivna människor. Det handlar om att sätta sig ned tillsammans med den sjukskrivne, dennes läkare eller med företagshälsovården eller med andra inblandade, t.ex. socialtjänsten, arbetsförmedlingen eller representanter för det företag där den sjukskrivne är anställd. Det gäller att hitta praktiska lösningar som leder fram till rehabiliteringsinsatser som i slutändan innebär förbättrade möjligheter för den sjukskrivne att återgå i förvärsarbete.

Att tro att vissa datauppgifter förbättrar möjligheterna till rehabilitering bygger på ett teoretiskt resonemang som inte har någon som helst förankring i verkligheten.

Vi avstyrker därför förslaget att uppgifter om rehabilitering skall få registreras.

Herr talman! I riksdagen har vi tidigare, i samband med införande av sjuklön, ställt krav på arbetsgivaren att redovisa de korta sjukfallen. Trots att vi var många här i kammaren som starkt ifrågasatte behovet av dessa uppgifter och de reella möjligheterna att få in tillräckligt med uppgifter, så beslutade riksdagen att de korta sjukfallen skall rapporteras.

Våra farhågor besannades. Riksförsäkringsverket står i dag med halvdana uppgifter som inte kan användas. Det är ett betydande merarbete för de små arbetsgivarna, med dåliga rutiner som följd – och alltsammans till i stort sett ingen nytta.

Vi föreslår därför att endast sjukfall som är längre än 14 dagar skall rapporteras. De övriga kan man klara genom någon form av stickprovskontroller.

Avslutningsvis, herr talman, delar vi Datalagsutredningens förslag att ett dataregister alltid skall innehålla uppgifter om vem som för registret. Vi anser också att uppgifter som skall överföras centralt skall vara avidentifierade då de skall användas för utvärdering, uppföljning och statistik.

Låt mig också säga att Margit Gennser tassade fram väldigt försiktigt i sitt inlägg. Men det hindrar mig inte från att påstå att regeringen har gått alldeles för långt. Utskottet har följt efter och försökt instämma i vad regeringen tycker.

Jag beklagar att en regering i vilken det finns liberala företrädare har lagt fram det här förslaget. Jag beklagar också att Arne Jansson, som säger sig värna om de enskilda människorna, inte har löpt linan ut och verkligen accepterat vårt förslag om att man inte skall registrera massor med uppgifter om människor när det inte är nödvändigt.

Det hade varit klädsamt om Arne Jansson ställt upp på vårt förslag.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till motion 1992/93:Sf32, avslag på utskottets hemställan beträffande rätten att föra uppgifter om rehabilitering samt avslag på reservationerna 1 och 2.

I detta anförande instämde Siw Persson (fp), Margitta Edgren (fp) och Gustaf von Essen (m).

Anf. 47 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Eftersom Sigge Godin hade en massa frågor till mig vill jag något kommentera det han sade. Han tog ju i ordentligt och lät all sin ilska gå ut över mig. Först på slutet kom litet mot regeringen och utskottet.

Det visar väl Sigge Godins allmänna övilja mot dataregister över huvud taget. Där har vi en annan syn. Vi har olika syn på hur väl skyddade uppgifterna är.

Man kan inte komma ifrån att uppgifterna faktiskt finns i dag. Det bortser Sigge Godin ifrån. Jag anser att de är oskyddade i dag.

Om Sigge Godin hade lyssnat ordentligt hade han hört att jag sade att vi kommer att ha dataregister, kortlådor och akter. Det var mellansteget kortlådor som jag ville att vi skulle slippa. Alltså inte plåtlådor, utan kortlådor som står framme hos handläggarna. Det var dem vi skulle slippa ifall vi hade ett fullständigt dataregister, när vi nu ändå skall ha ett sådant register. Men inte ens det ville Sigge Godin ha.

Sigge Godin talade om att vi socialdemokrater bara ser till myndigheters behov, fördelar för myndigheterna osv. Jag vill påminna Sigge Godin om att det är för den enskilda människans integritet som vi vill föra in uppgifterna i registret och slippa kortlådan. Uppgifterna är mer skyddade i dataregistret med kodad terminalåtkomst, behörighetskontroll och möjlighet att

gå in och se efter vem som tagit ut uppgifter. Sådant kan man inte kontrollera i en kortlåda.

Det är detta Sigge Godin inte vill förstå. Uppgifterna finns ju i dag, men vi tycker att de skyddas bättre i ett datasystem. I den delen handlar det inte om myndigheternas behov.

Men sedan har jag talat om Arbetarskyddsverkets behov och att man redan i dag skall tala om att det är vad man menar. Jag tycker att det är ärligt att redan i dag skriva in i ändamålsparagrafen att Arbetarskyddsverket skall få dessa uppgifter.

Sigge Godins egen regering säger att den skall fundera på saken. Jag tycker att man redan när man inför ett register och talar om vad som skall stå i det också skall tala om ändamålet.

I reservation 1 vill vi redan i dag säga att Arbetarskyddsverkets behov av uppgifter skall tillgodoses, och att detta är ett av ändamålen med registret. Detta är ärligt. Däremot är det inte ärligt av regeringen att säga: Vi skall fundera på saken och återkomma sedan.

Vad man behöver återkomma om är de praktiska frågor som kan bli följden av denna ändring. Det har vi också skrivit om i vår reservation.

Sigge Godin behöver inte undervisa mig om att rehabilitering är ett hantverk. Jag vet det. Jag har arbetat med rehabilitering under ganska många år. Jag har ingen övertro på att några uppgifter i ett dataregister skall lösa problemet. Det är inte heller den saken vi har diskuterat i dag, utan vi har diskuterat förhållandet med manuella register och förhållandet med ett dataregister och skillnaden däremellan ur integritetssynpunkt.

Sigge Godin för in rehabiliteringssynpunkterna. Det är sådant som står i propositionen. Den är inte jag skyldig till utan Sigge Godins egen regering, så den saken får han tala med sin minister om.

Jag tror alltså inte att uppgifterna i ett dataregister löser några problem i rehabiliteringsarbetet. Jag vet vad det innebär.

Anf. 48 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att säga att jag vet vad det handlar om när det gäller register. Jag vet också att det i sjukvården finns register om vilka man säger att de har den högsta sekretess man kan få här i landet. Men dessa register läcker som såll. Det kommer att bli likadant i det här fallet.

Lena Öhrsvik säger att det är regeringens förslag, och det kan inte hon lastas för. Då påstår jag att ni vill gå mycket längre.

Min fråga var: Är det Arbetarskyddsstyrelsen som skall få möjlighet att ta del av dessa register om ni olyckligtvis skulle få makten igen? Vilka andra verksamheter skall få gå in där då?

Precis som Lena Öhrsvik sade i sin inledning ställer varje myndighet krav på att få dessa möjligheter. När utskottet har haft utfrågning med dem säger de sig alla behöva dessa uppgifter. Det är inte bara Arbetarskyddsstyrelsen, och det är inte så att de andra är överens med utskottet och regeringen om att man är nöjd om bara Arbetarskyddsstyrelsen får dessa uppgifter.

Lena Öhrsvik vill ha kvar akterna. Det låter inte så när ni säger att ni skall mata in så mycket som möjligt i datorerna. Lena Öhrsvik kan det här med rehabilitering precis som jag kan det, eftersom vi båda har jobbat med dessa

verksamheter, så hon vet att man måste gå tillbaka till läkarutlåtanden, socialutredningar osv. Där finns massor med uppgifter, och det finns jättemånga myndigheter i vårt samhälle som mycket gärna vill ta del av dem.

Kvar står då frågan till Lena Öhrsvik: Skall de få det? Vad är det för uppgifter som ni vill ta utöver diagnos och företagshälsovård? Finns det andra uppgifter som ni tycker att de kan få? Tycker ni att det inte spelar så stor roll för den enskilde om man fördelar dessa uppgifter bland statens myndigheter?

Anf. 49 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Herr talman! Sigge Godin vet mycket väl att andras behov av uppgifter har utretts i särskild ordning. Det betänkandet är nu ute på remiss. Sigge Godins regering skall så småningom ta ställning till det.

Men vi har sagt redan i dag att vi anser att Arbetskyddsverket har behov av dessa uppgifter. Uppgifterna kommer givetvis att vara avidentifierade, men det bör stå om detta redan nu i ändamålsparagrafen. Man skall inte komma senare och lägga till olika avsikter i ändamålsparagrafen när folk redan har lämnat uppgifter till ett register. Jag tycker att det är ärligast att redan nu tala om vad man tänker använda detta register till.

Jag måste påpeka för Sigge Godin att vi har diskuterat sjukförsäkringshandläggning som ett område när det gäller behovet av uppgifterna i registret. Man har behov av vissa uppgifter för att kunna rätt bedöma arbetsförmågan, rätten till sjukpenning, och omfattning på sjukpenningen. En av de uppgifter som man behöver är givetvis vilken diagnos vederbörande är sjukskrivna för.

Problemet med det system som vi nu skall införa blir att man måste använda både dataregistret, som ju var avsett som ett bra tekniskt stöd för att underlätta hanteringen, och kortlådan – kanske behöver man rent av gå tillbaka till akten i fråga. Jag tycker att detta merarbete är onödigt. Uppgifterna finns ju redan. Jag har redovisat på vilket sätt uppgifterna är mera skyddade i ett datasystem. Sigge Godin delar kanske inte min uppfattning, men det gör många andra.

Datainspektionen har godkänt det förslag som vi har lagt fram och som följer utredningens förslag. Jag vet inte hur mycket längre vi kan komma. Det finns ju en myndighet i sammanhanget. Jag trodde att Sigge Godin hade förtroende för denna myndighet, som alltså har godkänt vårt förslag. I det läget finns det inte mycket mera att bråka om.

Det handlar inte om registrering hit och dit, och det har jag tidigare sagt. I stället handlar det om att vi vill skydda de uppgifter som redan finns på ett bättre sätt än som i dag är fallet.

Anf. 50 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Lena Öhrsvik besvarade inte min fråga om vad ni skulle göra om ni fick bestämma. Hur skulle ni alltså bete er om ni hade möjlighet att bestämma här? Är det bara diagnoser och uppgifter i fråga om företagshälsovården som ni vill ha?

Vi behöver inte tvista om vad rehabilitering innebär, för det vet vi som har varit handläggare. Huvuddelen av uppgifterna finns i läkarens utlåtande,

vilket är ganska digert i de flesta sammanhang. Egentligen är det hart när omöjligt att registrera allt. Vad är det då för ytterligare uppgifter som man kan ha nytta av? Man måste ju alltid gå tillbaka till läkarutlåtandet för att kunna göra det konstruktiva hantverk som är så oerhört viktigt och det teamarbete som är väsentligt vid all rehabilitering för att det hela skall fungera och för att den enskilde skall ha någon glädje av det här.

På vilket sätt kommer ert förslag att innebära att det blir rationellt och bra att ha några uppgifter till – vilka vet inte jag, men Lena Öhrsvik kan kanske öppna på förlåten så att vi får ta del av informationen? Vi måste ju veta vilka alla de många uppgifter är som ni vill ha registrerade. Ni känner tydligen till problemet med att uppgifter finns samlade på två tre ställen på ett kontor.

Ett stort bekymmer är, som jag sade inledningsvis, att saker och ting skall finnas på flera kontor. Man skall ju inte rensa ut rubbet, utan en del skall vara kvar här och en del där. Jag delar i och för sig Arne Janssons uppfattning att det är en orimlighet att det skulle finnas ett antal namn på människor på olika kontor som har uppgifter om mig som inskriven i försäkringskassan.

Det här kan utvecklas till något som blir mycket besvärande för den enskilda människan. Det ställer inte jag upp på, och det gör inte heller en hel del andra i Sveriges riksdag. Därför är jag i första hand kritisk mot de reservanter som vill gå mycket långt här. I andra hand är jag kritisk mot min egen regering, som jag tycker också har gått för långt men som ändå har tagit till sig mina argument vid ett flertal tillfällen och som sagt att vi skall begränsa det hela så långt som möjligt.

Mot den bakgrunden tycker jag att Lena Öhrsvik bör lätta på förlåten och på klarspråk så här i förväg, som hon säger, tala om vilka uppgifter det är som skall registreras och vilka som inte skall registreras.

Anf. 51 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Herr talman! Sigge Godin återkommer till diskussionen om rehabiliteringsarbetet. Jag försökte dock tala om att det vi större delen av dagen har diskuterat är handläggningen av sjukförsäkringen. Det är där som man har behov av uppgifter. Självfallet behöver man gå tillbaka till akten i fråga när det gäller ett besvärligt rehabiliteringsärende. Det är en självklarhet. Jag har tidigare sagt att jag inte behöver bli undervisad i det avseendet.

Vad vi har diskuterat i dag är alltså handläggningen av sjukförsäkringen. Jag vet att Sigge Godin har intressen i försäkringskasseverksamheten. Därför förstår jag inte varför han inte tycker att de anställda på försäkringskassorna skulle kunna få ett bra teknikstöd.

Vi har inte kunnat utveckla teknikstödet under väldigt lång tid, därför att vi har väntat på en registerlag. Som jag sagt tidigare i dag är det bra att det kommer en registerlag, därför att vi därmed kan få ett utvecklat teknikstöd. Tyvärr blir det ofullständigt, eftersom de uppgifter inte tillåts som man behöver i sitt arbete.

Som jag också sagt tidigare avses inte bara det egna arbetet. Det handlar nämligen också om att uppgifterna skall skyddas bättre än vad som i dag är fallet. Jag vet inte hur många gånger jag skall behöva upprepa det.

Vidare har jag sagt till Sigge Godin att de uppgifter som vi vill ha registrerade gäller diagnoser, läkares namn och telefonnummer samt företagshälso-

vården. Detta finns klart angivet i vår reservation. Dessutom tycker vi att det när det gäller ändamålet med registren skall anges att Arbetsarkyddsverkets behov av uppgifter skall tillgodoses.

Det här är de saker som vi i dag har diskuterat, och de finns som sagt klart angivna.

När det gäller diagnoserna – som vi har diskuterat mest här – står vi på ganska säker grund. Vi följer utredningens förslag och vad de flesta remissinstanser säger. Vi följer också Datainspektionens anvisningar.

Därmed tycker jag nog att jag har klarlagt den socialdemokratiska inställningen i denna fråga. Om Sigge Godin vill fortsätta den här diskussionen får han föra den med Margit Gennser.

Anf. 52 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Jag har noterat att Sigge Godin inledde sitt anförande med en liten brasklapp om att han ej var med vid justeringen av betänkandet. Av betänkandet framgår emellertid att Sigge Godin deltagit i beslutet. Tydligt finns det en viss skillnad i det sammanhanget – jag förstår inte riktigt det här.

Sigge Godin har alltså hela tiden haft alla möjligheter i världen att reservera sig. Men han har inte reserverat sig på en enda punkt i fråga om det betänkande som framläggs av socialförsäkringsutskottet. Däremot börjar han plötsligt så att säga slå ganska vilt här. Jag förstår inte om det beror på något slags eftertanke – eller vad det nu kan vara som Sigge Godin här gör.

Sigge Godins utfall mot mig och Ny demokrati är ganska intressant, om han representerar Folkpartiet och regeringen – eller kanske enbart Folkpartiet. Som vi har sagt kommer vi att försöka att för Sveriges bästa stödja nuvarande regering. Vi har också intagit en ganska mjuk linje.

Sigge Godins utfall här mot oss och hans uttalanden om att vi tydligen icke ställer upp i den utsträckning som han tycker att vi skall göra – han tycker ju att vi skall sätta fötterna i marken och bromsa för att verkligen göra det hela litet besvärligt – har jag faktiskt noterat. Det är möjligt att vi, på Sigge Godins uppmaning, får göra detta ganska snart.

Anf. 53 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Om Arne Jansson drar sig till minnes hur det var när betänkandet justerades, så satt jag vid väggen. Märtha Gärdestig satt på min stol.

Vilka överväganden jag i olika frågor gör tillsammans med min riksdagsgrupp måste väl ändå vara en intern angelägenhet för oss i Folkpartiet. Jag vill tala om för Arne Jansson att jag inte representerar regeringen, utan det är väl Margit Gennser som gör det. Inte heller representerar jag här Folkpartiet. I stället representerar jag dels de motionärer som står bakom motionen, dels dem som tycker att det är rimligt med en begränsning när det gäller sådana här uppgifter.

Anledningen till att jag kommenterar Arne Janssons och Ny demokratis inlägg i frågan är att Ny demokrati har gjort en mycket stor affär av detta. Bort med FAS 90! har ni sagt. Det kostar miljarder och åter miljarder, och det finns ingen anledning att satsa på detta, har ni också sagt. Men i dag har ni en annan uppfattning.

Däremot tycker jag att ni har en ganska intressant reservation. Det är bara

litet synd att den reservationen inte täcker in hela fältet. I rehabiliteringsfrågor kan ju oerhört många uppgifter tillföras, vilka enligt min uppfattning inte behövs för att det skall bli ett konstruktivt rehabiliteringsarbete. Arne Jansson hade kunnat medverka, eftersom en klar och entydig motion var framlagd av mig och ett antal andra personer. Vi tycker inte att ytterligare uppgifter skall tillföras utan att uppgifterna skall begränsas så långt det är möjligt. Vi tycker att det behövs ett register för att betala ut sjukersättning till människor och för att hålla reda på hur många dagar av föräldraförsäkringen som är uttagna.

När man lyssnar till debattörerna här i kammaren, herr talman, och när man ser till den information som Försäkringskassaförbundet, Riksförsäkringsverket och också regeringen ger ut, med direktiv om hur saker och ting skall handläggas, är det intressant att kunna notera att detta skulle kunna datoriseras. Varje handläggare i hela landet skulle, med hjälp av en dator, kunna få denna information införd i sin dator. Man skulle då exakt veta vilka regler som gäller. Men det har ingen talare tagit upp, eftersom det inte är spännande och intressant att ha ett gott hjälpmedel för att kunna veta vilka regler som gäller. I stället vill man tillföra så många uppgifter som möjligt om enskilda människor. Jag vill sätta gränsen mycket snävt eftersom jag inte tycker att det fyller någon funktion. Därför påpekade jag för Arne Jansson att jag var litet besviken över att Ny demokrati inte löpte linan ut.

Anf. 54 ARNE JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill bemöta Sigge Godins taktik. Sigge Godin vidhåller att han satt med vid utskottets behandling av frågan, men att han lät en suppleant sitta vid bordet därför att han inte skulle vara med när utskottet justerade betänkandet. Det är dåligt. Är det en sådan här partipolitik som Folkpartiet håller på med? Det är horribelt att höra att Sigge Godin satt i samma rum vid aktuellt tillfälle, men att han hänvisar till att han inte satt vid bordet utan satt bredvid. I socialförsäkringsutskottets betänkande SfU19 står det klart och tydligt att Sigge Godin deltagit i beslutet.

Jag trodde inte att sådant här existerade i utskottsarbetet. Men vi får nu lära oss hur mygel på hög nivå används av Folkpartiet och Sigge Godin.

Sigge Godin säger vidare att han inte representerar regeringen. Det gör han förvisso inte. I det här sammanhanget är det väl tur. Sigge Godin representerar dock ett parti som ingår i regeringen, och nu är det känt hur man använder sig av mygel i utskott.

Jag tycker att det här är ett mycket dåligt sätt att arbeta på, och vi måste nu noga överväga hur vi skall fortsätta att agera och arbeta, med tanke på Sigge Godins svängar och agerande. Jag trodde att man skulle jobba seriöst i utskott och att man skulle stå för vad man sade.

Sigge Godin har en motion som han inte själv reserverat sig för. Hans förklaring är att han inte satt med vid bordet vid aktuellt tillfälle, utan att han satt vid sidan av bordet, och att det var en suppleant som satt vid bordet. Om man inte kan stå för vad man skrivit i en motion är det mycket dåligt, Sigge Godin.

Anf. 55 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Jag beklagar att Arne Jansson inte vet hur det går till i utskottsarbetet och att han inte studerar sina egna suppleanter. Ibland sitter de vid väggen när Arne Jansson själv sitter vid bordet och tjänstgör. När ett annat ärende avgörs sitter han själv vid väggen därför att suppleanten tjänstgör. Det är ju så det går till.

Jag hoppas att Arne Jansson inte gör någon stor affär av det här. Det är helt enkelt löjligt att Arne Jansson inte vill förstå vad det handlar om.

I går fick jag klart för mig att det är tryckfel i betänkandet. I morse meddelade jag utskottskansliet detta. Meddelandet gick vidare till kammarkansliet. På kammarkansliet har man, Arne Jansson, sagt att man inte är beredd att dela ut någon rättelse. Jag uppmanar Arne Jansson att ta kontakt med kammarkansliet, med talmannen och med utskottets kanslichef för att klara ut vad som gäller. Arne Jansson kan även ta en promenad bort till Märtha Gårdestig, som sitter här i kammaren. Det var hon som tjänstgjorde vid bordet.

Låt mig klargöra att jag inte representerar Folkpartiet i den här frågan, utan att jag är en enskild motionär. Jag har yrkat bifall till motionen. Om Arne Jansson hade lyssnat skulle han ha hört det. Jag står för motionen till sista stavelsen, och det finns fler i Sveriges riksdag som står bakom den. De, tillsammans med mig, kommer att rösta för motionen. Arne Jansson behöver inte alls bekymra sig. Men gör ingen stor affär av att Ny demokrati tar hänsyn till de enskilda, små, människorna. Det är fel! I så fall skulle ni ha yrkat bifall till den väckta motionen, men det har ni inte gjort.

Anf. 56 ARNE JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Det här är ganska intressant. Sigge Godin säger att vi ledamöter skall ifrågasätta det material som ligger på bänkarna i kammaren och vad som står däri, det material som vi skall fatta beslut om. Inför varje omröstning skall vi också tydligen fråga kammarkansliet om det står rätt eller fel däri. Om det är meningen att vi skall arbeta på det sättet tror jag att det skulle bli ganska svårt att jobba här i riksdagen. Vi måste lita på att de papper som ligger framför oss är riktiga. Det är det enda vettiga.

Jag vill återkomma till det här med att byta platser vid bordet i utskottsarbetet. När Sigge Godin byter plats i utskottet, vidtalar han då inte sin suppleant att ansluta sig till Sigge Godins motion? Det är tydligen inte Folkpartiets tänkesätt som det här är fråga om, utan det är Sigge Godins personliga intentioner som kommer fram. Men de tränger fram på ett mycket märkligt sätt. Över huvud taget föranleder Sigge Godins hantering av det här ärendet i dess helhet oss i Ny demokrati att ta ställning när det gäller vårt fortsatta agerande.

Anf. 57 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag hoppas att mitt anförande blir avslutningen på debatten. För det första vill jag säga att rätt skall vara rätt. Sigge Godin deltog inte i beslutet.

För det andra är det ganska bra med en regel om att inte motionera i eget utskott när man tillhör regeringspartierna.

För det tredje kan det vara bra att ibland tassa försiktigt. När frågorna är väldigt svåra behöver man inte slå alltför hårt omkring sig. Det finns nämligen inget absolut rätt eller fel, utan avvägningar måste göras.

I denna fråga vill jag i stället se framåt. Jag tycker att vi kommit fram till något som är ganska välavvägt. Visserligen kan problem uppstå i framtiden. Vi kan t.ex. upptäcka att någonting gjorts fel. I framtiden skall riksdagen också mycket mer ägna sig åt utvärdering av sina beslut.

Jag skulle vilja avsluta debatten med att säga att de som är kritiska – det gäller kritiker från bägge hållen – bör observera vad som händer. De bör följa upp ärendet för att komma underfund med om lagstiftningen var bra eller inte. Det är vår plikt. Att självklart fördöma och säga att det här är absolut fel är övermaga.

Det finns också rena olikheter i frågan om personlig integritet. Men även i den frågan är vikterna litet olika i vågskålen.

Herr talman! Låt alltså riksdagsledamöterna göra det som man i Riksdagsutredningen hoppas på, dvs. att i framtiden följa upp fattade beslut i syfte att kunna fatta ännu bättre beslut.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 14 §.)

7 § Riksdagens byggnader

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1992/93:KU33 Riksdagens byggnader (prop. 1992/93:100 delvis och förs.
1992/93 RFK3).

Anf. 58 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har efter mycket diskuterande kunnat ena sig om vilka reparationer och ombyggnader som skall göras i de hus som ägs av riksdagen. Neptunus, dvs. det gamla Utbildningsdepartementet, renoveras och blir ett flexibelt kontorshus. Mercurius, där Riksdagens revisorer sitter, byggs om för att ta emot riksdagens bibliotek. Dessa hus binds samman med riksdagens övriga kulvertsystem. När det gäller planerna för förvaltningshuset, ledamotshuset och riksdagens östra hus, har de hänvisats tillbaka till förvaltningsstyrelsen.

Trätoämnena i utskottet har framför allt varit gamla riksdagshuset och förvaltningshuset, och det finns några motioner som går stick i stäv med Lokalkommitténs plan för husens användning. Vi i Ny demokrati anser att gamla riksdagshuset skall vara ett öppet hus, och det blir det inte om det görs till ett partihus. Delar av huset upptas i dag av Socialdemokraterna, och den som rör sig på det socialdemokratiska territoriet röner inga uppskattande blickar. I dag är Riksdagshuset ett öppet hus, och det är det hus där de politiska besluten i realiteten fattas. Här ligger utskottskanslier och sessionssalar, och så vill vi att det skall vara i fortsättningen.

Ny demokrati har två reservationer till betänkandet. Den ena rör inköpet

av ett hus i kvarteret Milon som skulle ge 17–18 lägenheter för 1,5 miljoner styck. Vi tycker att det är för dyrt och föreslår i stället att riksdagen inhandlar bostadsrätter i innerstaden. För de drygt 9 miljoner som redan står till förlo-
gande skulle man få ett trettiotal lägenheter.

Den andra reservationen rör gamla riksdagshuset. Den kräver att mät-
punkter installeras så att gamla riksdagshusets eventuella horisontella rörel-
ser kan mätas. Huset är dåligt grundlagt och har rört sig sedan det byggdes,
och det finns två helt motsatta uppfattningar om den fara som huset löper.
Båda åsiktssidorna är tekniskt kompetenta.

Förvaltningskontoret har uppdragit åt Statens geologiska institut att göra
en utredning och bedömning av grundläggningens kondition och faran för
rustbäddens och pålningens kollaps. Rapporten säger att husets rörelser är
under kontroll, och då är det de vertikala sättningarna man talar om.

När man läser rapporten finner man att det inte finns en enda uppgift ur
det omfattande dokumentationsmaterial som Olof af Forselles under sina 20
år som byggmästare har lämnat till riksdagen. Ingen intervju har heller gjorts
med Olof af Forselles. Det framgår över huvud taget inte att han utfört något
arbete här. Jag har intervjuat honom, och jag har också fått nedtecknat så-
dana arbeten och iakttagelser som skulle ha haft betydelse för Statens geolo-
giska institut i deras bedömning.

När det gäller det material som Olof af Forselles har lämnat till riksdagen
över sina utförda arbeten under 20 års tid, lär de ha slängts – enligt uppgift
har flera säckar skickats till tippen. Om så har skett är det högst anmärk-
ningsvärt och också högst ansvarslöst, och det finns anledning att fråga var-
för – är det kanske av prestigeskäl? Ny demokrati återkommer till Olof af
Forselles dokumentationsmaterial.

När man läser SGI:s rapport skall man ha detta förhållande klart för sig.
Förvaltningkontoret säger att man har bemödat sig att utreda förhållandena
när man anlitar SGI. Och det har man – men vi skall komma ihåg att inga
arbeten eller iakttagelser gjorda av Olof af Forselles finns redovisade. Man
har heller inte intervjuat honom, som man gjort med andra. Av rapporten
att döma existerar han inte. När det gäller södra gaveln på riksdagshuset
finns det iakttagelser och utförda reparationsarbeten, som förmodligen
skulle ha ändrat SGI:s tämligen tvärsäkra utlåtande att ingen fara föreligger.
Olof af Forselles har också under sina 20 år gjort iakttagelser om hur långt
urspolningen av utfyllnadsmaterialet gått mellan pålarna under vissa delar
av huset.

Ny demokrati anser att det inte är för mycket begärt att horisontella mät-
punkter installeras. Det borde ligga i riksdagens intresse, och det är heller
inte kostsamt.

Det har gjorts en analys av sprickorna i Riksdagshuset som ger vid handen
att det finns krafter som verkar i horisontell riktning, och det är dessa rörel-
ser som man skulle få grepp om genom de mätpunkter som vi föreslår. Jag
efterlyser ett större ansvar från riksdagens sida i den här frågan.

Förutom att Ny demokrati anser att gamla riksdagshuset bör vara ett öp-
pet hus, anser vi att man bör undvika att bygga om det på det sätt som Lokal-
kommittén föreslog – då skulle nämligen belastningen på rustbädd och pål-
system förändras, och detta kan få förödande konsekvenser.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till Ny demokratis två reservationer till betänkandet.

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

I detta anförande instämde John Bouvin (nyd).

*Sänkning av
dieseloljeskatten*

Anf. 59 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det ärende som nu ligger för beslut i riksdagen är ett stort och omfattande ärende, där det har gjorts ett ingående utredningsarbete. Jag vill påstå att vi i konstitutionsutskottet har ägnat de här frågorna mycket stor uppmärksamhet, och vi har behandlat frågan i olika omgångar. Det är alltså ett beslut som är väl genomtänkt, och det bygger på en bred enighet i konstitutionsutskottet.

Utan att gå in på några detaljer vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 14 §.)

8 § Tullfrågor

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1992/93:SkU29 Tullfrågor (prop. 1992/93:208).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 14 §.)

9 § Sänkning av dieseloljeskatten

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1992/93:SkU34 Sänkning av dieseloljeskatten (prop. 1992/93:192,
1992/93:124 och 1992/93:187).

Anf. 60 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten och regeringen föreslår i den proposition om sänkt dieseloljeskatt som vi nu skall behandla att skatten på dieselolja sänks med 5 öre per liter och att fordonsskatten för tyngre fordon sänks med 20 %. Detta har vi socialdemokrater i utskottet reserverat oss mot.

I regeringens och utskottsmajoritetens motivering för sänkningen hänvisas till den svenska industrins konkurrenskraft och till den svenska sysselsättningen. Det verkar förvisso vällovligt, men det är bedrägligt. Låt oss först och främst komma ihåg att de åtgärder som regeringen föreslår gällande transportsektorn inte är speciellt betydelsefulla för denna. Tack vare den ofrivilliga devalveringen har svenska företag, även inom transportsektorn, fått en kraftigt förbättrad konkurrenssituation. Genom sänkningen av ar-

betsgivaravgifterna har kostnaderna sänkts ytterligare. Jag skulle kunna göra den här listan avsevärt mycket längre.

I det senaste numret av tidningen Lastbilen utropas det på ledarsidan: Bättre och bättre dag för dag! Man räknar upp alla de krav som transportsektorn har ställt till regeringen och fått genomförda. Det handlar om borttagna miljöacciser för tunga fordon, bärighetsupprustning, hastigheter, kör- och vilotider, borttagande av kilometerskatter m.m. Det är en mängd krav från ett särintresse, som regeringen entydigt har ställt upp på. Kanske det vore någonting för herr Lindbeck att granska?

Det finns med andra ord inte speciellt stor anledning att ytterligare förbättra konkurrenssituationen inom denna sektor genom sänkta skatter. Tvärtom finns det risk för att man med alltför stora, kraftiga och snabba förändringar av skatteregler och olika förmåner i stället skapar en situation där produktivt arbete och utveckling av sektorn får stå tillbaka för ett kortsiktigt vinst- och marknadsintresse.

Därför kommer vi att säga nej till förslaget. Men vi gör det också på grund av de statsfinansiella konsekvenser förslaget får. I det läge vi nu befinner oss i anser vi det inte speciellt lämpligt att ägna kraft, möda och framför allt pengar åt att göra ofinansierade skattesänkningar, vilket detta förslag innebär. Regeringen presenterar i propositionen inte något som helst förslag till finansiering av dessa skattesänkningar. De beräknas uppgå till 341 miljoner kronor under budgetåret 1994/95. Det finns i dag sannolikt bättre sätt att använda 341 miljoner kronor på.

Utskottet berör i sitt betänkande att detta handlar om EG och att det finns mininivåer i EG som man bör söka sig ner mot. Då skall vi vara medvetna om att det inte finns någonting i EG:s regelsystem som tvingar Sverige att anpassa sig i det här fallet. Det gäller både dieseloljeskatt och energibeskattnings, som tas upp i det här betänkandet. Därför är EG inte heller ett uttryck för hot mot välfärd och miljö, vilket EG-motståndare ofta vill göra gällande och som de faktiskt just nu i sin argumentation får stöd för av regeringspartierna.

I detta fall handlar det faktiskt om mycket små skillnader mellan EG:s mininivå och den nivå som den svenska skatten ligger på. Med en flytande och sjunkande kronkurs riskerar t.o.m. Sverige att hamna en bra bit under EG:s mininivåer när det gäller dieseloljeskatt, som Per Kågeson för ett par veckor sedan poängterade på DN Debatt.

Detta visar att det i dagsläget inte finns något behov av en sänkning. Det avgörande för Socialdemokraternas negativa inställning till sänkt dieseloljeskatt är ändå de signaler som detta ger till marknad och medborgare om vilken sorts transporter och energianvändning som i framtiden skall användas.

I högtidliga tal pratas det ofta om vikten av att man värnar miljön och om hur viktigt det är att man i alla samhällssektorer i alla sammanhang faktiskt värnar det som är vår gemensamma framtid. Därför är det speciellt spännande att det i den här debatten är en centerpartist som har fått förtroendet att representera utskottets majoritet.

I förra valet, exempelvis, kritiserade ofta Centerpartiet oss socialdemokrater för att inte föra en tillräckligt hård miljöpolitik. Detta kan naturligtvis diskuteras. Under 60- och 70-talet var miljömedvetenheten inte tillräckligt

stor. Under 80-talet ökade miljömedvetenheten och det ställdes stora krav på en gång. I det läget kunde man kanske inte tillräckligt snabbt tillgodose dessa krav. Men låt oss vara medvetna om att miljöpolitiken, energibeskattningen och beskattningen av transportsektorn faktiskt gick åt rätt håll under 80-talet. Detta uppmuntrade en transport- och kommunikationssektor som bättre svarade mot de miljökrav som fanns.

Nu är utvecklingen faktiskt annorlunda. Nu har vi fått en borgerlig regering. Uppenbarligen styr Moderaterna också miljöpolitiken. Nu sätts nämligen de kortsiktiga vinstintressena före de långsiktiga miljöintressena. Detta förslag kan man nämligen kort och gott beskriva som en tämligen stor och säker förlust för miljöintressena.

Vi vet i dag att trafiken är en av de absolut största utsläppskällorna. Vi vet att den transportstruktur som finns i dag i stor utsträckning förstör miljön, skogen och naturen.

Jag vet inte om alla har öppnat sin post ännu, men vi har alla i dag, såsom riksdagens ledamöter, fått ett upprop från biskopen i Skara stift, LRF i norra Älvsborg, Hushållningssällskapet i norra Älvsborg, Landsantikvarien i Skara, Älvsborgs läns Norra Jaktvårdsförbund, Alternativodlarna i Skaraborg, Naturskyddsföreningens länsförbund i Skaraborg och norra Älvsborg samt Fältbiologerna Västsvenska. Det är ett upprop med krav på en politik för en trafik som grundar sig på miljöns villkor. Det gör inte detta förslag. Låt oss vara tydliga på det området. Det här förslaget grundar sig inte på miljöns villkor. När det gäller långväga transporter tycker regeringen, med stöd av utskottsmajoriteten, att det är för dyrt att transportera på lastbil och att det relativt sett är för billigt att transportera på järnväg. Här ser vi vad som anses vara miljövänligt. Vi vet att det är den miljövänliga järnvägstrafiken som kommer att drabbas. Det innebär också att regeringen nu styr upp vilka drivmedel som den vägbundna trafiken skall använda.

De miljöovänliga dieselsorterna kommer att prioriteras och i förhållande till de miljövänliga drivmedel som faktiskt finns bli billigare. Vi vet att det för Stockholms lokaltrafik, SL, relativt sett kommer att bli dyrare att fortsätta med exempelvis etanolbussar. Tyvärr väger miljön väldigt lätt i det här förslaget, precis som när det gäller energibeskattningen. Den frågan skall vi återigen behandla. Jag tänker inte närmare gå in på den debatten. Vi har haft den tidigare. Men vi kan konstatera att regeringen har valt att göra en generell sänkning som innebär att även de företag där energikostnaderna inte utgör en speciellt stor del får kraftiga sänkningar.

Av sysselsättningsskäl har vi valt att gå med på vissa sänkningar för de mest elintensiva företagen. Men vi säger att vi inte är beredda att göra de här generella sänkningarna, eftersom vi vet att det slår mot miljön och vår gemensamma framtid. För att vara litet elak måste jag säga att det därför inte är speciellt underligt att regeringspartierna och utskottsmajoriteten yrkar avslag på den utredning som vi socialdemokrater kräver om de styrmedel som i framtiden skall ge den ekonomiska politiken en mer miljövänlig inriktning. Det skulle jag också göra om jag lade fram sådana förslag som regeringen faktiskt har gjort, därför att det innebär ju just att man är i total avsaknad av de här styrmedlen.

Även om vi befinner oss i tider av arbetslöshet och kraftig lågkonjunktur

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Sänkning av
dieseloljeskatten*

tror jag att man skall vara medveten om att det finns en miljöopinion. Den kommer att finnas, och jag tror faktiskt, för att vara litet mer precis, att Centerns svek i de här frågorna kommer att väga tungt nästa val.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 1, 3 och 5.

Anf. 61 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Ny demokrati har tydligen fått förhinder. Det är litet synd, eftersom det är viktiga miljöfrågor som diskuteras. Ny demokrati kanske har möjlighet att återkomma till debatten.

Det här betänkandet handlar formellt sett om en teknisk omläggning av ett skatteuttag. Det är i och för sig en viss sänkning, men den är inte så dramatisk. Men detta är mer än en skattefråga. Det är en miljöfråga. Jag tror att vi skall sätta in detta betänkande i den process på skatteområdet och miljöområdet som har pågått sedan regeringen tillträdde.

Vad hände förra våren? Jo, då sänktes energiskatten för industrin. Man slopade energiskatterna på bränsle och el och sänkte skatten mycket kraftigt på koldioxid. Den begränsades till en fjärdedel av det allmänna koldioxiduttaget för industrins del. Det var den åtgärden.

I november 1992 tog man ytterligare steg på trafikområdet. Då slopades kilometerskatten. Det är nog en åtgärd som var nödvändig för ett medlemskap, men kilometerskatten skulle nog kunna ha överlevt vid ett EES-avtal. Men man gick stegen före. Anpassningen till EG är viktigast, även när den inte krävs formellt.

Vid det tillfället sade regeringen att man skulle lägga om beskattningen från kilometerskatt till skatt på bränsle och diesel och se till att det blir statsfinansiellt neutralt. Utredningen som då talade om neutralitet krävde 40 öre. Regeringen stannade för 35 öre, och nu sänker man till 30 öre. Man har uppenbarligen gått ifrån den gamla tanken att omläggningen skulle vara statsfinansiellt neutral. Detta är de åtgärder som har vidtagits.

Hur ser verkligheten ut på miljöområdet? Vi fick en antydning om det alldeles nyss från Martin Nilsson med brevet från biskopen i Skara stift. Hur ser det ut på andra håll? Ivar Franzén som snart skall tala här vet med all säkerhet hur det ser ut i Halland. Hur det ser ut nere i Skåne fick utskottet lära sig när vi nyligen var på studiebesök. Vi vet att från 1986 till 1991 har andelen skadad tall i Skåne ökat från 14–65 %. Skogen tar oerhört stor skada i Skåne. Den tar skada i Martin Nilssons hemregioner. I min hemregion, Bohuslän, blöder skogen.

Martin Nilsson redogjorde för en av kravkoncernerna i en kravindustri som sade att det skall bli bättre och bättre dag för dag. Träden är stumma. De tiger. Men vi kan läsa i pressen och jag kan se med mina egna ögon, Ivar Franzén, hur skogen blöder – bokstavligen. Det kommer larmrapporter. Skogen är så stressad att träden faller ut kåda i oerhört snabb takt. Något eller några år senare börjar skogen dö. Skogen är inte helt stum. Den visar genom att den blöder och dör hur det står till med miljön. Det är i det perspektivet som vi skall se det här beslutet. Det perspektivet kräver åtgärder, men det kräver helt andra åtgärder än vad regeringen har åstadkommit.

Mom. 1 i betänkandet gäller dieselskatten. Naturskyddsföreningen har kritiserat den här åtgärden. Ulf von Sydow har skrivit om detta. Alla vet att

bilismen inte bär sina miljökostnader. Därför skall inte skatteuttaget sänkas. Det finns budgetskäl och miljöskäl. Den statsfinansiella situationen består av två saker. Det finns ett gigantiskt budgetunderskott. Det är en skuld som vi bygger upp. Vi bygger också upp en miljöskuld. Om statsskulden ligger på över 1 000 miljarder så är miljöskulden lika stor om inte större. Förslaget är oacceptabelt. Martin Nilsson har redogjort för varför det är så, och det har jag också gjort. Det bör avvisas.

Det finns en rad förslag som gäller fordonsskatter mera allmänt. Det finns förslag om differentiering och om ändrade former för skatteuttaget. Det finns förslag från kristdemokrater, vänsterpartister och socialdemokrater. Det kanske också finns någon centerpartist som har sådana tankar. Jag minns inte riktigt vad som stod i utskottsbetänkandet, men det borde i alla fall ha funnits någon centerpartist.

Man kan ta till olika metoder. I en socialdemokratisk motion sägs att man skall höja fordonsskatten och minska drivmedelsbeskattningen. Klokt nog har inte de övriga socialdemokraterna reserverat sig till förmån för det förslaget.

Jag tror dock att man bör gå på linjen med differentiering och utreda den vidare. Utskottet säger att en utredning avvisade det förslaget år 1980. Det var för tretton år sedan, Ivar Franzén. Det har hänt mycket på miljö- och teknikområdet sedan dess. Utskottets majoritet har säkert rätt i att det medför en del krångel att differentiera bensinskatten. Jag kan säga till Ivar Franzén att jag krånglar gärna när det gäller att värna miljön, och det gör de flesta svenskar. De tar litet krångel. Krånglet här är inte speciellt stort med den nya teknik som finns. En utredning avvisade förslaget 1980. En annan utredning, Kommittén om indirekta skatter, förordade 1989 en övergång till en differentiering av bensinskatterna. Man sade att det fanns övervägande skäl som talade för detta. Detta vet Ivar Franzén, eftersom vi har fått redogörelser för detta inom utskottets ram.

Utskottet sitter nöjt med sakernas tillstånd och säger att vi nog kan klara oss och följa Riobesluten och inte ha en högre koldioxidnivå år 2000 än vi hade 1990. Men, Ivar Franzén, 1990 var väl inget idealår? Man följde visserligen en Riokonferens, men man kan vara bättre. Sverige har mycket högre utsläpp per capita än vad många andra länder har, så vi bör gå före. Skulle vi reducera våra utsläpp till en internationell nivå skulle vi behöva reducera dem med 80 %. Vi i Vänsterpartiet har sagt att man åtminstone skall reducera dem med 20 % till år 2010.

Vårt förslag till omläggning av beskattning är det bästa förslaget. Vi har sagt att man skall minska uttaget av fordonsskatter och höja skatten på drivmedel. Det är ett bra förslag. Bilar som står stilla skadar naturligtvis inte miljön i någon påtaglig omfattning. Nya bilar gynnar miljön. De är mera miljövänliga. Vårt förslag är statsfinansiellt klokt. Det är finansierat. Förslaget är t.o.m. konjunkturrellt riktigt, eftersom bilindustrin skulle behöva en stimulans just nu. Sänkt fordonsbeskattning skulle innebära en sådan stimulans för företag som Saab och Volvo. Det är två svenska industriföretag som har det kämpigt just nu.

Herr talman! Ny demokrati, som tyvärr inte har tillfälle att delta i debatten här, har helt andra förslag. En kommande talare skall redogöra för den in-

tressanta uppläggningsen. Man säger att man helt skall slopa fordonsskatterna. Det skall emellertid inte finansieras på något sätt. Det visar en viss syn på miljön. Man säger också att man skall lindra beskattningen för tjänstebilarna. De som åker runt i betalda tjänstebilar utgör ett verkligt utpräglat skattefrälse. Det frälset skall Ny demokrati frälsa ännu mera. Det får då vara någon måtta på hallelujandet och miljöovänligheten från Ny demokratis sida.

Herr talman! Vi har också ställt oss bakom motioner från andra partier där man har tänkt i rätt riktning. Det gäller t.ex. Lennart Fremblings motion Sk654. Det är en bra motion angående beskattning av blyad bensin. Vi stöder naturligtvis socialdemokraterna under mom. 10. Under mom. 14 har vi anvisat våra idéer om energiskatternas allmänna utformning, men tiden medger inte att jag uppehåller mig vid det.

Slutligen, i mom. 17 om industrins energiskatter finns det uppenbara felet i regeringens politik. Man har så kraftfullt minskat energiskatteuttaget och inte fått några positiva sysselsättningseffekter, men däremot har man fått negativa miljöeffekter. Det är synd, Ivar Franzén, att ni gav vika. Jag tror nog att ni gjorde motstånd. Men ni gav vika, och det är det som räknas. Här måste ni rätta upp er politik, och ni borde åtminstone kunna få stöd av Kristdemokraterna. Då kan vi få fram ett bättre balanserat energiskatteuttag på industrin.

Herr talman! I motion Sk650 har Per-Richard Molén på ett övertygande sätt visat att gränsdragningen för reducering av elskatter i Norrland inte stämmer med senare mätningar. Man kan visserligen inte göra något åt väderleken, men man kan anpassa skattereglerna så att de stämmer med faktiska förhållanden. Jag yrkar därför bifall till detta förslag.

Jag yrkar bifall till mom. 6, 14 och 17. I övrigt har det framgått hur vi kommer att ställa oss i voteringarna.

Anf. 62 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 34 tas ett flertal energiskattefrågor upp, som berör inte mindre än tre propositioner och ett trettiotal motioner. Jag skall kort redovisa några av utskottets ställningstaganden och något kommentera avgivna reservationer och yttranden.

Utskottet föreslår en sänkning av dieselskatten med 5 öre. Det motiveras dels av konkurrensskäl, dels av den utfästelse som utskottet gjorde redan i höstas om en översyn. Skattebortfallet har beaktats i 1993/94 års budgetförslag. Detsamma gäller sänkningen av fordonsskatten med 20 % för de tyngsta fordonen och successivt mindre sänkning för lättare fordon. Det skulle inte bli någon sänkning alls för fordon som väger 3 000 kg eller mindre.

De svenska fordonsskatterna för tunga fordon ligger cirka fem gånger högre än genomsnittet i Europa. Den föreslagna sänkningen av fordonsskatten är därför väl motiverad från konkurrenssynpunkt. Den långsiktiga budgeteffekten beräknas till 175 miljoner kronor per år, vilket är lägre än den engångseffekt som Martin Nilsson talade om.

Jag kom osökt att tänka på barnvisan Om pappa ville ge mig en femöring, så skulle jag köpa allt. Det är ungefär samma tema som både Martin Nilsson

och Lars Bäckström spinner på. Denna femöring betyder tydligen allt. Det är en mycket begränsad sänkning. Det är klart att det finns en fördel med att vårt miljövänliga bränsle är så attraktivt att man i regel tankar i Sverige innan man åker utomlands, och man väntar med att tanka tills man kommer till Sverige, när man har varit utomlands. Detta är alltså en väsentlig miljöfördel.

Svenska bilar har i genomsnitt en bättre miljöstandard än Europagenomsnittet. Det är alltså en fördel att vi ser till att vi kan vara med och konkurrera. Det finns klara miljöaspekter på att vi håller oss konkurrensneutrala, så att svenska bilar kan ta sin del av transporterna.

Utskottet föreslår också en konsekvent skattebefrielse för vegetabiliska och animaliska oljor, oavsett med vilken procentandel de ingår i blandning med mineralolja. Om mineraloljeandelen understiger 5 %, blir hela blandningen skattefri. Detta är en viktig åtgärd dels för att vegetabiliska och animaliska oljor skall få berättigad kompensation för sina miljöfördelar, dels för att undvika den snedvridning av konkurrensen som nuvarande skattebestämmelser ger avseende import av blandbränsle resp. blandning i Sverige.

Utskottet förutsätter dock att utredningen om teknisk översyn av energibeskattningen ytterligare studerar frågan och återkommer med de förslag till kompletteringar som kan behövas. Det bör t.ex. beaktas att blandbränslena har en stor betydelse för introduktionen av rena biobränslen på marknaden, vilket övergångsmässigt kan motivera vissa extra fördelar. Även paraffinets miljöfördelar i jämförelse med vanliga mineraloljor bör uppmärksammas och kan i ett slutligt förslag påverka beskattningen.

Jag vill också instämma i det som Lars Bäckström sade om att skogen blöder. Jag är mycket medveten om detta, Lars Bäckström. Jag tror dock inte ett ögonblick att vi löser dessa problem med att införa olika bensinskatter i olika regioner. Det som regeringen är inne på är mycket effektivare, dvs. att införa en miljöklassning av bensinen och av bilarna. Detta är åtgärder som direkt kommer att minska utsläppen och därmed påverka miljön långt mera. Den höjning av bensinskatten som är genomförd är också en betydande faktor när det gäller att begränsa bilåkandet samt öka kollektivtrafikens och järnvägens konkurrensförmåga.

Ny demokrati vill genom kraftigt sänkta skatter på nya bilar öka nybilsförsäljningen. Utskottet delar inte den uppfattningen. Även om nya bilar är både miljövänligare och trafiksäkrare än gamla bilar, måste en ökad nybilsförsäljning bygga på ett behov och på ett utrymme i ekonomin. Nybilsförsäljningen skall inte subventioneras genom kraftiga skattesänkningar.

Martin Nilsson, såväl utskottsmajoriteten som socialdemokraterna i reservation 3 vill se över skatter och avgifter, så att de i högre grad främjar god miljö. Ett exempel är förmånsbeskattningen av bilar. Utskottet påminner om att utredning pågår för att finna lösningar som gör att bilförmånen mera direkt ansluter till antalet körda mil. Även i övrigt finns det en bred uppslutning kring miljöfrämjande skatter och avgifter. Där har vi egentligen inte några delade meningar.

När det gäller industrins energibeskattnings, föreslår socialdemokraterna att industrins energibeskattnings skall begränsas till 0,6 % av företagets om-

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Sänkning av
dieseloljeskatten*

sättning. De konstaterar att det skulle öka statskassans intäkter med ca 2 miljarder. Det finns åtminstone två nackdelar med detta förslag.

För det första innebär begränsningen 0,6 % av omsättningen att den energintensiva industrin inte kommer att betala någon skatt alls för de sist använda kilowattimmarna. Denna skatt ger inte några som helst motiv för att hushålla med energianvändningen och begränsa den. Det var ju det gamla förslagets stora nackdel som socialdemokraterna vill släpa med sig.

För det andra är det inte heller klart om det går att göra en sådan procentbegränsning med full acceptans från EG. Det kan komma att betraktas som ett handelshinder.

Det är korrekt att det i dag finns åtskilliga industrier med en ganska liten energianvändning, som utan större olägenhet skulle kunna betala full energiskatt. Detta skulle ge dessa industrier starka motiv för ökad hushållning med energi, samtidigt som det skulle öka statens skatteintäkter. Utskottet bedömer dock att det för närvarande inte finns skäl för att genomföra några sådana förändringar. Under alla förhållanden, Martin Nilsson, är inte de förändringar som socialdemokraterna föreslår vare sig lämpliga eller möjliga.

Det finns en liten grupp fjärrvärmeverk som har drabbats hårt av de nya energiskattereglerna för industrin. Det är de verk som har stora industrileveranser och i huvudsak använder biobränsle. De använder alltså en mycket liten del fossila bränslen. I dessa fall kan biobränslen icke konkurrera med industrins lågbeskattade olja. Riksdagen har tidigare uttalat att de lägre energiskatterna för industrin inte får leda till ökad användning av fossila bränslen. Utskottet förutsätter att den av regeringen tillsatta arbetsgruppen för att analysera energiskatternas effekter skyndsamt behandlar denna fråga och lägger fram förslag till lösningar. Detta ges regeringen till känna.

Utskottet anser vidare att det är viktigt att vindkraftproduktion kan komma till stånd, där förutsättningar för sådan produktion finns. Utskottet är inte främmande för att utöver nuvarande investeringsstöd också ge vindkraften ett produktionsstöd. Olika former av miljöbonus och befrielse från elskatt har diskuterats, liksom att på något sätt knyta priset på vindkraftsel till det elpris som hushållen betalar.

Utskottet är inte nu berett att ta ställning till hur ett sådant produktionsstöd lämpligen skall utformas. Man förutsätter att regeringen uppmärksammar frågan och snarast återkommer till riksdagen med ett förslag.

Ny demokrati vill att turistnäringen skall ha samma energiskatter som industrin. Dels är turistnäringen ofta en del av en annan verksamhet, dels är energikostnaden en liten del av turistnäringens totalkostnad. Detta gör att de praktiska och administrativa problemen är stora, och de står inte i proportion till turistnäringens fördelar. Därutöver skall kostnaderna för statskassan och behovet av att bibehålla sparmotiv även för denna näring beaktas. Utskottet avstyrker självfallet Ny demokratis förslag.

Fru talman! Som en summering vill jag säga att det finns mycket av positiv miljöpolitik i detta betänkande. Det gäller bara att man till betänkandet också lägger allt det arbete som pågår och de intentioner som denna regering har. Där har Centerpartiet en mycket betydande roll att spela. Det är vi medvetna om, och vi gör vad vi kan. Jag är alldeles övertygad om att vi tillsam-

mans i regeringen kan återkomma med en miljöpolitik som vi med stolthet skall kunna presentera i samband med 1994 års val.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer och på meningsyttringen.

Anf. 63 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Ivar Franzén sade att 5 öre inte är någonting att bråka om. Den här femöringen representerar i det här fallet 341 miljoner. 341 miljoner hit och dit blir drygt en halv miljard. Det är så som ni har resonerat om varje skattesänkning: Det rör sig bara om litet grand. För att alludera på gamla ramsor, minns Ivar Franzén säkert den här ramsan om att orkar du den, så orkar du den osv. Så har det ju sett ut länge, ända till dess att budgeten exploderade och statsskulden uppgick till över 1 000 miljarder. Det är vad ni har åstadkommit med era små femöringar här och där.

Jag skall också vara vänlig i min replik, eftersom jag var alldeles för kritisk i mitt anförande. Det finns även bra saker i betänkandet. Det var bra att man såg på de olägenheter som uppstod för fjärrvärmens när man gjorde dessa kraftiga sänkningar för industrin. Det är också bra att man tar itu med vindkraftselen. Dessutom gjorde regeringen en bra sak för miljön – men det visste man inte ens om, vilket säger en del om miljömedvetenheten – när man sänkte turistmomsen. Det var ju inte av sysselsättningsskäl, men det stimulerade kollektivtrafiken, samtidigt som miljön förbättrades. I övrigt är det dystert.

Jag vill fråga Ivar Franzén: Är det inte korrekt som jag och Martin Nilsson säger, att EG tillåter särregler för industrin, eftersom det har tillåtits för bl.a. Danmark? Varför skulle Sverige bli sämre behandlat än Danmark?

För min del tycker jag att Ivar Franzén har en poäng med det här med marginalkostnaden för vissa tunga industrier. Den frågan är jag villig att diskutera. Det bästa får aldrig bli det godas fiende. Men låt oss diskutera saken i stället för att göra som ni gör, dvs. genomföra en total sänkning för all industri. Men det har ni ju inte varit villiga till.

Vidare vill jag framhålla att jag inte motsätter mig någon miljöklassning. Jag skall stödja detta förslag, och jag skall stödja alla sådana förslag. Men vad ni gör i praktiken, Ivar Franzén, är att ni bygger motorväg genom Bohuslän, gör Scandinavian Link färdig, bygger Öresundsbron och sänker skatterna för lastbilstrafiken. Detta gör att mina träd i Bohuslän blöder, och detta skall ni sluta upp med, för vi vill ha våra träd kvar. Ni regeringspartier skall inte stimulera tung dieseltrafik med skattemedel samt bygga motorvägar och broar åt den. I stället borde Centern tillsammans med oss slåss för sin egen politik och föra över godset till järnvägen. Då kan vi stoppa de blödande träden i Bohuslän. Där kan man tala om ett särintresse, men jag känner så oerhört starkt för detta särintresse. Därför vill jag använda skattepolitiken. Det vill tyvärr inte regeringen göra för detta syfte.

Anf. 64 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Först vill jag påminna Lars Bäckström om att den sänkta momsens på persontransporter också är till fördel för kollektivtrafiken.

I mitt anförande försökte jag faktiskt peka på en rad skäl till att det är

viktigt att svensk åkerinäring bibehåller full konkurrenskraft gentemot Europa i övrigt. Vi har de bästa bränslena. Med de klasskrav vi ställer på lastbilar har vi också de miljövänligaste fordonen. Självklart skall vi inte försätta oss i den situationen att vi får in onödigt mycket dåligt bränsle i Sverige och därmed ännu större föroreningar.

Det är givet att skogen far illa. Men samtidigt med motorvägsbyggena satsar vi mycket pengar på järnvägen. Med momssänkningen kommer det uppenbarligen att ske en förskjutning av konkurrensfördelarna mot de kollektiva transportmedlen, mot järnvägen osv. Jag vidhåller att ert sätt att diskutera femöringen, som i och för sig är marginell, och beteckna den som någonting som skulle avgöra den svenska skogens överlevnad är nästan litet löjeväckande.

Anf. 65 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Hade man använt de 341 miljonerna till att understödja bio-bränslen, hade det varit en bra satsning. Det hade väl inte varit löjeväckande? Vad Centern fick när man stödde skattesänkningen för industrin var ungefär 400–500 miljoner till biobränslen. De pengarna var väl inte löjeväckande? Hade vi då kunnat fördubbla den satsningen, hade det väl varit allt annat än löjeväckande?

”Bättre och bättre dag för dag”, citerade Martin Nilsson förtjänstfullt Åkeriförbundet. Men Anders Wijkman eller nuvarande ordföranden i Svenska Naturskyddsföreningen skriver inte ”bättre och bättre dag för dag” när det gäller miljön. Jag tror att det gamla intresset inte ljuger. Den som gynnas är inte miljön, Ivar Franzén.

När det gäller nya fordon vill jag framhålla att det är just det vi i Vänsterpartiet säger: Sänk skatten på nya fordon och ha ett rejält skatteuttag på drivmedlen. Det är när fordonen rullar som de skadar miljön. Nya fordon som står stilla är absolut inte miljöskadliga. De är också väldigt produktionsvänliga, eftersom de ger sysselsättning. Nya fordon som rullar är bättre än gamla fordon som rullar. Det är en miljöinriktad politik som stärker t.o.m. svenska storföretag och är statsfinansiellt neutral. Det är nästan Columbi ägg. Då säger Ivar Franzén att han inte ens vill diskutera den tanken, medan jag beredvilligt säger att jag skall diskutera Ivar Franzéns synpunkter på industrins energiskatter. Ivar Franzén förklarar att Centern har utformat en perfekt miljöpolitik tillsammans med Moderaterna. Men det är ingen som tror på det, Ivar Franzén, mer än Ivar Franzén själv och kanske Karl-Gösta Svenson, som sitter här i kammaren. För övrigt är det tämligen få som tror på denna utsaga.

Vi säger: Diskutera åtminstone våra förslag med litet mjukare skrivningar såsom skedde i två ärenden, ett om biobränslena och fjärrvärmen och ett om vindkraften. Då kan vi kanske ta gemensamma tag. Jag tror att t.o.m. Moderaterna kan inse att vi har en perfekt lösning: minska skatten på fordon men höj den på drivmedel. Svensk åkerinäring klarar sig i alla fall, sedan kronan har devalverats och ni har sänkt arbetsgivaravgifterna så kraftigt och en rad andra skatter. Visst skall det råda konkurrensneutralitet, men man behöver inte vara bäst på varje delpunkt i svenska företag. Då lägger man sig under, och vi vet att EG också ser på om något land dumpar beträffande

skatteuttaget, alltså gör för lågt skatteuttag på företag. Ni har ju gjort så mycket på företagssidan. Varför kan ni då inte gynna miljön med litet högre skatt på drivmedlen? Då slipper träden blöda.

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Sänkning av
dieseloljeskatten*

Anf. 66 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Först vill jag konstatera att övergången från kilometerskatt till dieselskatt innebär i sig en klar miljöfördel. De 341 miljoner som Lars Bäckström envisas med att tala om har en långsiktig effekt på 175 miljoner. Däri ingår också fordonsskattesänkningen. Den femöring som vi har talat om kanske gör totalt 100 miljoner eller en bit därunder. Då blir beloppet inte särskilt imponerande.

Jag vill upprepa att miljöstrategin är att se till att de biltransporter som måste utföras kan utföras så miljövänligt som möjligt. Då vill vi ligga i ett sådant konkurrensläge att svenska bilar kan medverka.

Jag kanske mer än mina regeringskolleger tyckte att industrins energibeskattnings inte var helt bra. Jag är öppen för att man borde se på den industri som har en liten energianvändning. Socialdemokraternas och Vänsterpartiets förslag är inte bra. Det är inte användbart. Regeringen har säkert funderingar i detta avseende. Jag tror mig veta det. Men just nu finns det inga konkreta förslag.

Att konsekvent börja främja nyförsäljning av bilar skulle kosta mycket pengar. Det skulle verkligen innebära en åderlåtning av statskassan, som det vore väldigt svårt att motivera.

Anf. 67 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att Ivar Franzéns inlägg och repliker faktiskt är ganska avslöjande och häpnadsväckande på en gång. Det Centerpartiets miljöpolitik nu uppenbarligen handlar om inom transportsektorn är inte längre att försöka föra över transporter till miljövänliga alternativ eller till järnväg eller att i andra former försöka minska utsläppen. Nej, nu vill Centern välja det litet mindre halvtaskiga transportsättet, nämligen att ha något renare bilar. Men det är inte alls tal om att föra över transporter från väg till järnväg. Det är ganska häpnadsväckande.

En del av Centerns miljöpolitik går ut på att göra det billigare att köra på diesel och göra det dyrare att köra på etanol. Detta är ganska uppseendeväckande, ganska anmärkningsvärt och ganska avslöjande för denna regerings miljöpolitik.

Det är som Lars Bäckström säger att det här handlar om en helhetssyn. En femöring kanske inte är så mycket, men för staten och för samhället rör det sig om 341 miljoner budgetåret 1994/95. 175 miljoner på lång sikt, hävdar Ivar Franzén. Vi får väl se hur det blir.

Man måste se alla dessa åtgärder tillsammans. Energibeskattningen är ett typexempel. Ivar Franzén sade att det socialdemokratiska förslaget innebär att det inte finns några incitament för väldigt elintensiva företag att spara. Jo, det gör det just därför att de är elintensiva. Elen medför en stor kostnad för dessa företag. Självklart finns det incitament för dem att spara i elkonsumtionen. Dessutom är EG, som Lars Bäckström sade, inget hinder. Vi-

dare innebär den förändring som regeringen genomförde en kraftigt försämrad konkurrenskraft för biobränslen.

När det gäller översynen av ekonomiska incitament i miljöpolitiken hänvisar Ivar Franzén till en liten del fråga i förmånsbeskattningen av tjänstebilar. Vi socialdemokrater vill ha en stor översyn av den ekonomiska politikens möjligheter att förbättra miljön.

Anf. 68 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Som jag sade till Lars Bäckström är järnvägarna självklart någonting som både regeringen och Centern prioriterar. Det kan inte föreligga någon oklarhet om detta. Det är också givet att etanolens konkurrenskraft förbättras genom införande av dieselskatten. Detta har jag verkligen studerat, och jag vet att det är en korrekt uppgift.

Blir de fossila bränslena helt skattefria, Martin Nilsson, blir de betydligt billigare än dem som industrin använder inom ramen för 0,6 % av företagens omsättning. Detta gör att kalkylen för om det är lönsamt att vidta en åtgärd alltid blir en räkning på marginalen. Någon styrning mot en bättre hushållning finns inte i förslaget.

Totalen av det förslag som framlades i samband med förändringen av industrins energiskatter var en klar förstärkning av biobränslenas konkurrenskraft, bl.a. genom höjningen av koldioxidskatten när det gäller varmeproduktion. Vi införde också för nya anläggningar en koldioxidskatt på elproduktion.

Frånsett industrisektorn har det blivit mycket kraftiga förbättringar för biobränslena. Det upplever jag mycket markant ute i verkligheten som ansvarig för ett antal biobränsleanläggningar. I dag har jag varit med om att fatta beslut om investeringar där vi har 20 % förräntning på pengarna på nya anläggningar, vilket är fullt acceptabelt i dagens ränteläge.

Man skall därför inte tala om att denna regering inte på huvuddelen av energiområdet har sett till att biobränslena har främjats.

Det har gjorts vissa missar i detta sammanhang. En av dem gäller de fjärrvärmeverk som jag tidigare talade om. Men vi är ju överens om att vi skall rätta till dem. Något som också är betecknande för denna regering är att den är beredd att verkligen försöka rätta till eventuella misstag och se till att det blir helt bra.

Anf. 69 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Förvisso är det så att regeringen har ett stort behov av att rätta till misstag. Det är tyvärr bara synd att regeringen ännu inte har börjat göra det utan bara har hunnit göra misstagen.

Problemet när det gäller t.ex. energibeskattningen är att industrisektorn är en stor del. Och där har man kraftigt försämrat konkurrensförhållandena för biobränslena. Sedan har man gjort det bättre inom andra områden, och det skall man ha heder av. Men det räcker inte. Det är inte gott nog.

Sedan är det sannolikt på det sättet, oavsett om man räknar på marginalkostnader eller på något annat sätt, att det är de företag som lägger mycket stora summor på energi och på el som är de som är mest benägna att försöka stimulera och spara.

Vårt förslag är sådant att vi har sagt att det är inom de områden där en oerhört stor del av produktionskostnaderna är just kostnader för el som det finns behov av att försöka ta in sysselsättningspolitiska skäl i debatten. Regeringen har ju sänkt dessa kostnader för alla företag. Det finns inga incitament för övrig industrisektor att spara något på grund av den energibeskattnings som har införts.

När det gäller järnvägar, vägar, etanol, osv., kan jag bara konstatera att Centern i detta sammanhang, precis som i många andra sammanhang, talar vackert om järnvägen. Men Ivar Franzén kan inte komma ifrån att den praktiska konsekvensen av det förslag som ni kommer att rösta igenom är ju just att det relativt sett blir billigare att köra med diesel och att det relativt sett blir billigare att köra på väg med lastbilar än att använda järnvägen. Det tycker vi är synd och fel.

Anf. 70 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Martin Nilsson, det må vara att skillnaden mellan den nuvarande regeringen och den förra regeringen är att den förra regeringen gjorde minst lika många misstag men att den aldrig erkände dem. Denna regering är mogen nog att kunna rätta till ett och annat mindre misstag. Det tror jag är skillnaden mellan dessa två regeringar.

När det gäller industrin är det klart att det även med den lägre beskattningen kontinuerligt finns ett skattemotiv för att hushålla med energi i det förslag som nu föreligger. Det kunde ha varit kraftigare för dem som har en liten energianvändning. Det kan vi i och för sig vara överens om.

I dagens läge, med ett lägre värde på kronan osv., är det givet att man inte ser lika klart på vad som var det tunga argumentet, vilket även Socialdemokraterna var med på, nämligen den svenska industrins konkurrenskraft, dvs. att vi måste se till att svensk industri får konkurrera på någorlunda lika villkor med omvärlden. Fortfarande har svensk industri i vissa avseenden en något högre energiskatt. Det är möjligt att en del kunde klara ännu litet till. Men det är fel att i denna debatt säga att detta är helt onödiga saker. De tunga argument som låg bakom detta och som gjorde att även Centern accepterade dessa förändringar var sysselsättningsmotivet och en rimlig konkurrenskraft. Jag tror att vi på sikt, med stigande energipriser osv., kommer att finna att detta var ett ganska välfunnet förslag när det gäller industrisidan och energibeskattningsen, med eventuellt kommande justeringar för dem som har mycket låg energianvändning.

Anf. 71 MAX MONTALVO (nyd):

Fru talman! Jag hade inte tänkt att tala om hela detta område. Det hade jag trott att Peter Kling skulle göra. Men jag får försöka hjälpa till.

Först och främst måste svensk åkerinäring kunna konkurrera på lika villkor. Det är ett huvuddrag i vår politik. Vi har ändå 80 mils handikapp när det gäller att nå marknaden ute i Europa, och vi måste göra vad vi kan för att denna näring skall ha en chans.

Det finns många här som har talat om och ivrat för både det ena och det andra kollektiva transportmedlet. Men om marknaden vill ha vägtransporter, skall den väl kunna få det. Det är väl frihet som vi vill ha.

Martin Nilsson sade att försäljningsaccisen på tunga lastbilar är borttagen. Det är den inte, utan den är bara uppskjuten. Vi i Ny demokrati är oroliga, inte minst av sysselsättningskäl, för den dag då den åter träder i kraft.

Jag vill till Martin Nilsson också säga att Socialdemokraterna har suttit i regeringsställning då man byggde motorvägar rakt in i städerna, och de slutade ofta med rödljus. Jag tycker därför att det är mycket magstarkt att Socialdemokraterna i alla sammanhang talar om miljön som om det socialdemokratiska partiet vore något slags fantastiskt miljöparti. Hur skulle det vara om Socialdemokraterna tänkte på vad de själva har gjort tidigare. Har ni kanske kommit underfund med det nu och vill botgöra det? Det låter litet överdrivet.

Lars Bäckström sade att skogen dör på grund av motorvägarna som går förbi honom i Bohuslän. Jag kan tala om att utskottet besökte Avgaslaboratoriet i Södertälje och tittade på dess tester. Det visade sig att hastigheterna inte har så stor betydelse för avgasutsläppen som många tror. Det är något som sådana miljöivrare som Lars Bäckström m.fl. håller på att tjata om. Jag tycker att han skall göra ett litet besök där för att se på testvärdena. Det enda som man inte kan komma ifrån är koloxiderna osv., eftersom det har med bränslemängden att göra. I fråga om det får jag ge mig.

Sverige är ju ett bilglost land. Därför tycker jag över huvud taget att det är litet överilrat att hålla på att tjata så mycket om transporter på vägar.

Sedan säger många att alla människor ställer sig bakom miljökraven. Ja, det gör alla människor när man talar om miljön. Men när man talar om konsekvenserna för människorna, vad de kommer att få offra för att nå denna miljöförbättring, då är det inte lika många som ställer sig bakom miljökraven. Det tror jag att ni borde tänka på och inte bara hålla på att ivra för miljön i alla sammanhang. Det skall vara litet balans i snacket också.

Vi vill sänka skatten på nya bilar för att få nya bilar i stället för gamla på vägarna. Vi menar nämligen att katalysatorn gör så mycket att det är värt de pengar som detta handlar om. Att sänka skatten på nya bilar anser vi kan vara lika bra som en miljöavgift. Varför måste det alltid vara avgifter som alltid prackas på människor? Det är väl syftet som skall vara det rätta? Det gäller att få bort smutsen i utsläppen. Detta anser vi därför kan vara ett lika bra alternativ.

För något år sedan ville vi höja skrotningsavgiften till 5 000 kr. Det ville vi också göra av miljöskäl. Men då var det ingen här som ställde sig bakom detta förslag. Då räckte det med 1 500 kr. Konsekvenserna är alltså inte alltid de rätta.

Men det som jag egentligen tänkte tala om, och som är mitt speciella område, är hobbybilarna, vilka togs upp i motionerna Sk621, som är en socialdemokratisk motion, och Sk655, som är en folkpartimotion. Där tas frågan om en rullande 30-årsgräns för befrielse från fordonsskatt för veteranbilar upp.

Ny demokrati stöder motionerna med anledning av innehållet som är bra. Även yrkande 3 om en låg schablonaccis är ett bra förslag. Ny demokrati anser att det är viktigt att skapa bra förutsättningar för ungdomar att hålla på med sin hobby. Dessutom berikas landet med kulturhistoriskt intressanta fordon. Varför tillstyrks inte motionerna när det verkar som om riksdagen

är enig i denna fråga? Svaret är det bedrövliga politiska spelet, där man bortser från själva sakfrågan. Socialdemokraterna har tydligen skrivit motionen i rent populistiskt syfte för att komma ut i bilpressen. Men nu när det verkligen gäller står man inte längre bakom den. Men å andra sidan hade det nog blivit en smärre chock för bilfolket om Socialdemokraterna hade skapat någon förbättring för det, eftersom Socialdemokraterna under sin regeringstid skapade endast förbud på detta område.

Varför kan då inte borgerligheten stötta förslaget? Det har t.o.m. förordats i Kommunikationsdepartementets utredning. Såvitt jag kan se av den, påverkar det inte något annat förslag i utredningen, och det är inte heller fråga om någon större summa pengar för skatteutskottet att fatta beslut om. Så varför skall man vänta? Slutsatsen blir att det är det politiska spelet som nu avgör frågan och inte sakfrågan. Motorfolket blev lovat en hel del förbättringar från borgerligheten i valrörelsen. Det har sett utredningen och väntar nu på en kraftfull reform så snabbt som möjligt.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 4.

Anf. 72 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Max Montalvos inlägg här var en aning motsägelsefullt. Han sade att vi socialdemokrater under 80-talet i regeringsställning inte drev en tillräckligt aktiv miljöpolitik, eller t.o.m. att vi byggde vägar som skulle vara så eländigt för miljön osv.

Jag försökte i mitt inlägg att anlägga en självkritisk ton, därför att jag tycker att det under 80-talet begicks misstag. Vi kanske inte gick tillräckligt snabbt fram och inte tillräckligt långt, som miljön egentligen skulle påtvinga oss att göra. Det tycker jag är viktigt att göra.

Jag tycker att det är motsägelsefullt när Max Montalvo å ena sidan säger till oss: Ni gjorde ingenting för miljön. Ni byggde bara nya vägar och gjorde det ännu värre. Å andra sidan säger han, när det gäller bilmotionerna, att Socialdemokraterna bara förbjuder och bara gör det värre för bilisterna.

Det är delvis riktigt att vi vill minska bilismen i samhället. Det gör vi för att vi vet att bilismen är en av de största utsläppskällor vi har. Vi vill minska bilismen. Vi vill i olika former göra det lättare och bättre att åka kollektivt. Det tycker vi är en viktig miljöpolitik.

Jag tycker att vi har diskuterat socialdemokratins miljöpolitik tillräckligt här i dag. Det har framgått vilka i den här kammaren som företräder miljövänlig politik och vilka som inte gör det. Ny demokrati gör det definitivt inte. Man föreslår förmåner för bilismen, man står för sänkt energiskatt, och på en mängd andra områden är Ny demokrati miljöns fiende nr 1, t.o.m. värre än regeringen.

Bilmotionen har inte väckts av det socialdemokratiska partiet, utan av enskilda socialdemokratiska riksdagsledamöter. Det är mycket möjligt att de kommer att stödja den motionen. Det är mer än vad jag vet. Vårt parti har sagt att vi inte i dagsläget är beredda att gå på den motionens linje.

I de fall där det rör sig om partimotioner röstar vi emellertid gärna för dem. Då får Montalvo kalla det politiskt spel. Jag tycker att det är politiskt spel när Ny demokrati inte röstar för sina egna partimotioner i tobaksfrågor. Det är politiskt spel.

Anf. 73 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Fru talman! Den självkritiska tonen var blygsam, Martin Nilsson. Det måste jag hålla med om.

Det påstås att vi säger emot oss själva. Hobbyfordonen är faktiskt inget större problem i trafiken, säger vi. Jag kan, eftersom jag själv är fantast på det här området, säga att man kör 150 mil om året. Att ta in det bland fordonen, som ett miljöproblem, är magstarkt. Det är på gränsen till larvigt. Men det är väl typisk socialdemokratisk politik att försöka förhindra människor att ha trevligt i samhället. Men något mer blir det inte av det.

Att vi inte skulle vara något miljöparti kan jag hålla med om på ett sätt. Samtidigt tar vi ett visst ansvar. Det är att det skall vara balans. När miljön och det som måste fungera i samhället har en balans, då fungerar miljöns framåtskridande mycket bättre än om man bara står och viftar i den här talarstolen.

Anf. 74 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Självfallet handlar det som jag sade tidigare om Ny demokratis inställning till bilismen, inte om de hobbyfordon som Max Montalvo nu vill göra det till, vilka åker 150 mil om året. Det är inte där problematiken ligger. Problematiken ligger självfallet i att Ny demokrati inte har en politik för att försöka minska bilismens skadeverkningar på miljön, utan snarare tvärtom har en politik som skulle öka dem.

När Montalvo började prata om balans i samhället mellan miljö och något annat, var det inte riktigt klart vad han menade. Men jag antar att det rör sig om andra fenomen i samhället som sysselsättning osv. Då är problemet just i dag att det inte finns någon balans i miljön. Det ekologiska system vi lever i behöver kraftiga åtgärder relativt snabbt, så att miljöutsläppen minskas. Då går det inte att säga att man skall skynda långsamt eller att man skall avvakta litet till, utan det krävs åtgärder nu. Det krävs definitivt inte sådana åtgärder som Ny demokrati och regeringen vidtar, som ytterligare försämrar möjligheterna för miljön att överleva.

Anf. 75 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Fru talman! Att vi inte vill förbättra miljön på trafikens område är helt nonsens, Martin Nilsson. Vi säger bl.a. att vi vill sänka skatterna för att få ut fler "katbilar" på vägarna i stället för de gamla vi har. Vi vill, som jag tidigare sade, ha högre premier för att lösa in gamla bilar som inte borde vara på vägarna. Vi vill ha motorvägar i stället för vanliga vägar, för om det är någonting som skadar miljön så är det ju köer. Får man motorvägar går trafiken i jämnt tempo. Alla som är motorintresserade vet att ju jämnare en motor går, desto mindre skräp kommer ut ifrån den.

Martin Nilsson pratade förut om tunga lastbilar med accisskatt. Där vill jag påpeka att på dessa lastbilar lägger man 80 000 kr i försäljningsaccis. Samtidigt har man satt dit en reningsanordning för 40 000 kr. Sedan lägger man på en straffskatt, som jag ser det, i stället för att lägga den på gamla lastbilar. Det är vansinnigt. Nog gör vi insatser för miljön på det här området. Men de har verklighetsanknytning.

Anf. 76 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Jag har inte fått förmånen tidigare att debattera med Max Montalvo. Men jag noterar att det kan bli spännande. Han säger att det är ett bedrövligt politiskt snack. Man skall ha litet mer balans i snacket. Miljöivrare som jag skall inte tjata om miljön och sådant. Det kan bli en spännande debatt.

Jag tycker, Max Montalvo, att ni skall läsa betänkandet innan ni börjar debatten. Det står i betänkandet att det finns en utredning som föreslår den åtgärd som motionärerna önskar. Nu förbereder och överväger regeringen. Det betyder med normalt svenskt språkbruk i den här församlingen att regeringen med stor sannolikhet, gränsande till visshet, kommer att lägga fram ett förslag som stämmer med motionärernas förslag. Därför har ingen brytt sig om att driva frågan här.

Har man litet balans i snacket, inte tillämpar något bedrövligt populistiskt snack, utan läser lugnt och sansat, kan debatterna här bli mycket enklare. Därför har jag inte stött de här motionerna. Jag kan läsa mig till att de troligtvis, med en sannolikhet gränsande till visshet, kommer att bifallas och bli regeringsförslag. Läs på, Max Montalvo!

Med anledning av snack om verklighetens folk: Hur mycket skall ni, Max Montalvo, sänka fordonsskatterna med? Det vore intressant att få veta. Det står i meningsyttringen att Ny demokrati skall göra det.

Anf. 77 MAX MONTALVO (nyd):

Fru talman! Jag börjar med den sista frågan, hur mycket vi skall sänka med. Vi är inte på det klara med exakt hur mycket man skall sänka med. Det får man väl se hur mycket man har råd med. Men den sortens modell på miljöåtgärder är väl bättre än att hålla på och höja avgifter för folk i alla lägen.

Jag får erkänna att jag inte har hunnit sätta mig in i det här ärendet alltigenom, eftersom jag fick hoppa in i stället för Peter Kling. Där får jag medge en viss brist.

Anf. 78 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Om nydemokraterna tar litet balans i snacket och inte hänger sig åt bedrövligt politiskt snack, kommer sakfrågorna att vinna på det. Om man då inte kommer med allmänna påståenden om att man skall sänka någonting, med hur mycket vet man inte riktigt, går det lättare att diskutera Ny demokratis förslag. Precisera er, så skall vi överväga dem!

Vi har sagt: Sänk fordonsskatten för att gynna nybilsförsäljningen, och finansiera det med motsvarande höjning av drivmedelsskatten! Vi finansierar våra förslag. Det kanske inte alltid är så klämkäckt att sälja det. Men det är ett balanserat språkbruk och taktisk politik.

En annan sak ni har i er meningsyttring är att man skall minska skatten på tjänstebilar. Vet Max Montalvo hur det skattesystemet ser ut? Jag kan berättat för Max Montalvo hur det system som ni vill gynna ytterligare fungerar. Jag kan återkomma till det. Menar Max Montalvo att han vill öka skatteförmånerna på tjänstebilar? Svara ja eller nej på det, sedan skall jag återkomma

Prot. 1992/93:120

2 juni 1993

*Sänkning av
dieseloljeskatten*

och berätta för Max Montalvo hur det fungerar med tjänstebilar i verkligheten.

Anf. 79 MAX MONTALVO (nyd):

Fru talman! Jag kan bara säga att det inte är mitt bord. Jag får överlämna detta till en senare debatt, när Peter Kling kan träda in och bistå i den här frågan. Lars Bäckström får vänta till dess.

Anf. 80 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Jag skall berätta för Max Montalvo och Ny demokrati hur det fungerar i verkligheten. Jag tog tåget till Italien, för jag är miljövän. Det är trevligt att resa med tåg. Då gynnar jag skogarna även nere i Centraleuropa, i EG-området.

På en badstrand träffade jag en man som frågade: Skall du inte in till den stora staden Ancona? Det är litet krångligt med bussen, sade jag. Det är vissa olägenheter att ta buss. Ta min bil, sade han. Inte kan jag ta din bil, sade jag, och åka runt med här i Italien. Jo, gör det, sade han, för det är en tjänstebil. Jag åker gratis ända hit. Det betalar mitt företag. Det kostar mig inte ett öre att åka till Italien och åka runt här. Det är jättepraktiskt. Men om jag krockar? Det gör inget, det betalar företaget. Allt är gratis. Jag åker hur mycket jag vill. Kände du till det här?

Jag hade inte hjärta att säga till honom att jag sitter i skatteutskottet för Vänsterpartiet och kunde fråga: Vad heter ditt företag då? Jag skall vara så barmhärtig mot den här mannen att jag inte avslöjar företaget. Men det var ett stort och fint företag, där de viftade runt med sina plastkort och sade: Vi åker hur mycket vi vill, det kostar oss inte ett öre.

Det systemet vill ni lägga ytterligare skattesubventioner på. Då har ni inte varit på verklighetens badstränder och stött på de här människorna med sina eleganta kort.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 14 §.)

10 § Delegering av arbetsuppgifter till kanslipersonal vid domstol

Föredrogs
justitieutskottets betänkande

1992/93:JuU32 Delegering av arbetsuppgifter till kanslipersonal vid domstol
(prop. 1992/93:213).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 14 §.)

Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1992/93:JuU33 Försäkringsöverdomstolen m.m. (prop. 1992/93:215).

*Försäkrings-
överdomstolen
m.m.*

Anf. 81 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! I justitieutskottets betänkande nr 33 för det här riksmötet föreslår ett enigt utskott att Försäkringsöverdomstolen skall avskaffas.

Den här frågan har varit föremål för diskussion vid olika tillfällen. Sedan riksdagen integrerade försäkringsrätterna i länsrätterna kan man säga att det är ett ganska naturligt steg att nu också ändra uppgifterna för Försäkringsöverdomstolen under den återstående levnadstiden, om jag så får uttrycka saken, och att även så småningom avveckla Försäkringsöverdomstolen och låta regeringsrätten bli den prejudikatinstans som kan behövas i de här målen.

Tyvärr tycks det emellertid vara så att det i länsrätterna nu växer upp nya balanser av försäkringsmål. Ett av skälen till att man ändrade instansordningen och avvecklade försäkringsrätterna eller integrerade dem var just att det fanns en mycket stor målbilans och att folk som är beroende av den ena eller den andra domstolens utslag för sin försörjning fick vänta alltför länge. Det är emellertid mer en fråga om resurser, och den får vi ta upp i annat sammanhang i denna kammare.

Ett bärande motiv för regeringen att avskaffa Försäkringsöverdomstolen är också att Justitiedepartementet är principiell motståndare till specialdomstolar. Det här principiella motståndet mot specialdomstolar kommer till klart uttryck i den promemoria som departementet har gett ut, som heter "Specialdomstolar i framtiden" och som ju i praktiken innebär ren slakt på alla specialdomstolar.

Socialdemokraterna har i detta betänkande, liksom i tidigare betänkanden, försökt redovisa sin principiella ståndpunkt i fråga om specialdomstolar. I reservationen under mom. 7 i detta betänkande säger vi socialdemokrater att vi visserligen ställer oss bakom propositionens förslag om nedläggning av Försäkringsöverdomstolen. Vi vill emellertid framhålla att den restriktiva syn på specialdomstolar som redovisas av regeringen i propositionen inte är motiverad. Enligt vår uppfattning måste, vid den fortsatta beredningen av frågan om specialdomstolarnas framtid, varje specialdomstols fortsatta verksamhet bedömas efter egna meriter, inte enbart utifrån principiella ståndpunkter.

Vi vill alltså att regeringen skall beakta detta i det fortsatta beredningsarbetet när det gäller specialdomstolar. Vi vill således att riksdagen biträder reservationen till detta betänkande och på det sättet ger regeringen till känna denna uppfattning beträffande specialdomstolarna.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationen i betänkande JuU33.

Anf. 82 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Som Göran Magnusson sade föreligger nu förslag om att lägga ner Försäkringsöverdomstolen. Om detta råder det enighet i utskottet, li-

kaså om att Försäkringsöverdomstolen skall bli en renodlad prejudikatinstans fram till den tidpunkt då nedläggningen skall ske. Den har utskottet föreslagit skall bestämmas till den 1 juli 1995.

Det har varit diskussioner om huruvida man hinner med det. Vi från utskottets sida har ansett att det är viktigt att fastställa en tidpunkt. Skulle det visa sig att det är omöjligt att hålla tiden, får regeringen i stället återkomma med ett förslag till annan tidpunkt för ikraftträdandet.

Förutom detta föreslår vi att antalet försäkringsdomare i Försäkringsöverdomstolen, förutom presidenten, skall minskas från åtta till fyra. Vidare föreslår vi att Försäkringsöverdomstolen vid prövning av dispensärenden skall vara domför med en lagfaren ledamot.

Det här förslaget kommer att innebära besparingar. Vi räknar med en årlig besparing på ca 11 miljoner kronor. Det ser vi som positivt.

Regeringens principiella syn på specialdomstolar, som Göran Magnusson hänvisade till, är att antalet specialdomstolar bör begränsas. Vi bör sträva efter en enhetlig och sammanhängande domstolsorganisation, har man uttalat från regeringens sida. Det är viktigt att prövning kan ske i tre instanser. Det är samtidigt viktigt att varje domstol har en stor kompetens inom ett brett fält. Vi anser att det är viktigt att särintressen rensas ut ur domstolarna.

Göran Magnusson hänvisar till den departementspromemoria som nyligen har kommit från Justitiedepartementet. Göran Magnusson säger att den innebär ren slakt på specialdomstolar. Jag kan inte förstå det. Åtminstone i det förslag som nu skall skickas ut på remiss pläderas för att t.ex. Marknadsdomstolen skall flyttas över till Svea hovrätt men att den skall vara kvar. Arbetsdomstolen föreslås få finnas kvar, hyres- och arrendenämnderna föreslås visserligen kopplas till tingsrätterna och dela deras personal, men de skall få behålla sitt namn och sin karaktär av egen myndighet. Så står det i promemorian. Jag kan inte inse hur det kan innebära slakt på samtliga specialdomstolar, som Göran Magnusson påstår.

Nu är det viktigt att förslaget prövas. Det är därför som det skall skickas ut på remiss. Sedan får vi se hur förslaget blir. Ändringen är tänkt att träda i kraft 1994.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 83 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Det är riktigt att vi får tillfälle att få återkomma till en mer principiell diskussion om specialdomstolarna. Låt mig bara i detta sammanhang få notera ytterligare en gång – jag gjorde det i en tidigare debatt kring domstolsväsendet – att i alla fall lagutskottets ledamöter uttalat intresse för att man skall inrätta särskild familjedomstol, som i och för sig inte är något annat än en ny specialdomstol.

Det är möjligt att det faktiskt var litet överdrift att säga att förslaget innebär ren slakt på specialdomstolar. Det är väl det till en början, om man håller sig till det principiella planet. Sedan kommer man fram till att det faktiskt i några sammanhang är motiverat med särskilda domstolar och speciella uppläggningar.

Det är bra att Ingbritt Irhammar pläderar för att Arbetsdomstolen skall

vara kvar och att det skall finnas särskilda anordningar på olika områden, för att vi på så sätt så småningom skall kunna skapa en majoritet för det som jag tycker är det viktiga i reservationen till betänkandet, nämligen att man prövar de olika domstolarna på deras egna meriter och inte utifrån principiella utgångspunkter.

Fru talman! Jag tänkte till sist säga något om särintressen. Det finns inte några särintressen i dessa specialdomstolar. Det finns olika allmänna intressen. Men begreppet särintresse används i den politiska debatten om allting. Utifrån någras utgångspunkt är t.o.m. riksdagen i sig ett särintresse. Då tycker jag att diskussionen har gått alldeles för långt.

Anf. 84 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! När det gäller särintressen och intresseledamöter i specialdomstolar är det faktiskt så att det i många år har ifrågasatts att specialdomstolar har partiska ledamöter. Sverige har också förlorat ett mål i Europadomstolen på just denna grund i det s.k. Langborgermålet. Efter det ändrades domstolens sammansättning. Det är väl ett bra exempel på särintressen.

Jag håller med Göran Magnusson om att det finns många inom riksdagen som har andra särintressen. Men det viktigaste att konstatera nu är att Göran Magnusson rättade till sitt uttalande om förslaget från Justitiedepartementet om specialdomstolar som nu skall skickas ut på remiss. Han säger att det inte innebär någon slakt på samtliga specialdomstolar, utan det är ett viktigt försök att minska det antal specialdomstolar som vi har och pröva varje domstol för sig och se vilka som är viktiga att behålla.

Anf. 85 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Ingbritt Irhammar talar om särintressen i domstolarna och intresseledamöter. Hon refererar till ett mål i Europadomstolen i det s.k. Langborgerfallet. Samtidigt uttalade dock Europadomstolen att just intresseledamöterna tillförde domstolen kompetens och kunskap. Europadomstolen hade alltså ingen principiell invändning mot konstruktionen av dessa specialdomstolar i övrigt, utan det gällde just i det alldeles speciella fallet, Langborgermålet.

Jag tycker inte att det finns skäl att ens utifrån detta mål i Europadomstolen gå till attack mot specialdomstolarna som sådana. Vi får diskutera frågan senare.

Det är möjligt, Ingbritt Irhammar, att jag överdrev när jag talade om slakt. Det är också möjligt att jag hade läst något pressmeddelande från Justitiedepartementet, där det framstod som om specialdomstolarna skulle avskaffas. Det är inte första gången som det sägs en sak i pressmeddelandet som sedan blir annat i verkligheten, när man tittar närmare på frågan och ser hur det faktiskt är. Det är i så fall bra.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 14 §.)

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

Försäkrings-
överdomstolen
m.m.

12 § Prövningstillstånd i hovrätt om instansordningen i utsökningsmål

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1992/93:JuU34 Prövningstillstånd i hovrätt och instansordningen i utsökningsmål (prop. 1992/93:216).

Anf. 86 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Kammaren har i dag uppe till behandling flera betänkanden som är betydelsefulla för domstolarna och rättsväsendet. Syftet med de förslag som behandlas är att effektivisera dessa myndigheters arbete. I föregående ärende föreslogs avskaffande av en domstol, och i ärendet dessförinnan, som inte föranledde någon debatt, föreslogs möjlighet att delegera arbetsuppgifter inom domstolarna. Det betyder att den s.k. icke rättsbildade personalens kompetens och förmåga bättre skall tas till vara. Domarnas arbete kan därmed koncentreras på dömande verksamhet.

Också i det betänkande som vi nu debatterar, justitieutskottets betänkande JuU34, finns förslag som syftar till att effektivisera domstolarnas arbete.

Det skall ske genom det principiellt viktiga regeringsförslaget om prövningstillstånd i brottmål i ledet tingsrätt–hovrätt. En bred majoritet i utskottet ställer sig bakom förslaget att prövningstillstånd skall krävas när tingsrätten dömt till böter eller helt frikännt den tilltalade.

Utskottet föreslår emellertid på en punkt en ändring i regeringens förslag. Utskottet föreslår att åklagaren inte skall behöva prövningstillstånd vid frikännande dom för ett brott där det är föreskrivet svårare straff än sex månader. Vid ett bifall till utskottets förslag skulle Domstolsutredningens majoritetsförslag i detta avseende komma att genomföras.

När det gäller antalet domare som skall utföra dispensprövningen har Socialdemokraterna stannat för Domstolsutredningens förslag om två domare. Vad gäller omröstningsreglerna ställer sig Socialdemokraterna bakom förslaget att prövningstillstånd skall beviljas om en domare vill det. Regeringens förslag innebär att tre domare skall utföra dispensprövningen och att två av dem måste bifalla framställningen för att målet skall kunna gå vidare.

Dispensprövning förekommer redan i s.k. småmål, där den utförs av två domare. Erfarenheterna av detta får sägas vara goda, och de rättssäkerhetskrav som bör uppställas har kunnat upprätthållas. Lagrådet har när det granskat lagförslagen inte uttalat sig för eller emot vare sig ett system med två eller med tre domare.

Vi anser för vår del att man borde bygga vidare på systemet med två domare. Det är mera kostnadseffektivt, eftersom det engagerar färre domare. Sett ur den enskildes synpunkt är det en fördel att han behöver övertyga endast en domare i stället för två för sin sak. Även med hänsyn till arbetsorganisationen på en hovrättsavdelning borde två domare vara att föredra.

Jag vill med detta yrka bifall till reservation 2.

När det gäller frågan om instansordning i utsökningsmål följer utskottet

regeringens förslag om att flytta prövningen i första instans från hovrätt till tingsrätt. Det var också Domstolsutredningens förslag.

Vi socialdemokrater har emellertid en annan uppfattning än utskottsmajoriteten om vilka tingsrätter som skall vara behöriga att pröva dessa mål. Vi vill undvika den koncentration till ett mindre antal tingsrätter som regeringen och utskottsmajoriteten vill genomföra genom att endast de tingsrätter inom vars domkrets kronofogdemyndigheten har sitt säte skall bli behöriga att pröva dessa mål. För närvarande finns det en tingsrätt i varje län, men en ytterligare koncentration av kronofogdemyndigheterna har diskuterats.

I detta sammanhang kan jag inte låta bli att citera vad de borgerliga reservanterna skrev 1985 när den socialdemokratiska majoriteten ville koncentrera vissa ekobrottmål till en tingsrätt i varje län. De borgerliga reservanterna skrev då så här i principfrågan om koncentration av ärendena till ett mindre antal tingsrätter:

”Utskottet vill inledningsvis betona att vår rättsordning bygger på grundinställningen att alla tingsrätter har lika kompetens att handlägga och pröva mål. Denna uppfattning om tingsrätternas inbördes likvärdighet är allmänt omfattad. Det är sålunda en för vårt rättssystem främmande tanke att vissa domstolar skulle vara av högre kvalitet än andra.”

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 3 vid betänkandet, vilket innebär att regeringen får i uppdrag att till hösten – i god tid före lagens ikraftträdande – återkomma med förslag till forumregel i första instans i utsokningsmålen, innebärande att målen sprids till landets alla tingsrätter.

Anf. 87 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Fru talman! I propositionen föreslogs bl.a. att regler om prövningstillstånd skall införas i ledet tingsrätt–hovrätt i brottmål där tingsrätten har dömt den tilltalade endast till böter eller frikänt den tilltalade från ansvar. Prövningstillstånd skulle krävas oavsett vem – den tilltalade, åklagaren eller målsäganden – som överklagat domen. Undantag föreslogs dock för det fåtal fall där Riksåklagaren, Justitiekanslern eller riksdagens ombudsmän för talan i hovrätten.

Syftet med förslaget var att lätta på hovrätternas arbetsbörda, som påstås vara för stor. Naturligtvis har också flera hovrätter tillstyrkt förslaget. Ett stort antal remissinstanser har emellertid motsatt sig förslaget om prövningstillstånd i brottmål. Skälet därtill är huvudsakligen att rättssäkerheten kräver en fullständig prövning i åtminstone två instanser.

Ny demokrati ansluter sig till den uppfattningen, men vill därutöver framhålla att genom införande av prövningstillstånd på det sätt som föreslagits kommer målsäganden, dvs. brottsoffret, att hamna i en betydligt sämre situation än den påstådde brottslingen. Den enskildes rättstrygghet blir sämre. En sådan förändring rimmar också illa med kravet att stärka brottsoffrens, t.ex. våldtäktsoffrens och incestoffrens, ställning i rättsprocessen.

Hovrätternas arbetsbörda får absolut inte läggas till grund för en så genomgripande förändring i rätten att få sin sak prövad. Det går helt enkelt inte att bortse från vår långa rättstradition, som innebär att det varit möjligt för den enskilde, såväl den tilltalade som målsäganden, att oavsett brottmålets art och allvar få det prövat fullt ut i åtminstone två instanser. Ny demo-

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Prövningstillstånd
i hovrätt om
instansordningen
i utsokningsmål*

krati anser i likhet med många remissinstanser att det krävs starka skäl för att bryta denna tradition. Sådana skäl lyser med sin frånvaro i propositionen.

Visserligen har utskottet gjort vissa modifieringar som delvis tillgodoser Ny demokratis önskemål, genom att följa Domstolsutredningens förslag och mildra de konsekvenser som onekligen skulle ha uppstått om regeringens förslag gått igenom utan inskränkningar. Eftersom Göran Magnusson nyss redogjort för detta, skall jag inte närmare gå in på det. Prövningstillstånd skulle enligt regeringsförslaget ha krävts vid frikännande dom beträffande mycket allvarlig brottslighet.

Det var ett bra initiativ från utskottet. Emellertid kvarstår Ny demokratis uppfattning att införande av prövningstillstånd i ledet tingsrätt-hovrätt, i de fall där tingsrätten har dömt den tilltalade till böter resp. i brottmål där tingsrätten frikänt den tilltalade från ansvar, är ett för stort ingrepp i brottsloffrens ställning i rättsprocessen. Som Göran Magnusson nämnde kommer det enligt utskottets initiativ att krävas prövningstillstånd endast om den frikännande domen avser brott för vilket maximistrafet är fängelse i högst sex månader.

Jag yrkar bifall till vår reservation 1 beträffande mom. 2 och 6 i justitieutskottets betänkande JuU34.

Anf. 88 BERITH ERIKSSON (v):

Fru talman! Förslaget i detta betänkande om prövningstillstånd i hovrätt och instansordningen i utökningsmål kan vi i Vänsterpartiet inte bifalla i dess helhet. Att ytterligare begränsa rätten till prövning i två instanser vid tvistemål, genom att införa prövningstillstånd för mål där tvisteföremålets värde inte överstiger ett basbelopp, anser vi vara oacceptabelt. Det finns redan i dag ett tak på ett halvt basbelopp, och det uppfattar vi som otillfredsställande. Det är väldigt mycket pengar för många människor. Den andra delen i förslaget är att man skulle begränsa rätten till överprövning i högre rätt i brottmål. Den inskränkningen anser vi inte skall införas.

Utskottsmajoriteten anser att problemen av rättssäkerhetskaraktär har bemästrats i det förslag som nu föreligger. I ett rättssamhälle, som ju Sverige anser sig vara, är tilltron till rättsapparaten avhängig av medborgarnas vetenskap om att alla är lika inför lagen och att alla har möjlighet att få sin sak prövad. Det gäller såväl den tilltalade som målsägande och brottsoffer. För allmänheten är inte det viktigaste om tvisten gäller en viss summa eller om det gäller ett brott som renderar ett visst straffvärde. Det viktiga i sammanhanget är känslan av att rättssamhället fungerar i alla lägen.

Skälet till att detta förslag läggs fram är att målbalansen i hovrätterna är höga. Något annat skäl finns inte. Det kan inte få vara ett godtagbart skäl för att införa begränsningar i den viktiga rätten att få sin sak prövad i två instanser.

Vänsterpartiet kommer att rösta med reservation 1, som i stort sett sammanfaller med yrkandena i vår motion. Jag yrkar bifall till vår meningsyttring som avser mom. 1 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 89 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! Till det betänkande vi nu behandlar har fogats tre reservationer: en om prövningstillstånd i brottmål, en om sammansättningsregler och

en om forumregler i utsökningsmål. Jag tänkte kort kommentera var och en av dessa frågor.

Prövningstillstånd i brottmål är en nyhet i svensk rättsordning. Den avviker från en rättighet som vi i Sverige länge har haft, nämligen rätten att få vår sak fullständigt prövad i minst två instanser, precis som K G Sjödin tidigare har sagt. Skälet till att en förändring nu föreslås är att hovrätternas arbetsbörda är så stor.

Arbetsläget vid de allmänna domstolarna har sedan flera år varit ansträngt. Särskilt drabbade är hovrätterna. Under de senaste åren har det varje år kommit in allt fler mål till hovrätterna. Av undersökningar som gjorts vet vi att den totala målökningen i hovrätterna under tioårsperioden 1980–1990 har uppgått till 29 %, samtidigt som målen genomsnittligt har blivit allt tyngre. Även om hovrätterna har förmått att efter hand öka målavverkningen, har de inte kunnat hålla jämna steg med den ökande tillströmningen. Om vi ser på vad som har hänt de senaste åren är trenden oförändrad. 1991 kom det in drygt 22 000 mål till hovrätterna, vilket var en ökning med 7 % jämfört med året innan. År 1992 kom det in 26 000 mål, vilket innebär en ökning med 18 % jämfört med året innan. Trots en större målavverkning ökade målbalanserna under 1992 jämfört med 1991. Balanserna på hovrätterna är i dag så stora att de börjar bli svårbemästrade.

Något måste alltså göras. Man kan inte låtsas som om denna utveckling inte äger rum. Det finns då ett antal olika sätt att angripa detta problem. Om målet är att begränsa och förenkla processen i hovrätt, kan det ske genom fullföljdsförbud med eller utan s.k. ventil. Det kan också ske genom omprövning i tingsrätten eller slopande av rätten till avräkning av häktningstid för den som dömts till fängelse. Det kan ske genom inskränkning av möjligheterna till rättshjälp vid överklagande eller ett ökat skriftligt inslag. Ja, det finns ytterligare förslag som man kan pröva för att uppnå målet.

Av alla tänkbara förslag som diskuterats anser utskottets majoritet att propositionens förslag är det bästa. Det är också ett mycket begränsat förslag. Det innebär att regler om prövningstillstånd införs när det gäller talan mot tingsrättens dom i brottmål, men enbart i sådana mål där tingsrätten bestämt påföljden till böter eller frikännt den tilltalade från ansvar. Det betyder alltså att vid dom på fängelse eller annan påföljd än böter krävs inget prövningstillstånd för att gå vidare i instansordningen.

De regler som skall tillämpas vid prövningstillstånd är också generösa. Prövningstillstånd skall beviljas om det finns anledning att ändra tingsrättens avgörande, s.k. ändringsdispens. Det betyder alltså att hovrätten skall göra en granskning av underrättens dom. Om något tyder på att det överklagade avgörandet kan behöva ändras, skall prövningstillstånd medges. Vidare skall prövningstillstånd medges om det är av vikt för rättstillämpningen att överprövning sker, s.k. prejudikatsdispens, eller om det annars föreligger synnerliga skäl för överprövning, s.k. extraordinär dispens.

Förslaget om prövningstillstånd innebär alltså inte ett förbud att överklaga en dom utan endast att det i hovrätterna skapas utrymme för ett mera flexibelt sätt att handlägga de fullföljda målen. Det är alltså formerna för hovrättens prövning som ändras. Ett system med prövningstillstånd leder till att hovrätternas resurser används på ett effektivare sätt. Förutom att mindre

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Prövningstillstånd
i hovrätt om
instansordningen
i utsökningsmål*

mål kan hanteras snabbt, enkelt och billigt blir det förhoppningsvis också utrymme för hovrätterna att ägna mer kvalificerade mål den tid och den behandling som dessa mål kräver.

Här vill jag också nämna att utskottet på en punkt inte gillar propositionens förslag, precis som Göran Magnusson nämnt, utan kommer med en egen lösning. I propositionen föreslås en särskild regel som innebär att dispensprövning krävs för åklagarens talan mot en dom i vilken den tilltalade helt har frikänts. I propositionen motiveras förslaget med rättviseskäl. Det problem som vi i utskottet har velat peka på är att den regeln innebär att det även vid mycket allvarliga brott såsom grov misshandel, mord och liknande kommer att krävas prövningstillstånd för åklagare. Den lösningen tycker vi i utskottet inte är acceptabel.

Vi menar att åklagaren intar en särskild ställning i vår rättsordning. Åklagarens uppgift är att utkräva statens straffansvar för den som brutit mot en straffbestämmelse. Rättegångsbalken ger åklagaren en särställning som följer av yrkesrollen. I rättegångsbalken är fastlagt att åklagaren har en objektivitetsplikt och att åklagaren också arbetar under straffansvar. Åklagaren har dessutom, till skillnad från den tilltalade, inget att vinna för egen del på att överklaga.

Vid tidigare företagna undersökningar har det dessutom visat sig att åklagarna står för en mycket liten del av överklagandet till hovrätt. 1988 rörde det sig om en eller två procent av samtliga avgjorda brottmål.

Det här resonemanget har lett till att vi i utskottet inte biträder förslaget i propositionen utan i stället föreslår en ändring som bygger på Domstolsutredningens förslag, som innebär att krav på prövningstillstånd inte bör gälla för åklagare i de fall en frikännande dom rör ett grövre brott.

Slutsatsen blir att prövningstillstånd skall krävas dels om påföljden i målet är böter, dels om ett frikännande avser ett mindre brott, alltså där maximistraffet är fängelse i högst sex månader. Utöver det krävs alltså inget prövningstillstånd för åklagare.

Fru talman! I dag finns redan ett förfarande med prövningstillstånd i tvistemål. Prövningstillstånd i tvistemål avser de s.k. småmålen, där värdet av vad som yrkas uppenbarligen inte överstiger ett halvt basbelopp. I propositionen föreslås nu en utökning av systemet med prövningstillstånd i tvistemål till att omfatta alla mål där värdet av tvistemålet uppenbart inte överstiger ett basbelopp.

Förfarandet med prövningstillstånd i tvistemål har funnits ett antal år och har fungerat bra. Utskottet har därför tillstyrkt propositionen i den delen.

När det sedan gäller hovrättens sammansättning vid dispensprövning är hovrätten i dag domförl med två lagfarna domare, vilket Göran Magnusson varit inne på. I dag prövas ju enbart tvistemål. I propositionen föreslås att vid avgörande av dispensprövningar, som framöver kommer att gälla i tvistemål och i brottmål, skall hovrätten vara domförl med tre lagfarna ledamöter.

Bakgrunden till den förändringen är att prövningen skall göras under kvalificerade och rättssäkra former. Vidare sammanfaller den förändringen med huvuddragen för hovrättens sammansättning i bötesmål och i tvistemål där tingsrätten bestått av en lagfaren domare. En sammansättning med tre lag-

farna ledamöter minimerar också risken för felbedömningar, och utskottets majoritet tillstyrker därför propositionen i denna del.

Slutligen vill jag säga några ord om forumfrågan i utsökningsmål. Enligt propositionen skall utsökningsmålen överklagas till den tingsrätt inom vars domkrets den kronofogdemyndighet finns som har avgjort målet. Man kan naturligtvis göra på andra sätt också, men den föreslagna ordningen är klar och enkel att tillämpa. Till det kan läggas att huvudregeln inom förvaltningar är att myndighetsbeslut överklagas till den domstol inom vars domkrets myndigheten ligger.

Lagutskottet, som har yttrat sig i den här frågan, tillstyrker propositionens förslag. Justitieutskottets majoritet, som väl inser att förslaget strider mot principen att alla tingsrätter skall kunna handlägga alla mål, anser ändå vid en sammanvägning av olika intressen att skälen för propositionens förslag väger tyngre. Utskottet tillstyrker därmed vad som föreslås i propositionen.

Med det, fru talman, yrkar jag bifall till justitieutskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 90 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Fru talman! Ur rättssäkerhetssynpunkt är det inte tillfredsställande att arbetsbördan i hovrätten inskränker medborgarnas rätt att i de mindre brottmålen överklaga i två instanser.

Det har talats en del om Domstolsutredningen, och den föreslog i sitt betänkande att det inte skall införas några nya regler om fullföljdsförbud i ledet tingsrätt-hovrätt. Det främsta skälet för detta var att ett oinskränkt fullföljdsförbud leder till nackdelar för rättstillämpningen.

Vidare sade utredningen att det finns ytterligare två skäl: dels skulle fullföljdsförbud inte kunna avse annat än de allra mest bagatellartade frågorna och skulle därför inte nämnvärt avlasta hovrätternas arbete, dels skulle man i ett sådant system trots allt göra rejäla ingrepp i den hävdvunna rätten att överklaga domstolsavgöranden.

Om ett sådant ingrepp inte medför några avsevärda fördelar, bör man avstå från det, är utredningens slutsats. Detta gäller enligt min mening även de inskränkningar som nu föreslås.

Anf. 91 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Fru talman! För att börja med domstolarnas arbetsbörda, vill jag säga att det är alldeles uppenbart att någonting måste göras för att domstolarna skall hinna med den arbetssituation de har. Det är intressant att notera att ingen har föreslagit, vare sig remissinstanser eller Ny demokrati eller något annat parti, att vi skall ha fler domare i Sverige. Frågan är då hur man skall göra så att domstolarna faktiskt orkar med den arbetsbörda de har.

Vad som här föreslås är ändå ganska vittomfattande, i den meningen att det finns mängder av mål där den tilltalade är dömd till böter och som är sådana mål att de ganska enkelt kan handläggas genom att man tittar i de handlingar som har kommit in till hovrätten. Därmed får man ett avsevärt billigare förfarande och ett snabbare förfarande, men för att åstadkomma rättssäkerhet i det systemet inför man att tre stycken lagfarna domare skall ta ställning när det gäller prövningstillstånd.

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Prövningstillstånd
i hovrätt om
instansordningen
i utsökningsmål*

Det är ett billigt förfarande, men jag tycker att det är angeläget att ändå påminna om att det trots allt är en mycket liten begränsning för den enskilde, av det skälet att man alltid har rätt att gå vidare till hovrätten. Finner de tre lagfarna domarna att det finns någonting i domen som tyder på att den skall ändras, skall det också meddelas prövningstillstånd.

Jag tycker att man har hittat en bra lösning som förbilligar och ändå är rättssäker.

Anf. 92 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Fru talman! Det fanns en annan motion, Ju31, väckt av en ledamot från Moderata samlingspartiet, där man vill ta bort den ovillkorliga rätten för avräkning av häktningstiden mellan tingsrättens och hovrättens domar. Vi hörde vid en hearing med riksåklagaren att okynnesöverklaganden är ganska vanliga, och enligt hans uppfattning ökar antalet mål i hovrätten till följd av detta.

Nu har inte motionären reserverat sig i utskottet utan ställer sig bakom vad som sägs i betänkandet, att regeringen har tillsatt en utredning som ser över de här sakerna. Men det finns alltså andra sätt att minska arbetsbördan i hovrätten. Jag hoppas att utredningsarbetet leder fram till att sådana föreslås. Jag tycker att den väg som anvisas i den nyssnämnda motionen är mycket bättre än att inskränka medborgarnas rättigheter.

Anf. 93 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Fru talman! Det är ganska klart att det finns flera olika sätt att uppnå målet om en förenklad handläggning i hovrätt, bl.a. det som Karl Gustaf Sjödin talade om då det gäller avräkning av häktningstiden. Man kan ha ett mer skriftligt inslag än man har i dag, och det finns många andra förslag.

Men när man väger de olika förslagen mot varandra, precis som jag sade i mitt inledningsanförande, har utskottet ändå kommit fram till att inget av förslagen innebär så där alldeles lyckade lösningar, och i den sammanvägning som gjorts tycker jag att regeringens förslag är det allra bästa.

Talmannen anmälde att Karl Gustaf Sjödin anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 94 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Fru talman! Först vill jag ta upp det Britta Bjelle sade om att målen har blivit allt tyngre och mer komplicerade och att det utgör ett skäl till att göra den inskränkning som nu föreslås. Då vill jag påpeka att om ett mål är komplicerat och tungt, har det inte alltid en direkt koppling till summan som det gäller. Mål som rör sig om stora penningbelopp kan vara enkla, och mål som rör sig om små belopp kan vara tunga och komplicerade.

Jag anser också att det kan finnas olika sätt att angripa problemet med målbalansen i hovrätterna. Att effektivisera genom att lägga ned, som Göran Magnusson var inne på tidigare, och att effektivisera genom att delegera är åtgärder som vi kan tänka oss.

Gränsen för vad vi kan gå med på går där effektiviseringen riskerar att drabba allmänheten. Jag kan frankt säga: Börjar det bli fråga om att inskränka rättssäkerheten i samhället får vi anställa fler domare.

Jag vill fråga Britta Bjelle: Vilket är det övergripande målet? Är det att begränsa antalet hovrättsmål, eller är det att uppfylla ett rättssamhälles krav på grundläggande rättssäkerhet, så att vi även fortsättningsvis kan garantera alla rätten att få sin sak prövad i två instanser?

Britta Bjelle påpekade att det givetvis inte är fråga om att ta bort möjligheter. Genom att man måste ha prövningstillstånd handlar det enligt min mening om en oacceptabel begränsning av rätten att få sin sak prövad i två instanser.

Man måste trots allt förvänta sig att ett stort antal överklaganden inte kommer att behandlas i hovrätten. Däremot återstår ett prövningsförfarande. Väntar man sig någon direkt ekonomisk vinst av detta som Britta Bjelle kan ange i siffror?

Anf. 95 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Fru talman! Det finns två delar i frågan om prövningstillstånd i hovrätt. Den ena är att vi redan i dag har prövningstillstånd för tvistemål om belopp på upp till ett halvt basbelopp. Här krävs det i dag prövningstillstånd. På den sidan utökar man nu förfarandet med prövningstillstånd till att omfatta belopp på upp till ett basbelopp.

Jag uppehåller mig ett ögonblick vid just detta. Systemet med prövningsstillstånd vid tvistemål har visat sig fungera mycket väl. Det har inte funnits ett liknande system för brottmål. Här kommer det nu att ske en begränsning som går utöver det vi är vana vid i Sverige.

Jag vill påstå att prövningstillstånd allmänt sett inte alls innebär att hovrätterna inte behandlar ärenden. Det jag försökte säga var att detta skapar ett flexiblere system hos hovrätterna.

Alla har rätt att överklaga ett mål. Det kommer till hovrätten. I hovrätten sätter sig tre ledamöter och tittar på målet, oavsett om det är ett tvistemål eller ett brottmål. Man går igenom de regler som kan medföra dispensprövning.

Den första regeln gäller ändringsdispens. Det betyder att hovrätten vid en granskning av underrättens dom skall medge prövningstillstånd om den finner någonting som tyder på att det överklagade avgörandet kan ändras på någon punkt.

Vad som händer i varje ärende är följande. Överklagas ärendet kommer det till hovrätten. Hovrätten prövar ärendet med tre lagfarna domare, vilka avgör om detta mål är rättdömt eller om det finns någonting som kan anses vara feldömt. Är det rättdömt får de tilltalade inte inställa sig i hovrätten för att dra sin sak en gång till, eftersom saken då är prövad.

Finns det någonting som man tror kan ha blivit fel i underrätten, dvs. att man kan dra en annan slutsats, får vederbörande – den tilltalade, hans försvarare och parterna över huvud taget – inställa sig i hovrätt för en förnyad prövning. Det är en prövning som kommer till stånd fastän det är ett förenklat förfarande. Det gör att det blir billigare, och hovrätten kommer förmodligen snabbare att kunna avdöma fler mål.

Anf. 96 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Fru talman! Detta var en upprepning av det Britta Bjelle sade i sitt första inlägg.

Att det i dag finns en begränsning vad gäller tvistemål om belopp på upp till ett halvt basbelopp tog också jag upp i mitt anförande. Även om vi inte tycker att detta är tillfredsställande har vi inte väckt någon motion i den frågan, och vi har inte något yrkande.

När man lyssnar till Britta Bjelle får man den bestämda känslan av att ett överklagande är en ganska onödig åtgärd. Jag förstår inte att detta förslag på ett betydande och kraftfullt sätt skall begränsa målbalanserna i hovrätterna. Därmot ger det en signal till allmänheten om att det blir en stark begränsning när det gäller att söka sin rätt i två instanser.

Anf. 97 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! När det gäller frågan om dispensprövningen har Socialdemokraterna avgett en reservation beträffande antalet domare som skall utföra prövningen.

Britta Bjelle säger att dispensprövningar med tre domare innebär att prövningen sker under kvalificerade och rättssäkra former. Det är kanske riktigt, även om inte Lagrådet utan vidare kom fram till den ståndpunkten.

Lagrådet ansåg en prövning med två domare och de omröstningsregler som för närvarande gäller – dvs. att om en domare vill bifalla dispensprövningen, skall saken prövas i fullständig omfattning av hovrätten – är ett lika säkert system. Hittillsvarande dispensprövning tyder på detta. Det är ett lika säkert system som att ha tre domare, där den som söker sin rätt måste övertyga två domare om att han verkligen skall få fullständig prövning i hovrätten.

Den här frågan kan man diskutera länge. Jag tror inte att man egentligen kan komma fram till någon absolut säker ståndpunkt beträffande rättssäkerhetsaspekten. För Socialdemokraternas del har vi sett till effektiviteten. Regeringens förslag innebär att man nu utökar antalet domare i de s.k. småmålen. Man får på det sättet en ökad belastning i hovrätten. Det tycker vi är ett mindre lyckat arrangemang.

När man talar om dispensprövningen som princip är det viktigt att säga att det inte finns något fullföljdsförbud. Det finns en möjlighet att fullfölja, men man får en något annorlunda prövning. Det var vad Domstolsutredningen försökte klarlägga.

Det är angeläget med insatser för att begränsa hovrätternas arbetsbörda. Riksdagen har under detta år lagt på domstolsväsendet nya arbetsuppgifter till en kostnad av i storleksordningen 20–25 miljoner kronor. Det ökar arbetsbördan i alla instanser. Det betyder att vi måste göra någonting åt dessa saker.

När det sedan gäller forumregeln beträffande utsökningsmålen håller vi fast vid vår ståndpunkt att man inte bör koncentrera dessa mål till ett fåtal tingsrätter. Vi har läst lagutskottets yttrande. Det tyder på att man genom att koncentrera målen till några få tingsrätter skulle få dem avgjorda på ett säkert sätt. Det är ett resonemang som vi inte kan acceptera. Vi menar att alla tingsrätter borde vara behöriga.

Det är rimligt att målet skall avgöras där myndigheten har sitt säte. Men om man lägger ett individperspektiv på frågan kan man anse att målet skall avgöras vid den tingsrätt som ligger där personen bor eller företaget är beläget. Då slipper man myndighetsperspektivet.

Anf. 98 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! Det är riktigt som Göran Magnusson säger att det är en bedömningsfråga om man anser att två eller tre domare är mest rättssäkert.

Man måste enligt min mening utgå ifrån, att om tre domare gör en prövning av huruvida det föreligger en risk för att någonting har blivit fel under tingsrättsförhandlingen, är det ändå tre individer som prövar samma fråga. Jag utgår ifrån att chansen att hitta ett eventuellt fel då är betydligt större än om prövningen görs av enbart två personer. Men det är säkert riktigt att detta är en bedömningsfråga.

När det sedan gäller forumregler i utskökningsmål kan man resonera om vilket som är det bästa ur olika synpunkter. Jag kan ändå inte komma ifrån att det är ett enkelt och bra förfarande att det är till domstolen i den stad där kronofogdemyndigheten finns som man överklagar kronofogdens beslut. Jag tycker att det är ett enkelt och lätthanterligt förfarande. Därför har utskottets majoritet stannat för det förfarandet.

Anf. 99 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! I min egen hemstad, där kronofogden har verksamhet, upplever Köpingsbor och andra att de har att göra med kronofogden i Köping. När de sedan skall överklaga ett sådant här mål, skall de göra det i Västerås tingsrätt. För den som inte har så stor kläm på var kronofogdemyndigheten har sitt säte, känns det inte så naturligt att det är just i Västerås tingsrätt som det här målet skall överklagas. Det kunde ju lika gärna vara i tingsrätten i Köping.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 14 §.)

13 § Immunitet och privilegier för NORSAD-fonden

Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1992/93:JuU35 Immunitet och privilegier för NORSAD-fonden (prop. 1992/93:246).

Talmanen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades efter 14 §.)

14 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1992/93:JuU36 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Talmanen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Prot. 1992/93:120

2 juni 1993

*Prövningstillstånd
i hovrätt om
instansordningen
i utskökningsmål*

Beslut

Företogs till avgörande bostadsutskottets betänkande 1992/93:BoU21, socialförsäkringsutskottets betänkande 1992/93:SfU19, konstitutionsutskottets betänkande 1992/93:KU33, skatteutskottets betänkanden 1992/93:SkU29 och SkU34 samt justitieutskottets betänkanden 1992/93:JuU32, JuU33, JuU34, JuU35 och JuU36.

Bostadsutskottets betänkande BoU21

Mom. 4 (det centrala myndighetsansvaret)

Utskottets hemställan bifölls med 174 röster mot 133 för reservation 2 av Oskar Lindkvist m.fl.

Mom. 9 (bostadskostnadsgränserna avseende bostadsbidrag till barnfamiljer)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 136 för reservation 5 av Oskar Lindkvist m.fl.

Mom. 11 (reglerna för bostadsbidrag efter en separation)

Utskottets hemställan bifölls med 301 röster mot 11 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna Bo44 yrkande 4 av Eva Zetterberg m.fl. och So610 yrkande 8 av Gudrun Schyman m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU19

Mom. 2 (Arbetskyddsverkets behov av uppgifter)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 137 för reservation 1 av Doris Håvik m.fl. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (registerinnehåll)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 124 för reservation 2 av Doris Håvik m.fl. 19 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (information till de försäkrade)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 26 för reservation 3 av Arne Jansson. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (lagförslaget i övrigt)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 13 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Sf32 yrkande 3 av Sigge Godin m.fl. 26 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (rapportering av korta sjukfall)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 12 för motion Sf32 yrkande 2 av Sigge Godin m.fl. 35 ledamöter avstod från att rösta.

Konstitutionsutskottets betänkande KU33

Mom. 1 (sättningsuppmätning i riksdagens byggnader)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 22 för reservation 1 av Harriet Colliander. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (Riksdagens byggnader)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 24 för reservation 2 av Harriet Colliander.

Skatteutskottets betänkande SkU29

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU34

Mom. 1 och 23 (sänkt skatt på dieselolja, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 175 röster mot 133 för reservation 1 av Lars Hedfors m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Ingrid Skeppstedt (c) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Mom. 6 (en växling mellan fordonsskatt och drivmedelsskatt)

Utskottets hemställan bifölls med 300 röster mot 11 för meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (sänkta skatter på bilområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 22 för reservation 2 av Peter Kling. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (skatter som motverkar hushållning)

Utskottets hemställan bifölls med 177 röster mot 135 för reservation 3 av Lars Hedfors m.fl.

Mom. 13 (veteranbilar)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 22 för reservation 4 av Peter Kling.

Mom. 14 (energibeskattnings allmänna utformning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (industrins energiskatter)

Först biträdde reservation 5 av Lars Hedfors m.fl. med 133 röster mot 12 för meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del. 167 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 177 röster mot 134 för reservation 5 av Lars Hedfors m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 21 (den lägre elskatten i norra Sverige)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 28 för meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande JuU32

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande JuU33

Mom. 1–6

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 7 (specialdomstolar)

Utskottets hemställan bifölls med 177 röster mot 134 för reservationen av Lars-Erik Lövdén m.fl.

Justitieutskottets betänkande JuU34

Mom. 1 (prövningstillstånd i tvistemål)

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 12 för meningsyttringen av Berith Eriksson.

Mom. 2 och 6 (prövningstillstånd i brottmål, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 34 för reservation 1 av Karl Gustaf Sjödin.

Mom. 7 (sammansättningsregler m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 185 röster mot 125 för reservation 2 av Lars-Erik Lövdén m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 12 (forum i utskökningsmål)

Utskottets hemställan bifölls med 186 röster mot 125 för reservation 3 av Lars-Erik Lövdén m.fl.

Justitieutskottets betänkande JuU35

Utskottets hemställan bifölles.

Penningtvätt

Justitieutskottets betänkande JuU36

Utskottets hemställan bifölles.

Beslut om samlad votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, justitieutskottets betänkande JuU37, kulturutskottets betänkanden KrU27, KrU28 och KrU31, jordbruksutskottets betänkanden JoU17, JoU24, JoU25 och JoU26 samt näringsutskottets betänkande NU31, fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

15 § Penningtvätt

Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1992/93:JuU37 Penningtvätt (prop. 1992/93:207).

Anf. 100 ALF ERIKSSON (s):

Herr talman! Vi skall nu behandla justitieutskottets betänkande JuU37 med anledning av regeringens proposition om penningtvätt. Till regeringens proposition har vi socialdemokrater lämnat tre motioner. Under behandlingen i utskottet har vi reserverat oss på tre områden och lämnat två särskilda yttranden.

Bakom rubriken Åtgärder mot penningtvätt finns ett omfattande internationellt arbete för att förhindra och beivra s.k. tvättning av pengar i det finansiella systemet. Det handlar framför allt om kontanta pengar som någon tillskansat sig genom brottslig verksamhet. Bankrörelser m.fl. skall bl.a. anmäla misstänkta, brottsliga, förvärv till Polisen.

I botten finns flera konventioner. Några har Sverige ratificerat, dock inte Europarådets konvention om förverkande. Skälen till att vi nu har frågan på riksdagens bord är en följd av EES-avtalet. Sverige har genom EES-avtalet förbundit sig att anpassa sin lagstiftning till EG:s ministerråds direktiv från den 10 juni 1991 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar.

Till stora delar är det förslag till lagstiftning som vi nu behandlar en bra grund i kampen mot denna typ av brottslighet, men förslaget har en del brister.

De två första socialdemokratiska reservationerna gäller tillämpningsområdet för den nya lagstiftningen. EG-direktivet är ett minimidirektiv, och det står varje land fritt att ge lagen ett vidare tillämpningsområde. Regeringen

har i propositionen och utskottmajoriteten har i betänkandet inte tagit ett fotsteg längre än vad som anges i direktiven.

I remissbehandlingen som föregick propositionen framfördes från flera tunga remissinstanser, bl.a. från Finansinspektionen, Riksbanken och Rikspolisstyrelsen, att tillämpningsområdet borde utvidgas.

Rikspolisstyrelsen misstänker att Sverige redan används för penningtvätt. I sitt remissyttrande säger man: "Lagstiftningen bör göras så heltäckande som möjligt. Det kan förmodas att de internationella 'penningtvättarna' har tillgång till den juridiska sakkunskap som fordras för att hitta och använda sig av sådana blottor."

Herr talman! Mot denna bakgrund anser vi socialdemokrater att lagstiftningen bör utvidgas. Den kan vara ett verktyg för att bekämpa även den ekonomiska brottsligheten, där skattebrotten är centrala. Vi anser att regeringen bör ges till känna att genast inleda ett utredningsarbete som syftar till att bemästra de svårigheter som uppstår om skattebrott inkluderas i lagens tillämpningsområde.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservation nr 1.

Alla kryphål måste tätas från början för att lagen skall få avsedd verkan. Därför anser vi att det är släpphänt av utskottsmajoriteten att lagen inte omfattar transaktioner också hos t.ex. växlingskontor, guldhandel och andra verksamheter, där det omsätts mycket pengar. Det finns inga hinder mot detta, och från flera tunga remissinstanser har detta behov med kraft förts fram.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservation nr 2.

Vi socialdemokrater har också motionerat om skyldighet för tullmyndigheter att rapportera misstanke om penningtvätt. Utskottet har enats om ett tillkännagivande till regeringen. Denna fråga förs in i det framtida beredningsarbetet om tullens framtida uppgifter.

Herr talman! Jag skall nu övergå till frågan om sanktioner och straffansvar. Redan i EG-direktivet förutsattes det, när det gäller lagen, att vissa transaktioner inte skulle förmedlas och att uppgiftsskyldigheten till polisen skulle fullgöras under straffansvar. Utskottsmajoriteten anser att den arbetsrättsliga lagstiftningen tillsammans med hälerilagstiftningen skall vara tillämpliga och tillräckliga.

Rikspolisstyrelsen anför i sitt remissvar att ett straffansvar måste utkrävas av den som inte följer lagens bestämmelser. Rikspolisstyrelsen klargör också att häleribestämmelsen är helt otillräcklig för denna typ av verksamhet. Åklagaren kommer nämligen att stå inför en nästan omöjlig uppgift när det gäller att styrka ett sådant uppsåt, vilket krävs för att någon skall kunna dömas för häleri.

Är det trängseln på fängelserna, eller vilket är skälet till att regeringspartierna nu helt plötsligt är så försiktiga med att införa ett verkkningsfullt straffansvar?

Vi socialdemokrater har i reservation nr 3 anfört att ett en särskild straffbestämmelse bör införas i lagen om penningtvätt, vilken skulle vara tillämplig när befintliga lagregler är otillräckliga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 3.

Herr talman! Riksdagen har nu möjlighet att införa en verkkningsfull lag-

stiftning mot penningtvätt som kommer att sätta Sverige i frontlinjen i denna brottsbekämpning. Men det förutsätter att riksdagen stöder de tre socialdemokratiska reservationerna och täpper igen de kryphål som utskottsmajoriteten lämnar öppna.

Herr talman! Jag yrkar därför, för säkerhets skull, än en gång bifall till de socialdemokratiska reservationerna nr 1–3.

Anf. 101 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Det som ligger till grund för betänkandet JuU37 om penningtvätt, och som Alf Eriksson tog upp i sitt anförande, är att Sverige genom EES-avtalet åtar sig att införa ett EG-direktiv som förhindrar att det finansiella systemet används för tvättning av svarta pengar.

Varje land har sedan, rent tekniskt, möjlighet att utforma sina lagar som man själv vill och skall naturligtvis uppfylla EG-direktivens intention och krav. Men vi anser att detta förslag inte gör det.

Jag håller mig till reservation 3 i mitt anförande, eftersom den reservationen överensstämmer med den motion som väckts med anledning av propositionen. Förenklat kan man säga att förslaget gäller att om en banktjänsteman misstänker att ett visst agerande handlar om brottslig penningtvätt, skall han vara skyldig att anmäla det till en myndighet, så att förundersökning kan inledas. Om banktjänstemannen inte gör en anmälan, eller om han informerar sin kund att en utredning pågår, anser vi att banktjänstemannen gör en överträdelse. Det skall då finnas sanktionsmedel. Men det anser inte regeringen och utskottsmajoriteten utan man hänvisar till att den hälerilag och de arbetsrättsliga lagar och avtal som finns är till fyllest.

Hälerilagen kommer i dessa sammanhang att kunna tillämpas i ett mycket fåtal fall – det rör sig kanske om 1 %. Att använda sig av arbetsrättsliga lagar innebär att vi för över frågan till ett slags privaträttslig sfär. Vi skulle alltså förlita oss till att arbetsgivarna, bankdirektörerna, har detta allmänna samhällsintresse.

Det kanske gynnar banken på kort sikt att hålla penningtvättare bakom ryggen. Är det så lär banktjänstemannen inte få någon prickning eller reprimand av sin chef.

Vi i Vänsterpartiet har i alla fall inte någon tilltro till att det är möjligt att bankerna ges detta ansvar. Det har ju också under den senaste tiden visat sig att en betydande ekonomisk brottslighet är inbyggd i den s.k. bankkrisen.

Det är också ytterst tveklaktigt om Sverige med detta förslag uppfyller sitt åtagande. Det vore pinsamt om Sverige, som första land, skulle dras inför EFTA-domstolen därför att Sverige inte uppfyller kravet på effektiva åtgärder mot penningtvätt.

I detta betänkande finns också två andra reservationer i vilka exempelvis skattebrott, valutaväxlingskontor och guldhandel tas upp. Vänsterpartiet kommer att rösta för dessa reservationer.

Herr talman! Vänsterpartiet kommer att rösta för reservationerna 1–3.

Anf. 102 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag är litet förvånad över Berith Erikssons misstänkliggörande av banker och bankanställda. Det kan väl ändå inte vara allvarligt me-

nat att så generellt ställa i utsikt, som Berith Eriksson gör, att banker är intresserade av att medverka till brottslighet, nämligen att tvätta pengar.

Jag noterade, herr talman, att Socialdemokraternas företrädare i stort sett instämde i propositionen så långt som den går, men att man vill gå längre, i likhet med Vänsterpartiet. Det är, enligt majoritetens uppfattning, att ta större steg än vad sakernas tillstånd kräver.

I detta sammanhang vill jag gärna framföra en liten fundering. Det är ett faktum att penningtvätt varit ett begrepp under åtskilliga år. Det är åtminstone en så pass gammal företeelse att socialdemokrater satt vid makten i Sverige när man började tala om penningtvätt. Jag kan dock inte erinra mig att Socialdemokraterna lade fram någon proposition om åtgärder mot penningtvätt. Det kunde vara intressant att få höra synpunkter på detta faktum. Men nu skall allting göras på en gång, eftersom det inte har skett någonting förut.

Nuvarande regering har i alla fall, som har framgått av inläggen här, lagt fram en proposition där man föreslår en ny lag om åtgärder mot penningtvätt. Denna lag skall införas vid ett datum som regeringen bestämmer.

Penningtvätt innebär åtgärder i syfte att dölja eller omsätta vinningen från brottslig verksamhet.

Den lagstiftning som föreslås bygger på EG:s direktiv om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar. Direktivet ingår i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, dvs. EES. Det innebär alltså att Sverige förbinder sig att införa regler om penningtvätt i enlighet med EG-direktivet. Även med bortseende från Sveriges internationella förpliktelser på området ser utskottet med tillfredsställelse på det aktuella lagförslaget.

Den ekonomiska brottsligheten är allvarlig, och det är enligt utskottets mening nödvändigt med kraftfulla åtgärder.

Ett led i kampen mot ekonomisk brottslighet, bl.a. tvättning av pengar, är att försvåra åtgärder som syftar till att dölja eller omsätta vinningen av brottslig verksamhet och att öka upptäcktsrisken vid sådana transaktioner.

Utskottsmajoriteten instämmer i propositionen. Det gör också remissinstanserna, som har yttrat sig över förslaget. Av propositionen framgår att det är en hel rad av remissinstanser: Fullmäktige i Riksbanken, Rikspolisstyrelsen, Riksåklagaren, Finansinspektionen, Bankmannaförbundet, Advokatsamfundet m.fl. Det görs ett och annat tillägg här och där, dvs. ytterligare förslag, men i stort sett instämmer man i regeringens proposition.

Det finns alltså tre reservationer till betänkandet plus ett par särskilda yttranden. Jag vill redan nu, herr talman, yrka avslag på dessa reservationer och bifall till propositionens förslag.

Jag vill beträffande reservation nr 1 nämna att utskottet anser, i likhet med regeringen, att det skulle föra för långt att låta lagen vara direkt tillämplig på t.ex. skattebrott. Det finns risk att det oftast skulle vara omöjligt för en bank att ha någon uppfattning om huruvida fullbordat brott föreligger när transaktionen görs. Genom anknytningen till brottsligt förvärv är lagens tillämpningsområde ändå vidsträckt, och utskottet ser det som särskilt värdefullt att de nya bestämmelserna om åtgärder mot penningtvätt kommer att ansluta till vad som redan gäller för häleriansvar.

När det gäller vem som skall åläggas rapporteringsskyldighet framgår det av propositionen på s. 8 att EG-staterna har överenskommit att avvakta med en utvidgning till dess att erfarenheter vunnits om hur direktivet skall fungera i praktiken.

Det har naturligtvis också talats en del om vilka instanser som kan komma i kontakt med penningtvätt. Här nämns valutaväxlingskontoren. Detta är emellertid föremål för en utredning, närmare bestämt Betaltjänstutredningen, Fi 1992:14, som jag rekommenderar socialdemokratiska reseranter att studera.

Vad gäller EG-ländernas inställning till en utvidgning av uppgiftsskyldigheten, kan konstateras att det inte talar för att vi tills vidare går längre än vad som föreslås i propositionen. Sedan tillkommer också det pågående arbetet, som jag hänvisade till.

Utskottet kan inte nu tillstyrka en utvidgning av tillämpningsområdet vad gäller valutaväxlingskontor, Posten m.fl., utan avstyrker bifall till reservation 2, som bygger på motionerna Ju22 och Ju24.

I reservation 3 om sanktioner begärs, i enlighet med motion Ju24, att skyldigheterna att inte förmedla vissa transaktioner och att fullgöra uppgiftsskyldigheten skall ställas under straffansvar.

Jag vill gärna hänvisa till skriftens ord, i detta fall betänkandet, där det på s. 7 finns utförliga motiveringar. Det är den texten som Socialdemokraterna liksom Vänsterpartiet vill ha utbytt.

Jag skall be att få avsluta med att läsa upp något ur detta stycke, för att det skall komma till protokollet: Som anförs i propositionen, är det mest lämpliga tillvägagångssättet "att bestämmelserna upprätthålls med stöd dels av de regler som finns i lag och avtal på det arbetsrättsliga området, dels genom de sanktioner som Finansinspektionen förfogar över i sin tillsynsverksamhet. Härigenom kommer samma regler att gälla för upprätthållandet av reglerna om penningtvätt som redan i övrigt gäller inom det finansiella lagstiftningsområdet. Vid denna bedömning har utskottet även tagit hänsyn till de rekommendationer om restriktivitet med nykriminalisering som förts fram i betänkandet Ett reformerat åklagarväsende -- --."

Utskottets ledamöter och många andra känner till detta betänkande.

Med detta, herr talman, vill jag alltså ännu en gång yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 103 ALF ERIKSSON (s) replik:

Herr talman! Göthe Knutson säger att det vore att ta större steg än vad sakernas tillstånd kräver, att utvidga tillämpningsområdet utöver vad EG-direktivet säger.

Anser Göthe Knutson att växlingskontor, guldhandel, trav- och galopp osv. inte är ett tillstånd som kräver någon som helst uppmärksamhet i det här fallet?

Göthe Knutson drar sedan upp den gamla raspiga skivan om vad som hände på 80-talet. Jag behöver inte gå så långt som till 80-talet. Det är ganska naturligt att vi inte har den här frågan uppe förrän i dag. EG-direktivet fastställdes den 10 juni 1991. Det var väl ungefär i de dagarna som riksdagen upplöstes före föregående val.

Det har hänt en hel del tidigare när det gäller de konventioner som den socialdemokratiska regeringen var med och ratificerade.

Man kan fråga sig hur länge vi skall hålla på att lägga oss på EG-nivå i alla hänseenden. Vore inte det här ett område att vara föregångare på, inför de förhandlingar som vi så småningom skall ha med EG?

Anf. 104 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Låt mig säga några ord med anledning av Alf Erikssons svar beträffande vad Socialdemokraterna inte har gjort.

Inte behöver väl en så förträffligt framsynt regering som den socialdemokratiska som vi en gång hade – jag citerar nu ett eget beröm – invänta EG-direktiv om en företeelse som är besvärande. Det är med en smula förvåning som jag nu noterar att det var ett EG-initiativ som Socialdemokraterna inväntade.

Å andra sidan är det jättebra att det från socialdemokratiskt håll kommer en propå om att gå före EG. Då borde det också vara angeläget att man på socialdemokratiskt håll också bestämmer sig för om man är för eller emot EG. I den svenska samhällsdebatten har ju inte Socialdemokraterna uttalat någon egen bestämd uppfattning om EG. Det kan vara taktik.

Alf Eriksson har en invändning bl.a. gällande valutaväxlingskontor. Jag ber ännu en gång att få hänvisa till betänkandet. Det är onödigt med en upprepning. Faktum är att ett stort steg nu tas och det är alldeles tillräckligt enligt de bedömningar som görs av utskottets majoritet.

Anf. 105 ALF ERIKSSON (s) replik:

Herr talman! Först och främst vill jag inte påstå att det var något EG-initiativ som jag hänvisade till, utan det var till ett EG-direktiv.

Utifrån olika spörsmål och de konventioner som bl.a. FN har uppställt infördes mot regeringens vilja på socialdemokratiskt initiativ en finanspolis. Det beslutade vi om för ett år sedan.

Var står Göthe Knutson i den frågan i dag?

I mitt förra inlägg hann jag inte dra upp det här med straffansvar. Jag citerade i mitt anförande vad Rikspolisstyrelsen har sagt om hälerilagstiftningen i det här sammanhanget. Den är otillräcklig. Det är därför som vi kräver en särskild lagändring.

Anf. 106 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att jag är förvånad över Göthe Knutsons tilltro till bankerna.

För att få fakta till protokollet vill jag sedan säga att det som jag tog upp i mitt anförande handlar om hur det här förslaget överensstämmer med det EG-direktiv som skall uppfyllas genom förslaget. I artikel 14 sägs det nämligen att "Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som behövs för fullständig tillämpning av alla bestämmelser i detta direktiv och skall särskilt föreskriva vilka påföljder som skall gälla vid överträdelse av regler som antagits på grund av detta direktiv."

När det gäller vilka påföljder som det skall handla om säger egentligen regeringen och utskottsmajoriteten att det inte skall vara några alls. I propo-

sitionens lagförslag säger regeringen i 11 § om meddelandeförbud att "Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket."

Avslutningsvis vill jag tala om att Vänsterpartiet inte hade någon meningsyttring till det här betänkandet, och det beklagar jag. Det beror på att vi inte kunde vara närvarande vid justeringstillfället.

Anf. 107 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att Berith Eriksson är förvånad över Göthe Knutsons förtroende för bankerna.

Det som Berith Eriksson uttalade handlar faktiskt om misstanke om brottslig verksamhet – i det här fallet penningtvätt. Det är faktiskt en viss skillnad mellan penningtvätt och det som bankerna gjorde sig skyldiga till under det glada 80-talet, då Socialdemokraterna regerade. Det var faktiskt någonting helt annat. Jag kan inte tro att Berith Eriksson vill påstå att bankerna, t.ex. statliga Nordbanken, gjorde sig skyldiga till medverkan till penningtvätt.

När det gäller meningsyttringen utgick jag ifrån det som Vänsterpartiet skulle ha uttalat om man hade varit närvarande vid justeringstillfället. Men det är inte alldeles lätt för en enda ledamot att hinna med alla möten i utskottet.

Anf. 108 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Vi behöver inte påbörja någon stor debatt angående brottslighet i samband med de olika bankturer som har varit. Det var ju inte det som den här debatten skulle handla om. Men faktum är ju att det med det här förslaget inte kommer att leda till någon åtgärd om exempelvis en tjänsteman upplyser en bankkund om att en utredning nu har inletts och att det därför gäller att sjappa med pengarna.

Anf. 109 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Jag ber ännu en gång att få hänvisa till de utförliga motiveringarna i utskottets betänkande. På s. 5 och fram till den text som gäller sanktioner talas det om det som Berith Eriksson berör. Jag läste alldeles nyss ur det betänkandet, bl.a. följande mening: "Vid denna bedömning har utskottet även tagit hänsyn till de rekommendationer om restriktivitet med nykriminalisering som förts fram i betänkandet Ett reformerat åklagarväsende".

Herr talman! Jag konstaterar att det ämne vi nu behandlar är utomordentligt noga penetrerat. Regeringen har hållit sig till EG-direktivet – och icke initiativet, vilket anmärktes i ett tidigare genmäle. Man har noga beaktat alla de krav som finns och som här har berörts. Man har konstaterat att vad man nu har satt på pränt är accepterat och godkänt av en rad remissinstanser. Att en och annan remissinstans, t.ex. Rikspolisstyrelsen, har velat gå något steg längre är i och för sig ganska naturligt. Ambitionen bör vara sådan hos polisen.

Nu har vi i justitieutskottet tagit det stora steget, sedan får man se vad som krävs framöver. Som det har sagts från flera håll och från flera remissinstan-

ser är regeringens förslag angeläget och utomordentligt bra. Det har utskottets majoritet också tagit fasta på.

Anf. 110 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Justitieutskottets betänkande nr 37 handlar om lagstiftning kring penningtvätten. Jag vill i det här sammanhanget passa på att ta upp ytterligare ett par frågor som ej berörs i betänkandet.

Det är finanspolisen som skall se till att den här lagstiftningen efterlevs. Det är roligt att höra debatten. Justitieminister Gun Hellsvik har t.ex. nöjsamt sagt att regeringen har gett Rikspolisstyrelsen i uppdrag att inrätta en finanspolis. Socialdemokraterna skriver i sin motion Ju24 att de har tagit initiativ till inrättandet av en finanspolis. Man har sagt att man vill ta fram fakta i protokollet. Jag måste då få tala om det faktum att initiativet kom från Ny demokrati. Socialdemokraterna nämnde förslaget i sin stora motion i fjol, men de gjorde ingen hemställan. Om inte Ny demokrati hade tagit ett initiativ skulle vi inte ha någon finanspolis.

Justitieutskottet träffade under sin resa i Göteborg tillsammans med Rikspolisstyrelsen Christer Fogelberg som är nyutnämnd chef för finanspolisen. Han berättade att man kommer att få in cirka tusen anmälningar. Han berättade vidare att han har träffat Bankföreningen och att det inte föreligger några hinder för samarbete och att man kommer att lämna uppgifter.

För att finanspolisen skall kunna förhindra att det finansiella systemet brakar ihop genom brottsliga manipulationer så måste man få inrätta ett undermålsregister och bedriva spaning. Man måste ställa stora krav på en dator som kan behandla dessa uppgifter, och det måste finnas ett system för analysverksamhet.

Hindren i dagens lagstiftning är att man inte får blanda in information om personer som är misstänkta för penningtransaktioner. Datainspektionen har sagt nej till finanspolisens begäran. Jag vet att Christer Fogelberg har gjort en framställan till justitieministern och att detta ärende ligger på regeringens bord. Det är fråga om finanspolisens vara eller icke vara. Om man inte får gehör för sin begäran så faller idén med finanspolisen. Det är fakta.

Jag kan inte låta bli att kommentera Göthe Knutsons inlägg. Synpunkterna om vad som har skett tidigare är intressanta. Jag noterade dock att socialdemokraterna omnämnde en finanspolis utan att göra en hemställan om detta. Det är en frågeställning som kan vara intressant. Jag tycker dock inte att man skall fördjupa sig i den. Socialdemokraterna var överens med Ny demokrati i denna fråga, när vi utgjorde en majoritet i utskottet för att inrätta en finanspolis.

Avslutningsvis kan jag säga att det var ju tur att Ny demokrati tog tag i den här frågan. Åtminstone majoriteten bland socialdemokrater och vänsterpartister var för den här idén och tyckte att den var bra. Även regeringen torde tycka så, vilket framgår när man tolkar det uttalande som Gun Hellsvik har gjort.

Herr talman! Därmed yrkar jag bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande JuU37.

Anf. 111 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Låt mig bara konstatera att den senaste talaren, Karl Gustaf Sjödin, nu har givit svar på det som Alf Eriksson påstod i en replik. Det är bara att konstatera att det nu finns en finanspolis och att det var Ny demokrati som lade fram det förslaget i riksdagen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 23 §.)

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Den avgifts-
finansierade
radio- och
TV-verksamheten*

16 § Den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1992/93:KrU27 Den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten (prop.
1992/93:100 delvis).

Anf. 112 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! För precis ett år sedan, dvs. den 2 juni 1992, stod Birger Andersson här i talarstolen och förde talan just i detta ärende under rubriken Den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten 1993–1996. Eftersom han inte gärna vill upprepa sig har jag blivit anmodad att föra talan i år. Det skall jag givetvis göra.

Utskottet skriver i betänkandet att man föreslår riksdagen att godkänna att medelstilldelningen för år 1994 för Sveriges Television AB, Sveriges Radio AB och Sveriges Utbildningsradio AB skall beviljas till ett sammanlagt belopp på 4 580 miljoner kronor. 4 580 miljoner kronor skall således gå till dessa tre institutioner. Om man multiplicerar antalet TV-innehavare med den nya TV-avgiften, som kommer att höjas till 1 440 kr. och träda i kraft från nyår, blir det 4 890 miljoner kronor. Det är således fråga om en klar överfinansiering även om man räknar in kostnaderna för RIKAB i Kiruna som samlar in licensmedlen. Det kostar mellan 130 miljoner och 140 miljoner.

Vi föreslår ändå riksdagen att som en följd därav tillstyrka en höjning av licensavgiften och att anslå drygt 4 500 miljoner kronor. Här finns ingen reservation, så egentligen är det onödigt att debattera den här frågan. Det är då inte mycket att debattera.

Jag vill dock säga några ord, eftersom det har väckt viss förvåning att jag inte har reserverat mig på två punkter. Det gäller för det första en motion av Chris Heister, där det påpekas att sponsring bör ses som en särskild form av annonsering. Därför skall inte denna typ av annonsering, sponsring, få förekomma inom Sveriges Radio eller Sveriges Television. Jag håller i princip med om att det är helt riktigt. Utskottet anser dock att det här föreligger ett avtal mellan Sveriges Radio och några kommersiella företag om sponsormedel. Man vill inte biträda den motionen, vars förslag också skulle innebära ett visst inkomstbortfall. Inför dessa argument har jag givetvis från principiell synpunkt följt partilinjen.

Sedan har vi en motion av Birger Hagård, som jag också vill kommentera.

Han vill att licensavgiften skall avskaffas. Det är egentligen mycket som talar för det. Licensavgiften slår dessutom orättvist, eftersom låginkomsttagare betalar proportionellt mer än höginkomsttagare. Det rör sig alltså om en form av smygskatt. Det kostar ca 130 miljoner kronor att driva in licensavgiften. Av antalet potentiella betalare har åtminstone drygt 400 000 vägrat att betala. När dessa sedan fortsätter att vägra, stiger beloppet. RIKAB har alltså till Riksskatteverket överlämnat 558 000 ärenden för indrivning av utebliven betalning av TV-avgifter. Beloppet uppgår till 270 miljoner kronor. Det skulle kosta 280 miljoner kronor att driva in de 270 miljoner kronorna, så det kan ju inte betecknas som en lönande verksamhet.

Att jag ändå kan gå med på att man avstyrker en motion, när jag själv föregående år väckte en liknande motion, beror på att jag kopplar bort stora hjärnan och överlåter agerandet åt förlängda mårgen. Det är alltså förlängda mårgen som jag åberopar nu när jag än en gång yrkar bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande nr 27.

Anf. 113 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! I motsats till Hugo Hegeland tänker jag använda stora hjärnan och inte bara förlita mig på förlängda mårgen. Annars reagerar man inte emot att det går 4,9 miljarder till Sveriges Radio inkl. apparatjagarföretaget i Kiruna.

Jag protesterar alltså mot kulturutskottets uppfattning att lägre medelstilldelning till Sveriges Radio-koncernens programbolag, som Ny demokrati föreslår, skulle medföra avsevärda försämringar av de ekonomiska villkoren som skulle få starkt negativa effekter på public service-företagens möjligheter att uppnå de mål för verksamheten som riksdagen har ställt upp.

Jag har trovärdiga och tillförlitliga uppgifter om att rationaliseringspotentialen är hög inom Sveriges Radio-koncernen. Men problemet är koncernen själv. Det är nämligen bolagsledningarna som själva bestämmer förutsättningarna för rationaliseringar. Bolagsledningarna utser sig själva till auktoriteter och regeringen godtar detta. Det får inte vara så, att Kulturdepartementet frågar ledningarna om de kan rationalisera och nöjer sig med svaret att de gör så gott de kan.

Man styr med medelstilldelning, och vi anser att reformmedlen har givits under felaktiga förutsättningar. Nej, det är oberoende experter som skall göra en totalöversyn. Den rationalisering som det finns utrymme för skall göras uppifrån och ner – trappan skall alltså städas uppifrån.

Jag vill påstå att nomenklaturasjukan har angripit bolagsledningarna. Ett tecken på detta är chefernas mycket höga löner och deras fallskärmsavtal. De vet bäst, de anser sig för mer än andra och de ger sig själva tolkningsföreträde. Jag vill påstå att de har glömt att de arbetar i allmänhetens tjänst. Ny demokrati accepterar inte detta förhållande, utan vi har i vår motion föreslagit att medelstilldelningen skall minskas och att de utlovade reformmedlen skall dras tillbaka. Vi föreslår också att en utredning med uppgift att strukturrationalisera de tre programbolagen skall tillsättas med det snaraste.

Herr talman! Eftersom vi inte har fått gehör för våra förslag, yrkar jag härmed bifall till Ny demokratis två reservationer till betänkandet.

Anf. 114 CHRIS HEISTER (m):

Herr talman! Det gläder mig att Hugo Hegeland nämnde min motion i sitt anförande. Motionen är så pass viktig att jag vill ta några minuter av kammarens tid i anspråk för att tala om den.

Det är orimligt att Sveriges Television och Sveriges Radio, som även i dessa bistra ekonomiska tider har väl tilltagna anslag från det allmänna, över 4 miljarder kronor, skall ha möjlighet att få kommersiella intäkter genom sponsring.

Den situation som vi har i dag innebär ett stort inkomstbortfall för de fria kommersiella kanalerna. De tvingas nu inte bara att konkurrera om lyssnare och tittare, utan de måste också konkurrera med public service-företagen om reklamintäkterna.

Public service-kanalerna har ju ett konkurrensövertag i kampen om sponsringspengarna, eftersom de har en stor tittar- och lyssnarpublik, vilket gör sponsringspengarna särskilt intressanta.

Som argument för att tillåta sponsring brukar man föra fram att sponsring inte är att betrakta som reklam. Det är inte riktigt, vilket jag också för fram i min motion. Anledningen till detta är enligt min mening att sponsring och annonsering är två alternativa medel i ett företags marknadsföring. Sponsring är därför en särskild form av annonsering, vilket också Hugo Hegeland höll med om. Det sätt på vilket företag agerar här i Sverige för att uppfylla reglerna för sponsring genom att t.ex. se till att namnet på företaget överensstämmer med produktnamnet visar tydligt att det också är så.

Just denna definition av sponsring som en "särskild form av annonsering" använder t.ex. BBC i sin rapport om det egna företagets framtid. Både den brittiska regeringen i sitt "Green Paper" om BBC:s framtid och BBC:s ledning tar avstånd från denna metod att delfinansiera public service-företagen med sponsring eller annan annonsering.

Jag hade önskat att även Sveriges riksdag hade gjort det. Det hade glatt mig mycket om kulturutskottet hade redovisat något annat argument för att avstyrka min motion än att avtalet med programföretagen endast är ett år gammalt. Jag kan dock glädja mig åt det som Hugo Hegeland nyss sade, att han i princip håller med om det som jag säger i min motion men att skälen till avstyrkandet inte bara är att avtalet nyligen omförhandlats utan också det inkomstbortfall som public service-företagen drabbas av, om man tar bort sponsring. Det senaste argumentet anser jag vara ytterligare ett skäl för bifall till min motion. Men med tanke på utskottets enighet tänker jag inte fresta mig till att yrka på något bifall.

Anf. 115 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag gör nog inte Chris Heister särskilt glad när jag säger att jag helhjärtat – både med stora hjärnan och förlängda mårmen – står bakom det ställningstagande som kulturutskottet har gjort vid ett sammanträde då jag dock inte var närvarande. Trots att min underskrift inte finns med i betänkandet, står jag helt bakom det.

Jag vill först ta upp sponsringsfrågan. Sponsring är inte något speciellt unikt, utan det är en utveckling som man har i Europa. Utskottet har uttalat att det är rimligt att man följer utvecklingen när det gäller de normgivningar

som sker, dvs. att vi skall ha likartade bestämmelser för sponsring och sponsringsmeddelanden.

När man talar om fria TV-stationer, undrar jag på vilket sätt TV 4 är friare än Sveriges Television. På vilket sätt upplever den som tittar på TV 3 en högre grad av frihet än den som tittar på Kanal 1 eller TV 2? Jag tycker att vi skall vara litet försiktiga med orden, speciellt sådana ord som frihet.

När det gäller reklam, talar vi faktiskt om ett monopolföretag. TV 4 är den enda kanal i Sverige som av statsmakterna genom avtal har fått rätt att sända TV-program som är finansierade med reklammedel. Skall man sedan gå på vad som skrivs i tidningarna om den ekonomiska utvecklingen för detta företag, verkar den vara tämligen lysande. Man har ju uppnått "break-even" tidigare än vad man har beräknat. Därmed är ju inte friheten i den mening som Chris Heister talade om särskilt allvarligt hotad.

Jag vill vända mig till Harriet Colliander angående TV-avgifterna och public service-funktionen. Från medborgarens synpunkt är det rimligt att vi har väl fungerande public service-företag. När jag betalar min TV-avgift får jag för denna inte bara TV-program i två kanaler. Därutöver har jag tillgång till Utbildningsradions utbud och till det som erbjuds i Riksradios fyra olika kanaler. Dessutom får jag en förnämlig service i form av text-TV. Man kan här jämföra med andra vägar för informationsinhämtning i medier. Jag tycker inte att den sammanlagda kostnaden är orimligt hög.

Däremot är det självklart att man skall ställa krav på rationalitet och effektivitet vid programproduktion och sändning. Jag inbillar mig att man känner den pressen. Dels har statsmakterna tidigare ålagt koncernens programbolag rationaliseringar, dels förutsatts reformmedlen att till viss del finansieras genom rationalisering inom företaget. Genom riksdagsmajoritetens beslut kommer det fr.o.m. årsskiftet inte längre att vara korrekt att tala om Sveriges Radio-koncernen, eftersom den då inte längre kommer att existera, vilket bl.a. Harriet Colliander och Chris Heister har medverkat till. Jag tror att koncernen hade kunnat vara bra som en rationaliseringsstimulator, som en viss samordnare.

När det gäller fallskärmsavtalen och den nomenklaturasjuka som har gripit ledningen för företagen kan jag konstatera, efter vad som har framkommit, att något fallskärmsavtal inte finns för chefen för det största programbolaget, Sveriges Television. Det är det ena jag vill säga. Det andra är att jag ännu inte har fått sparken av regeringen från mitt uppdrag som ledamot av moderbolagets styrelse. Det var ändå jag som såväl på bolagsstämman som på det efterföljande styrelsemötet aktualiserade frågan om fallskärmarna. Det är oacceptabelt för svenska folket att vissa chefer har, som man uppfattar, mycket generösa avtal. Det kan påverka – och det är det allvarliga – viljan att betala TV-avgiften. Den filosofi som låg bakom skapandet av dessa avtal är föråldrad och hör inte 90-talet till.

Utskottet skriver att det, eftersom TV-avgifter betalas, är viktigt med god hörbarhet på sändningarna i hela landet. Speciellt aktualiseras sändningarna inom Stockholmsområdet. Jag vill understryka att hörbarheten är viktig. Public service-företagen skall ligga främst i körfältet och ha förkörsrätt framför t.ex. den privata lokalradion när det gäller att skapa förutsättningar för god hörbarhet.

Slutligen vill jag kommentera handläggningstiderna vid Radionämnden. I utskottets skrivning ligger att utskottet uppfattar handläggningstiderna såsom alltför långa. Utskottet konstaterar att man arbetar på att förkorta handläggningstiderna. Utskottet utgår från att detta skall kunna förverkligas. Därför innebär det ingen svårighet för mig att yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Den avgifts-
finansierade
radio- och
TV-verksamheten*

Anf. 116 CHRIS HEISTER (m):

Herr talman! Åke Gustavsson talade om förkörsrätt för public service-kanalerna. Dessa kanaler har ju förkörsrätt i och med att de ha över 4 miljarder kronor i botten av allmänna medel, när de skall konkurrera om tittare och lyssnare. Jag anser inte att public service-kanalerna skall ha förkörsrätt också när det gäller att konkurrera om reklamintäkterna. Därför är jag emot att man tillåter sponsring.

Anf. 117 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Jag riktar mig till Åke Gustavsson. Vi i Ny demokrati vill ha en public service-verksamhet även i framtiden, men den behöver inte vara så omfattande som den är i dag med fyra radiokanaler och två TV-kanaler. Man kan nöja sig med mindre. Vi anser vidare att man skall ta sitt public service-uppdrag på fullt allvar. När jag i våras frågade Kulturdepartementet varför det var underskott i kassan, svarade man att det hade blivit drygare kostnader för TV-kanalerna nu när man skulle konkurrera med TV 3 och TV 4 och köpa in dyra program såsom frågesporter och mera populära och spektakulära program. Då anser jag att man har missuppfattat meningen med ett public service-företag. Man skall sända annat än det allra lättsammaste på den bästa sändningstiden. Man skall inte vänta med att sända debatter och samhällsintressanta program tills folk har lagt sig att sova. Det gör public service-företagen nu i väldigt hög grad. Då har de missförstått uppdraget.

Jag vill också kommentera sponsringen. I likhet med Chris Heister anser jag att man inte bör tillåta sponsring i Sveriges Radio-koncernens programbolag, eftersom de då konkurrerar med de fria radio- och TV-stationerna. TV 4 skall ju lämna ifrån sig en del av sina reklampengar till Sveriges Radio-koncernen. Public service-företagen har det väldigt bra förspänt. De fick 600 nya miljoner. De har fått reklampengar från TV 4, och de får sponsorpengar. Det finns en hel del att säga om detta. Bolagsledningarna sätter villkoren för rationaliseringen. De bestämmer om en sådan skall kunna ske. Här finns en stor rationaliseringspotential. Det skall släppas in folk utifrån för att granska verksamheten. Det handlar dock om skattepengar, även om de kallas licensmedel.

Anf. 118 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! Public service-verksamhetens omfattning är en viktig fråga att diskutera. Denna verksamhet skall inte vara så omfattande, sade Harriet Colliander, att den skall medge två kanaler inom ramen för Sveriges Television. Den skall inte heller medge fyra radiokanaler. Av detta drar Harriet Colliander slutsatsen att programbolagen har missförstått sitt uppdrag. Jag

delar inte denna uppfattning. Det torde inte heller regeringen göra. Hade riksdagen ansett att programbolagen missuppfattat sitt uppdrag, hade det säkert kommit fram i detta betänkande.

Den djupare frågan bakom detta mindre retoriska men allvarliga är ju: Kan man på ett bra sätt fullfölja ett public service-företag om man vill avlösa möjligheten att sända breda program? Varför skall jag såsom TV-avgiftsbetalare inte ha möjlighet att se på en fotbollsmatch inom ramen för Sveriges Television, därför att Harriet Colliander vill förbjuda mig att se den matchen? Varför skall jag inte kunna se på breda svenska dramer, därför att Harriet Colliander vill förbjuda Sveriges Television att visa sådana program? Jag tycker att jag såsom avgiftsbetalare har rätt till mångsidighet inom programverksamheten och har rätt att se smala program lika väl som breda program. Den rätten vill jag inte vara med om att Harriet Colliander eller någon annan tar ifrån mig. Att visa varierande program ligger i public service-funktionen.

Det som på socialdemokratiskt initiativ tillkom såsom en speciell uppgift för public service-företag är att de skall vara litet avantgardistiska och tillåta sig att göra experiment och våga litet mera. Det ansvaret menar jag att de har. Det är svårt att se hur de skall kunna bidra till en sådan förnyelseverksamhet inom ramen för den kommersiella verksamheten.

Det ligger i Sveriges Radios program att också tillgodose sådana grupper som inte är så särskilt köpstarka. Det tenderar kommersiella TV- och radio-program att inte göra.

En exakt parallell till det resonemang som jag nu har fört om TV gäller även för radion. Det är viktigt med mångfald. Vem kommer inom en kommersiell radioverksamhet att bedriva sådan programverksamhet som bedrivs inom P 2-nätet i form av klassisk musik? Det finns en smal grupp som har detta intresse, och det bör vi tillgodose.

Anf. 119 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Åke Gustavsson frågar: Varför skall jag inte ha möjlighet att se fotboll eller dramer eller andra smala program? Men det är precis detta som jag menar att public service-företagen skall ägna sig åt. De skall inte sända frågesporter och annat krafs på bästa sändningstid. Det är inte deras uppgift. Det kan TV 3 och TV 4 och andra satellitkanaler göra. De behöver inte konkurrera utan skall ta fasta på sitt public service-uppdrag. Där är vi alltså helt eniga.

När det gäller talet om att vara avantgardistisk och våga mera vill jag fråga: Är det frågesportprogrammen? Jag kan inte se annat. Jag uppfattar det så att de bästa smala programmen sänds av svensk television, som jag kritiserar i detta fall, framför allt på tider då man har gått och lagt sig och inte orkar vara uppe längre eftersom man skall arbeta dagen därpå.

När det gäller P 3 och dess musikutbud anser jag att man lika gärna kan lyssna på de kommersiella stationerna. Det finns inget skäl till att skattebetalarna skall stå för det musikutbudet. Däremot skall man värna om det smala utbudet av klassisk musik. Vi är helt ense. Men det behöver inte vara fyra radiokanaler och två TV-kanaler.

Anf. 120 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! Harriet Colliander har förmodligen missuppfattat mig. Vad det beror på skall jag inte kommentera. Vi är alltså inte ense. Det är viktigt att jag såsom motivation för att jag skall betala en TV-avgift också får program som jag är intresserad av att titta på. Det innebär att jag utöver smala program riktade till olika minoriteter – vi är alla minoriteter, inte minst Ny demokrati – skall kunna se breda program. Fotboll kan vara ett sådant exempel. Jag skall såsom licensbetalare ha rätt att se ett bra frågesportprogram inom ramen för Sveriges Television, t.ex. 24 karat. Varför vill Harriet Colliander förbjuda mig att se på de programmen inom Sveriges Television? Sedan talar man om frihet i etern. Det är ju precis tvärtom.

På samma sätt vill jag såsom TV-avgiftsbetalare ha möjlighet att lyssna på pop eller rock eller vad det är fråga om och breda musikprogram inom t.ex. P 3-nätet såsom det för närvarande är utformat. Koncentrerar man sig enbart på att göra smala program och inte är rädd om public service-verksamheten – det är ju funktionen det handlar om – innebär det att jag inte längre får en motivation för att betala TV-licensen. Folk betalar TV-avgiften därför att de tycker att de får någonting för den och därför att de tycker att programmen är hyggliga och anständiga både i radio och TV. Då känner folk stor lojalitet. Men gör man program som ingen vill se eller lyssna på, faller också viljan att finansiera verksamheten. Då får man ännu sämre program. Det är en utveckling som ingen vill se, om man är rädd om public service-funktionen.

Anf. 121 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Jag menar att framför allt TV men också radio i mycket högre grad skall ta fasta på det kulturutbud som finns på teaterscener och på museer, bl.a. här i Stockholm, och föra ut det till invånarna i Sverige, detta avlånga land. Alla människor betalar skattepengar till nationalscenerna, men många får se mycket litet av det som framförs där. Det tycker jag är en mycket viktig uppgift för public service-företagen, som man inte i särskilt hög grad har tagit fasta på.

Jag vill kunna välja smala program på god sändningstid. Jag vill inte ha fyra kanaler, Kanal 1, TV 2, TV 3 och TV 4, som alla visar frågesporter. När man gör det från public service-företagens sida och konkurrerar med frågesporter på de bästa sändningstiderna, då har man missuppfattat sitt uppdrag. De kan sända frågesport t.ex. kl. 22 eller kl. 23 och i stället kanske sända ett intressant debattprogram kl. 20, men det gör de inte.

Anf. 122 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag kopplade tydligen bort stora hjärnan för tidigt. Jag påstod nämligen att det inte fanns några reservationer i detta betänkande. Men jag förväxlade detta betänkande med utskottets betänkande KrU28. Därför får jag nu yrka avslag på reservationerna 1 och 2, även om det smärtar mig djupt, eftersom det är fråga om en besparing på 100 miljoner som skall kvarstå även under 1995 och 1996.

Jag skall sedan passa på att kommentera ett särskilt yttrande som är mycket positivt för varje göteborgare. Samtliga socialdemokrater i utskottet säger där att "produktionen av TV-program i alltför hög utsträckning sker i

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Den avgifts-
finansierade
radio- och
TV-verksamheten*

Stockholm". Det är helt riktigt, men jag har ändå avstått från att instämma i det. Jag kan emellertid göra det muntligen.

Jag kan däremot inte låta bli att referera vad Birger Andersson sade för precis ett år sedan. Han sade att Centern litar på att man på Sveriges Television i full frihet kan åstadkomma denna ökade andel av distriktsbaserad produktion. Men Centern reserverade sig inte och hade inte något särskilt yttrande. Men Birger Andersson sade att Centern gjorde bedömningen att man helt och hållet kan sätta sin tillit till att man på Sveriges Television själv kan avgöra detta och se till att man har en hög procentandel distriktsbaserad produktion.

Min fråga till Birger Andersson är: Finns det kvar något av denna tillit i dag?

Anf. 123 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag måste kommentera den regionala produktionen. Det vore intressant att få höra vilken uppfattning som Birger Andersson har i dag. Nu gäller avtalet. Vi reserverade oss från socialdemokratisk sida mot den punkten i regeringens förslag till avtal. Vi ansåg att det skulle ske mer produktion ute i landet. Regeringens förslag, som sedan blev avtal, innebar att man minskade ambitionsnivån när det gäller den regionala distriktsbaserade produktionen.

Om vi skall ha en public service-verksamhet för hela landet, tycker jag att det också är rimligt att utöka den. Därför var det med viss besvikelse som jag konstaterade att Centern, som ofta glatt och villigt säger att man skall vara med om att satsa på verksamhet ute i landet, ställde sig bakom detta Stockholmscentrerade förslag.

Slutligen instämmer jag gärna på en punkt i det som Harriet Colliander sade, nämligen att det vore bra om man kunde få se mer av nationalscenernas verksamhet inom ramen för Sveriges Television.

Anf. 124 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är riktigt att vi i fjol vid denna tid, det var den 2 juni, diskuterade dessa frågor. Om jag minns rätt är det precis som Åke Gustavsson säger, nämligen att Socialdemokraterna hade högre procentanspråk än regeringen. Men samtidigt fanns det en redovisning som också gav uttryck för att man hade nått upp till de siffror som Socialdemokraterna önskade.

Med anledning av det som Hugo Hegeland refererade från förra årets debatt, vill jag säga att det är klart att vi vill följa denna fråga. Det sade jag också i den debatten, och det kommer vi att göra. Men jag har för dagen inga aktuella procentsiffror, utan det blir säkert aktuellt att återkomma till detta. För närvarande ligger man emellertid, såvitt jag känner till, väl över den 40-procentsgräns som då fastlades.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 23 §.)

Föredrogs
kulturutskottets betänkande

1992/93:KrU28 Ägande av den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten (prop. 1992/93:236).

*Ägande av den
avgiftsfinansierade
radio- och
TV-verksamheten*

Anf. 125 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Det var alltså för exakt ett år sedan, den 2 juni, som vi diskuterade en hel del av de frågor som vi tar upp i dag. Betänkandet från i fjol hade titeln Den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten 1993–1996 m.m. Underlaget för betänkandet var proposition 1991/92:140. I propositionen behandlades bl.a. vilka som skulle äga public service-företagen. Det beslut som riksdagen fattade innebar att aktiefördelningen mellan olika ägargrupper den 1 januari 1993 skulle vara 20 % för näringslivet, 20 % för pressen, 40 % för folkrörelserna och återstående 20 % för en ny fjärde grupp bestående av konstnärliga och vetenskapliga akademier samt oberoende kulturella sammanslutningar.

Men i en gemensam skrivelse till Kulturdepartementet den 22 oktober 1992 förklarade ägarna att det inte skulle kunna bildas några ägargrupper från press och näringsliv. Det förelåg alltså inte några förutsättningar för att genomföra riksdagens beslut rörande ägandet av public service-företagen. Regeringen underrättade riksdagen i en särskild skrivelse om de ändrade förutsättningarna för ägandet av den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten.

Regeringen tillsatte en särskild utredare med uppdrag att snabbt lägga fram förslag om hur public service-företagen borde ägas i framtiden.

Under hösten 1992 behandlade kulturutskottet regeringens skrivelse i ett särskilt betänkande, KrU8. Ett enhälligt utskott föreslog att det skulle tillsättas en beredningsgrupp med parlamentarisk förankring. Beredningsgruppen skulle få i uppgift att medverka i den fortsatta beredningen av frågan om ägandet av public service-företagen när resultatet av den särskilde utredarens arbete förelåg. Den särskilde utredaren avlämnade sitt betänkande den 12 februari 1993.

Regeringen tillsatte också i enlighet med kulturutskottets förslag en beredningsgrupp. I den beredningsgruppen var samtliga riksdagspartier representerade. Beredningsgruppen bestod av totalt tio riksdagsledamöter. Jag tror att jag vågar påstå att gruppen arbetade mycket intensivt under en kort period. Sedan var gruppen tvungen att avsluta sitt arbete, eftersom det var dags att färdigställa en proposition.

Jag tycker nog att beredningsgruppens synpunkter var väl beaktade i den proposition som låg på riksdagens bord i april. Efter behandling i kulturutskottet föreligger nu betänkandet KrU28 med rubriken Ägande av den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten.

Anledningen till att jag har tagit upp detta är att jag tycker att det var lämpligt att mycket kortfattat lämna en bakgrundsbeskrivning till varför ägandefrågorna när det gäller radio- och TV-verksamheten i allmänhetens

tjänst har tagits upp till förnyad behandling här i riksdagen bara ett år efter det att vi fattade det tidigare beslutet.

Som framgår av betänkandet, råder det en mycket bred politisk enighet i den här frågan. Det finns inga reservationer, inga särskilda yttranden eller meningsyttringar i betänkandet. Som jag ser det är det av mycket stort värde med denna breda politiska samsyn. Jag tror att det är till stor glädje för de anställda inom public service-företagen men även för lyssnare och tittare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande 28.

Anf. 126 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag vill bara beklaga den försening som inträffade på grund av händelsernas utveckling, vilket gjorde att vi kom i gång ett år senare än beräknat med denna ägandeförändring av Sveriges Radio. Det vållade kostnadsökningar för ett antal företag som var inställda på att kunna starta verksamhet redan fr.o.m. den 1 januari i år.

Anf. 127 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag skall bara komplettera Birger Anderssons historieskrivning om detta. Denna skrivelse från regeringen anmälades mycket sent. Trots att regeringen fattade beslut den 19 november om den, överlämnades den inte till riksdagen förrän den 24 november. Motionstiden gick ut den 9 december. För att kulturutskottet över huvud taget skulle hinna hantera denna fråga tvingades man att börja innan motionstiden var slut.

När det gäller det sakliga innehållet var det med anledning av en socialdemokratisk motion som ett enhälligt kulturutskott fattade beslut om att tillsätta denna beredningsgrupp. Jag skall instämma i att den arbetade intensivt och göra tillägget att den också arbetade effektivt. Det kan ha berott bl.a. på att departementet höll sig klädsamt i bakgrunden i detta sammanhang.

Regeringen var alltså inte alls intresserad av en beredningsgrupp, utan den tillkom till följd av ett riksdagsinitiativ, vilket jag vill betona.

Slutligen skall jag också, när jag har skällt på några, säga att jag gärna vill ge en ros till Lars Leijonborg för det sätt på vilket han ledde arbetet med beredningen.

Anf. 128 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Jag vill också sälla mig till dem som har talat här och sagt att det är mycket gott att vi har fått ett enigt utskott i den här frågan.

Det finns en sak som jag tycker är mycket positiv. Det är en fråga som vi i Ny demokrati har drivit och driver. Det är att man inte i styrelser skall tillsätta personer med politiska förtecken. Detta är något som man har tagit fasta på i det här betänkandet. Det står uttryckligen att i vissa av styrelserna skall man inte ha politisk tillsättning. Det tycker vi är en seger och ett steg på vägen.

Anf. 129 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill gärna instämma i det Åke Gustavsson sade när det gäller Lars Leijonborgs sätt att leda beredningsgruppen. Jag tycker att det

var ett utmärkt ordförandeskap som Lars Leijonborg visade upp. Han visade en mycket god förmåga att lyssna på synpunkter från olika håll. Det tror jag är riktigt om man har ambitionen att försöka nå enighet i avslutningsskedet.

Jag glömde kanske att nämna att det rörde sig om en socialdemokratisk motion. Jag vet inte om det behövde vara med i min framställning. Jag har alltid under min tid här i riksdagen försökt att sätta mig in i frågorna och ta till mig de bra förslag som kommer i motioner från olika håll. Jag tycker att det var en utmärkt motion från socialdemokraternas sida. Det var också ett enhälligt utskott som ställde sig bakom.

Sedan kan jag väl göra den lilla bekännelsen att jag ibland under oppositionstiden har upplevt att man, när det har kommit motioner från den dåvarande oppositionen, mellan 1988 och 1991, inte riktigt har lyssnat så som jag tycker att man borde ha gjort. Men jag hoppas att kulturutskottets borgerliga majoritet i alla fall har visat att man lyssnar till de synpunkter som kommer från olika håll. Jag tror att det är värdefullt att man gör det i det politiska arbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 23 §.)

18 § Ny organisation för Dialekt- och ortnamnsarkiven m.m.

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1992/93:KrU31 Ny organisation för Dialekt- och ortnamnsarkiven samt
Svenskt visarkiv m.m. (prop. 1992/93:150 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 23 §.)

19 § Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Estland på fiskets område

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1992/93:JoU17 Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och
Estland på fiskets område (prop. 1992/93:243).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 23 §.)

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Ågande av den
avgiftsfinansierade
radio- och
TV-verksamheten*

20 § Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Ryska federationen på fiskets område

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1992/93:JoU24 Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Ryska federationen på fiskets område (prop. 1992/93:233).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 23 §.)

21 § Lag om marknadsreglering på fiskets område, m.m.

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1992/93:JoU25 Lag om marknadsreglering på fiskets område, m.m. (prop. 1992/93:199).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 23 §.)

22 § Godkännande av vissa marina konventioner

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1992/93:JoU26 Godkännande av vissa marina konventioner (prop. 1992/93:237).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 23 §.)

23 § Ändringar i värdepappersfondslagstiftningen m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1992/93:NU31 Ändringar i värdepappersfondslagstiftningen m.m. (prop. 1992/93:206).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare önskade ordet.

Beslut

Företogs till avgörande justitieutskottets betänkande 1992/93:JuU37, kulturutskottets betänkanden 1992/93:KrU27, KrU28 och KrU31, jordbruksut-

skottets betänkanden 1992/93:JoU17, JoU24, JoU25 och JoU26 samt näringsutskottets betänkande 1992/93:NU31.

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

Justitieutskottets betänkande JuU37

Mom. 1 (skattebrott)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 125 för reservation 1 av Lars-Erik Lövdén m.fl.

*Ägande av den
avgiftsfinansierade
radio- och
TV-verksamheten*

Mom. 2 (valutaväxlingskontor m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 126 för reservation 2 av Lars-Erik Lövdén m.fl.

Mom. 6 (sanktioner)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 125 för reservation 3 av Lars-Erik Lövdén m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU27

Mom. 1 (medelsberäkning för kalenderåret 1994 för den avgiftsfinansierade verksamheten som bedrivs av public service-företagen)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 19 för reservation 1 av Anne Rhenman.

Mom. 2 (de ekonomiska förutsättningarna för public service-företagens avgiftsfinansierade verksamhet under kalenderåren 1995 och 1996)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 19 för reservation 2 av Anne Rhenman.

Mom. 3–16

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU28

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU31

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU17

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU24

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU25

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU26

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU31

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde fick företas till avgörande vid morgondagens arbetsplenium.

24 § Ombildning av Statens provvningsanstalt till aktiebolag

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1992/93:NU32 Ombildning av Statens provvningsanstalt till aktiebolag (prop. 1992/93:239).

Anf. 130 BO BERNHARDSSON (s):

Fru talman! I det betänkande som vi nu skall diskutera behandlas frågan om bolagisering av Statens provvningsanstalt. Regeringen har föreslagit att Statens provvningsanstalt skall ombildas till aktiebolag. Utskottsmajoriteten har ställt sig bakom förslaget.

Det kan också vi socialdemokrater tänka oss att göra, men inte utan förbehåll. Vi är nämligen inte beredda att medverka i en process där bolagisering är första steget men där det långsiktiga syftet i själva verket är att privatisera verksamheten. Vi vill att riksdagen i samband med ett eventuellt bolagiseringsbeslut också uttalar att verksamheten skall få förbli i statlig ägo. I annat fall vill vi att propositionen avslås.

För oss socialdemokrater är valet av associationsform en praktisk fråga när det gäller statlig verksamhet. Det handlar om att välja den form som bäst gagnar syftet med verksamheten och som gör det möjligt att på bästa sätt möta de krav som medborgare, näringsliv och andra intressenter kan tänkas ställa på verksamheten. Ibland tvingas man av lättbegripliga skäl att kompromissa mellan olika krav och mål.

På det hela taget är valet av associationsform en praktisk fråga. Vi har i flera fall tagit initiativ till och ställt oss bakom förändring av associationsform från myndighet till bolag.

Vi socialdemokrater har dessutom en pragmatisk syn på frågan om ägandet, dvs. om verksamhet skall bedrivas i privat eller i offentlig regi. Det handlar om att väga samman en rad olika krav som kan ställas på verksamheten beroende på vilken typ av verksamhet som det gäller, t.ex. om det är fråga om omsorg eller korvproduktion. Det finns vissa skillnader däremellan, och det handlar om att väga för- och nackdelar mot varandra.

Men för den borgerliga regeringen, inte minst för näringsministern, för-

håller det sig annorlunda. Regeringen vägleds, som vi ser det, av en ideologiskt motiverad privatiseringsiver, en sorts liberal fundamentalism, enligt vilken den privata formen alltid är att föredra och enligt vilken privatisering är ett universalmedel för att lösa allehanda problem, utan några större föregående analyser.

Nu kan man i just detta fall, när det gäller bolagisering av Statens provningsanstalt, hävda att ordet privatisering inte nämns i propositionen, i varje fall inte i de delar som utgörs av regeringens egna bedömningar och förslag. Men i direktiven till den utredning vars förslag ligger till grund för propositionen sägs uttryckligen att förslag om privatisering skall läggas fram. I förslagen från utredningen sägs i sin tur att bolagsbildningen är tänkt som en första fas och att det sedan, närmare bestämt inom en tidsperiod av tre till sex år, bör vara möjligt att "inleda en nedtrappning av det statliga ägandet balanserad av ägarengagemang från näringslivet".

Mot denna bakgrund och med tanke på regeringens förkärlek för allehanda privatiseringsäventyr tycker vi att det är på sin plats att riksdagen slår fast att en privatisering inte är aktuell när det gäller Statens provningsanstalt.

Det finns självfallet motiv för detta. Provningsverksamhet och teknisk utvärdering är att betrakta som en del av den tekniska infrastrukturen, syftande till att bidra till bl.a. kvalitetsutvecklingen inom industrin. Verksamheten är ett näringspolitiskt medel, och staten har ett ansvar när det gäller att upprätthålla ett oberoende och opartiskt organ och när det gäller att tillse att kvalificerade tekniska resurser finns att tillgå för alla företag, inte minst för de små och medelstora företagen.

Detta är ett samhällsansvar. Det är en del av näringspolitiken. Det finns dessutom inte några exempel i Europa på att denna typ av verksamhet har privatiserats. Vi anser därför att riksdagen bör slå fast att detta icke heller skall ske i Sverige.

Fru talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna 1 och 2. Självfallet står vi bakom också de övriga reservationerna, men för att spara kammarens tid avser vi inte att driva dem fram till votering.

Anf. 131 JAN BACKMAN (m):

Fru talman! Sverige är successivt på väg mot ett öppet system för provning, kontroll och certifiering av produkter och system. Ett led i denna utveckling är bolagiseringen av Statens provningsanstalt, som kammaren nu har att ta ställning till

Steget från uppdragsmyndighet, med anslag från staten på knappt 20 % och uppdragsintäkter som motsvarar över 80 % av omsättningen, till av staten helägt aktiebolag är inte särskilt dramatiskt. Ändå är det en viktig signal, inte minst som förberedelse för ikraftträdandet av EES-avtalet. Då bortfaller nämligen behovet av att prova importerade produkter som redan är provade och certifierade av ett kompetent organ i ett annat avtalsland. Samtidigt kommer det ökade produktansvaret för tillverkare och leverantörer att leda till ett ökat behov av provning, kvalitetssäkring och riskvärdering. På den marknaden har ett bolagiserat SP goda möjligheter att göra sig gällande.

Socialdemokraterna i näringsutskottet har i en kommittémotion yrkat att riksdagen skall besluta att Statens provningsanstalt skall förbli i statlig ägo,

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Ombildning av
Statens
provningsanstalt
till aktiebolag*

eller, vid avslag på detta yrkande, att riksdagen avslår förslaget om bolagisering. Det första yrkandet är utpräglat irrelevant. Frågan om privatisering berörs nämligen över huvud taget inte i propositionen. Samtliga aktier i bolaget skall ägas av svenska staten, står det.

Det anförs också att staten som ägare av bolaget bör utöva en aktiv ägarroll och ansvara för att verksamheten fortsätter att utvecklas så att svenskt näringsliv har en god resurs i bolaget. Irrelevant är det att då åberopa en förväntad ideologisk koppling mellan bolagisering och privatisering, speciellt som man också från socialdemokratisk sida anser att det finns klara skäl att ombilda SP till bolag. Låt beslutet gälla det förslag som är föremål för behandling och inte någon på intuitiv väg intolkad dold avsikt!

Det skulle underlätta privatiseringsdebatten, om den förs i de ärenden där privatisering föreslås. Om jag minns rätt finns SP inte med bland de 34 statliga företag som riksdagen före krispaketets tid bemyndigade regeringen att privatisera.

Det är viktigt att SP som statligt ägt bolag uppträder på ett kompetent men ändå konkurrensneutralt sätt. Övriga aktörer på marknaden, det må gälla företagens egna provnings- och utvecklingsavdelningar eller andra provnings- och certifieringsföretag, måste kunna förvänta sig att deras provningsresultat blir likvärdigt behandlade.

Låt mig nämna att Dansk Teknologisk Institut, som i sig innehåller verksamheter som motsvarar både det svenska SIFU och SP, nyligen valt att etablera sin första utländska filial i Helsingborg. Det kommer med säkerhet att ytterligare stimulera utvecklingen inom detta område och bidra till svenskt näringslivs konkurrenskraft att det snart finns både ett bolagiserat SP och andra tunga aktörer som kämpar om att erbjuda sina tjänster inom de tekniskt infrastrukturrellt viktiga områdena teknisk utvärdering, provning, certifiering och godkännande.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter i betänkandet NU32 och avslag på de socialdemokratiska reservationerna och Vänsterpartiets meningsyttring.

Anf. 132 BO BERNHARDSSON (s):

Fru talman! Jan Backman säger att det är irrelevant att åberopa en ideologisk koppling mellan bolagisering och privatisering. Jag tycker inte att det är så. Jag har tidigare redogjort för motiven till det, och jag kan redovisa dem igen.

Ett av skälen är att vi känner regeringens traditioner på området. Ett annat är att det föreligger en beställning till utredningen om en privatisering. Det föreligger i utredningen också ett förslag där man skisserat en utveckling i två faser. Visserligen förs i det förslag som vi nu behandlar bara den ena fasen fram, men det krävs inte mycket fantasi för att skåda hela den process där bolagisering är ett första steg och en privatisering är det nästa.

Anf. 133 JAN BACKMAN (m):

Fru talman! Det är riktigt, som Bo Bernhardsson säger, att privatisering för utredaren angavs som en möjlighet, och betänkandet kom ju att heta Prova privat – provning och mätteknik inom SP och SMP i Europaperspek-

tiv. Men förslaget går inte ut på detta, utan det föreslås ett statligt ägt företag. Om det är taktiskt, av hänsyn till remissinstanser eller av något annat skäl, har jag inte någon detaljinformation om, men jag tycker ändå att debatten kan gälla det som förslaget gäller, så länge det finns ett sådant förslag.

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Ändringar
i minerallagen*

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

25 § Ändringar i minerallagen

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1992/93:NU33 Ändringar i minerallagen (prop. 1992/93:238).

Anf. 134 LEIF MARKLUND (s):

Fru talman! Näringsutskottets betänkande nr 33, som behandlar ändringar i minerallagen, skall ses som ett fullföljande av de förändringar på lagstiftningsområdet som vi socialdemokrater påbörjade.

Vi socialdemokrater instämmer i stora stycken i regeringens förslag till förändringar. Det är av största vikt att den svenska gruvnäringen får fasta spelregler. Vi vill dock påpeka att den viktigaste förutsättningen för en långsiktig utveckling av gruvindustrin är en utökad aktivitet från statens sida när det gäller kartering och prospektering.

Fru talman! Den svenska gruvnäringen måste få samma förutsättningar att bedriva verksamhet i Sverige som finns i de främsta konkurrentländerna. Därför har vi i tidigare motioner föreslagit utökade resurser för att snabba upp karteringen i första hand i Norrbotten och Västerbotten. Dessutom föreslår vi socialdemokrater en årlig statlig satsning med 100 miljoner kronor på prospektering. Detta skulle, tillsammans med de förändringar som nu föreslås i minerallagen, kunna skapa en framtidstro i den svenska gruvnäringen. Det skulle också ge de positiva signaler för att locka utländska investerare, som den nuvarande regeringen ofta hänvisar till men inte orkar genomföra av ideologiska skäl.

Fru talman! När det gäller våra reservationer anser vi inte att det finns motiv för att minska lämplighetskraven vid bearbetningskoncession. Det måste vara av största vikt att den sökande kan bedömas allmänt lämplig att utvinna det aktuella mineralet och därtill även i övrigt vara lämplig. Detta innebär att företaget skall anses vara seriöst i en mer allmän mening.

Man kan också ifrågasätta varför regeringen gör åtskillnad mellan exploatering av olja och gas och exploatering av övriga koncessionsmineral. Här borde väl arbetarskyddet och miljöhänsynen vara lika angelägna oavsett vilket slags fyndighet som bearbetas.

Fru talman! Jag vill slutligen peka på vikten av att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om utökade statliga insatser på prospektering. Vi kan inte bortse från de konsekvenser som uppstår om malmreserven minskar ytterligare i vårt land – ett land med en av de största potentialerna för att

finna nyfyndigheter i berggrunden. Flera av Europas mest betydande fyndigheter ligger just i vårt land.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till våra reservationer 1 och 2 till näringsutskottets betänkande nr 33.

Anf. 135 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! De förändringar som nu föreslås i minerallagen är ju egentligen bara marginella förändringar. Det sägs att dessa förändringar skall stimulera svensk gruvnäring och prospekteringsverksamhet. Jag betvivlar att några större effekter kommer att inträffa. De stora effekterna skulle däremot inträffa om staten med egna insatser skulle stimulera prospekteringsverksamheten så att det privata näringslivet därmed skulle få en draghjälp.

Det råder för närvarande en allvarig situation inom svensk gruvnäring. Fackliga organisationer, kommuner och länspolitiker är oroad över utvecklingen. Inom några år kommer sannolikt all gruvbrytning, fränsett järnmalsbrytning, att ha upphört om inte nya brytvärda malmer har tillkommit. Med tanke på att Sverige är en gammal gruvnation är importen av metaller, industrimineral och bergarter tämligen hög.

Vi i Vänsterpartiet menar att övergången till ett kretsloppssamhälle kommer att innebära att en större andel av de metaller som används kommer att produceras ur återvunnet material. Redan nu återvinns en betydande mängd. Den naturliga förgängelsen hos metaller, oxidation och korrosion, kommer alltid att medföra behov av utvinning av metaller ur jordskorpan.

Vi menar att den återhållsamma stimulansen till gruvnäringen som regeringen står för inte bara drabbar gruvnäringen. Den drabbar också verksamheter som är kopplade till gruvnäringen. Den svenska gruvnäringen har gett möjlighet att skapa en konkurrenskraftig export av gruvmaterial, gruvteknik och konsultverksamhet. Det geologiska kunnandet har också stimulerats. En avveckling av gruvnäringen kommer att leda till att basen för utvecklingen av teknik och kunnande inom denna bransch blir liten. Naturligtvis är vidareförädling av malmer och tillverkning av metaller också ett viktigt skäl att bibehålla en gruvnäring.

Vi menar därför att denna del av svensk industri utgör ett nationellt produktionssystem med högteknologiska inslag. Det systemet håller på att utarmas. Konsekvenserna blir större än enbart att några gruvor läggs ned. Därför menar vi att det är en samhällsangelägenhet att prospektering bedrivs. Behovet av långsiktighet och miljöhänsyn gör också att staten bör ha en hand med i verksamheten. Den statliga prospekteringen behövs, och regeringen bör återkomma med ett förslag i den riktningen. Jag instämmer i den reservation som Leif Marklund refererade till.

En viktig förutsättning för prospektering är att SGU har goda resurser för att bedriva sin verksamhet med baskartering. I årets budgetproposition föreslås en neddragning av anslagen till SGU:s verksamhet. Den frågan debatterades för övrigt i kammaren redan den 21 april.

De stimulanser som föreslås är bl.a. borttagande av lämplighetskravet för att få bearbetningskoncession. Det låter märkligt, och det kan inte vara någon större framgång om olämpliga personer får bearbetningskoncessioner. Det finns erfarenheter från oansvariga gruvbolag som härjar i andra länder.

Där har vi i Sverige lyckats använda våra återhållande krafter. Risken för rovdrift ökar, och möjligheterna att leva upp till de miljökrav som samhället ställer försvåras.

Vi i Vänsterpartiet menar att kronoandelsinstitutet kan ge staten vissa inkomster som kan användas för finansiering av statlig prospektering. Det är rimligt att branschen också är med och betalar en liten del. Vi menar att staten, i princip, bör ha ett inflytande över naturresurser av det slaget.

Vi tycker också att förlängningen av giltighetstiden för bearbetningskoncessionen är onödig. Hittills har, såvitt jag vet, alla som har begärt det fått förlängning. En inte alltför lång giltighetstid för bearbetningskoncession förhindrar att man håller på malmer som inte utnyttjas.

Jag vill med detta, fru talman, markera att jag står bakom reservationerna 1 och 2, och jag yrkar bifall till meningsyttringen till mom. 5.

Anf. 136 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! Syftet med regeringens mineralpolitik är att underlätta för svenska och utländska prospektörer att investera i Sverige.

Det finns mycket goda geologiska förutsättningar i Sverige när det gäller att hitta nya basmetallfyndigheter och mineral. För att utnyttja ett gott utgångsläge och för att säkra en fortsatt produktion, är det viktigt att staten skapar sådana allmänt goda förutsättningar för företagen att de väljer att etablera sig i Sverige.

Det är därför regeringen har låtit förstärka arbetet med den geofysiska flygmätningen. Det är därför regeringen har förstärkt insatserna vid karteringen av de mest intressanta områdena i Västerbottens och Norrbottens län. Det är därför regeringen har inrättat ett mineralkontor. Kontoret skall samla all geologisk basinformation till ett ställe. Det är därför regeringen har sagt att prospekteringsmaterialet snabbt skall komma prospektörerna till del.

I detta sammanhang är det viktigt att Sverige får en minerallagstiftning som lockar till prospektering.

I dagens betänkande från näringsutskottet behandlas regeringens förslag till ändringar i minerallagen. Förslagen innebär att regler i lagstiftningen som direkt motverkar lusten till prospektering tas bort. Kronoandelsinstitutet är ett exempel på lagregler som hindrar etableringslusten.

Det gläder mig att vi i utskottet har nått en så bred enighet om det kloka i att avveckla kronoandelssystemet. Här är det bara Vänsterpartiet som har kvar kravet på att rådande förhållanden skall bibehållas. Att staten har haft rätt till hälftenandel i ett gruvprojekt, utan något som helst ekonomiskt åtagande, är en regel som har verkat avkylande på investeringslusten.

Detta är inte minst betydelsefullt för utländska prospektörer, som med nuvarande regler tänker sig för mer än en gång när de inser vilka rättigheter den svenska staten har skaffat sig. Att avskaffa kronoandelssystemet ger marknaden en signal om att prospekterings- och gruvsatsningar blir mer lönande i Sverige i framtiden. Företagen får ökad motivation och också ökat ekonomiskt utrymme för prospekteringsverksamhet.

När det gäller giltighetstiden för bearbetningskoncession föreslår regeringen att tiden förlängs från 10 år till 15 år. Näringsutskottet instämmer i

det angelägna att förlänga giltighetstiden men anser att det finns goda skäl för en ytterligare förlängning av giltighetstiden.

Näringsutskottet föreslår att giltighetstiden skall uppgå till 25 år. En 25-årig giltighetstid innebär en återgång till vad som gällde enligt 1974 års gruvlag, en lag som var giltig fram till dess att den nya minerallagen trädde i kraft den 1 juli 1992. Detta har stor betydelse, eftersom en seriös gruvverksamhet med ansvarsfull framtidsplanering kräver att det finns regler som medger en lång framförhållning.

Med 25-årig giltighetstid kommer Sveriges regler om giltighetstidens längd att stämma överens med vad som gäller i många andra länder som har betydande gruvverksamhet. Det gläder mig att vi även i denna för gruvindustrin mycket viktiga fråga har varit helt eniga runt bordet i näringsutskottet. Även här är det vänstern som avviker.

Det i den nya minerallagen införda kravet på lämplighetsprövning för att få bearbetningskoncession tas bort enligt regeringens och utskottsmajoritetens förslag. Socialdemokraterna med stöd av vänstern har en annan mening i denna fråga och vill behålla lämplighetskravet.

Kravet på malmbevisning innebär i sig krav på så kvalificerade egenskaper hos aktören att det är en tillräcklig garanti för att endast lämpliga exploatörer ges bearbetningstillstånd.

Bestämmelserna om särskilda lämplighetskrav riskerar att få en avskräckande effekt på nya prospekteringsinsatser från såväl stora som små företag. Sannolikt lägger kravet en hämsko på nya prospektörer, eftersom det innebär ett osäkerhetsmoment som är särskilt oroande för den ännu ej etablerade och kände aktören.

I linje med regeringens uttalade vilja att stimulera till prospektering föreslås att denna onödiga lagreglering som har hämmande inverkan på nya prospekteringsinsatser rensas bort. Lämplighetskravet kvarstår när det gäller aktörer som övertar en koncession, eftersom förvärvaren inte presterat någon malmbevisning. Likaså motiverar de särskilda förhållanden som råder för utvinning av olja och gasfyndigheter att man behåller lämplighetskravet för dessa områden.

Fru talman! Leif Marklund, Bengt Hurtig och jag har olika uppfattningar om vad statens ansvarsområde skall omfatta och vad som är företagets uppgifter. Statens roll är att skapa de bästa möjliga grundförutsättningarna för företag att bedriva verksamhet i Sverige. Statens uppgift är varken att äga eller att driva företag. Det är inte heller en statlig uppgift att ge stödpengar till vissa branscher eller att engagera sig i den direkta prospekteringsverksamheten med sådant stöd.

Socialdemokraterna vill ha kvar statligt stöd till prospektering, trots att erfarenheterna har varit mycket nedslående. Trots den förödande kritik mot den statliga prospekteringen och NSG:s prospekteringsverksamhet som riksdagens revisorer kom med för något år sedan vill Socialdemokraterna fortsätta i stort sett i samma gamla hjulspår, med nya årliga tillskott från skattebetalarna till prospekteringsstöd. Allt detta är redan prövat. Resultatet är inte efterföljansvärt.

Att bygga upp verksamhet på bidragsberoende är inte särskilt populärt

inom näringslivet. Det som är viktigt för företagen är att det finns goda generella förutsättningar för verksamheten.

Inom mineralförsörjningens område är det tillgängligheten till prospekteringsinriktad geologisk information och fasta spelregler som företagen frågar efter. Regeringens stopptecken för prospekteringsstöd har inte mötts av några upprörda protester från näringen. Det är inte företagen inom branschen som påstår att de måste ha stödpengar för att kunna prospektera. Det är Socialdemokraterna och Vänstern som påstår det.

Fru talman! Genom dagens beslut öppnar vi dörrarna för ett bättre klimat för intresserade prospektörer med syftet att i Sverige skapa en gruv-, mineral- och prospekteringspolitik som stimulerar prospektörer och företag till nya engagemang i vårt land.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 137 LEIF MARKLUND (s) replik:

Fru talman! Som Karin Falkmer påpekar, och som jag sade i mitt anförande, har vi varit ganska överens om regeringens proposition med förslag till ändringar i minerallagen. Det finns naturligtvis skiljelinjer, och det framgår av vad vi framför i våra reservationer. När det gäller giltighetstiden är vi överens om att gå tillbaka till den gamla modellen. Detta är en långsiktig verksamhet som bör få den tiden.

Regeringen och näringsutskottets majoritet föreslår att malmbevisningen skall ersättas av en bearbetningskoncession med lägre krav. Det tycker vi pekar mot en ny sorts guldgrävarepok. Man kan förutsäga att vi får rovdrift på våra naturtillgångar. Man kommer att bryta den fina malmen som man lätt kan komma åt, och sedan kommer man att lämna verksamheten. Vi tycker inte att våra naturtillgångar skall hanteras på det sättet.

Karin Falkmer försöker beskriva det som att vi socialdemokrater vill ha statlig inblandning och bidragsberoende. Det är helt fel. Vi har sagt att vi kan släppa kravet på kronoandelar. Men vi släpper inte kravet på att man i första ledet måste ha statliga insatser när det gäller prospektering. Prospekteringen kan nästan liknas vid grundforskning. Det är ett tidigt stadium i en bearbetningskedja, och resultatet är då ganska ovisst. Därför måste vi i likhet med andra länder ha ett statligt engagemang. Samtidigt kan man också ha en viss styrning av prospekteringsverksamheten, i och med att man lämnar statliga medel.

Det är inget annat land i världen, utom kanske något enstaka, som har gått ifrån statligt engagemang helt i den delen. Vi tror att det kommer att äventyra vårt lands ställning som ett av de största mineralländerna i världen, om vi helt upphör med statligt engagemang när det gäller att komma åt de nya tillgångarna.

Anf. 138 KARIN FALKMER (m) replik:

Fru talman! Det är i och för sig glädjande att vi har nått enighet så långt som vi har gjort i detta betänkande. Jag tycker att det är tråkigt att lyssna till Leif Marklund och den misstro han visar företagen, när han säger att de kommer att starta rovdrift.

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Ändringar
i minerallagen*

Ett företag som har fått en malmbevisning har lagt ner oerhört mycket arbete och oerhört mycket kapital, innan man kommit så långt på vägen.

Lämplighetskravet infördes när den nya minerallagen kom till. Lagförslaget var föremål för en remissrunda, där de flesta remissinstanserna var mycket starkt kritiska till införandet av denna bestämmelse. En överväldigande majoritet hävdade att regler om lämplighetskrav helt enkelt var onödiga, eftersom malmbevisningskravet är ett så starkt krav i sig.

Anf. 139 LEIF MARKLUND (s) replik:

Fru talman! Jag får väl stå ut med att Karin Falkmer tycker att det är tråkigt att lyssna på mig. Men det är sakfrågan det gäller, Karin Falkmer.

Vår inställning, att det som nu föreslås innebär risker för rovdrift, ligger fast. Den fria marknaden och kapitalet har ju inbyggt i sig att det gäller att komma åt det man tjänar mest pengar på. Att företagen sedan skulle ta hand om rester och liknande, kommer vi aldrig att få uppleva med det upplägg som nu föreslås av regeringen.

Vi står kvar vid att det bör finnas ett lämplighetskrav enligt den gamla modellen.

Anf. 140 KARIN FALKMER (m) replik:

Fru talman! Det är inte tråkigt i sig att lyssna på Leif Marklund, men jag tycker att det han sade i sin replik alldeles nyss är oerhört avslöjande i fråga om hans inställning till svenskt näringsliv. Jag trodde att man skulle slippa höra sådant i riksdagens kammare.

Den misstro mot svenska företagare som Leif Marklund avslöjar tycker jag är väldigt tråkig att höra.

Talmannen anmälde att Leif Marklund anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 141 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Karin Falkmer konstaterar att vi har olika uppfattningar om statens ansvarsområde, och det är säkert helt riktigt. Jag tror att vi nu genomlever en epok, kanske något decennium, där samhällets och statens ansvarsområde skall krympas, av ideologiska skäl, men att vi så småningom naturligtvis, precis som i andra länder, får gå tillbaka till ett samhällsansvar, när realismen har återinträtt på scenen.

Vi är överens om att det skall skapas bästa möjliga förutsättningar för företagen och för gruvnäringen. Det innebär att de sunda verksamheterna, de sunda gruvbolagen, måste få konkurrera på likartade villkor. Det gör de inte, om det kommer in oansvariga element i verksamheten.

Karin Falkmer säger också att erfarenheterna är nedslående av den statliga prospekteringen. Ja, prospekteringskostnaderna per ton har ökat kraftigt i hela världen, också i Sverige, och resultaten låter ibland vänta på sig. Men rätt vad det är hittar man malm, om man är nog uthållig.

Ett exempel är vad som har inträffat i Arjeplog, i Laisvall, där man med relativt måttlig insats har hittat en mycket rik fyndighet. Nu återstår att undersöka hur pass stor den är. Fyndigheten upptäcktes med hjälp av regional-

politiska insatser för Arjeplog, och hade inte de kommit till stånd hade man kanske inte hittat den.

Så det gäller att kunna mobilisera den uthållighet som behövs i prospekteringen, och den tror jag att bara samhället, staten, kan stå för. Det är också erfarenheterna från andra länder.

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Ändringar
i minerallagen*

Anf. 142 KARIN FALKMER (m) replik:

Fru talman! Sverige är liksom världen i övrigt inne i en epok där marknadsekonomin visar att den är den enda ekonomiska teori som är hållbar. Med marknadsekonomin följer ansvar. Med marknadsekonomin följer också att man har en god tilltro till de aktörer som satsar, bl.a. på prospektering.

Vad företagen har bett om är att vi skall se till att ta fram det första ledet i prospekteringskedjan, nämligen basmaterialet för kartering. Det är det grundmaterial som de behöver för att kunna fatta riktiga prospekteringsbeslut. Företagen har inte frågat efter stödpengar.

Det är min övertygelse att med den politik som regeringen nu har genomfört på det här området kommer det att visa sig att företagen i Sverige fortsätter att leta efter såväl malmer som mineraler. Jag har en mycket god tilltro till vårt lands möjligheter att visa framfötterna fortsättningsvis på gruv- och mineralindustriområdet.

Anf. 143 BENGT HURTIG (v) replik:

Fru talman! De totala insatserna för prospektering i Sverige har minskat kraftigt. Nu har inte den här regeringen suttit så länge, så vi kanske inte hinna se resultaten av det.

Den kortsiktighet som tyvärr ganska ofta är förknippad med den privata verksamheten gör att företagen inte gärna ger sig in på insatser som det kanske tar 10, 20 eller 30 år innan man får se resultat av. Där måste alltså samhället ta ett ansvar. Jag tror, som jag sade tidigare, att man kommer tillbaka till den insikten så småningom.

Anf. 144 KARIN FALKMER (m) replik:

Fru talman! Bengt Hurtig har rätt när han säger att just den här branschen är mycket långsiktig. Därför tycker jag att Bengt Hurtig är litet inkonsekvent, när han i det senaste inlägget pratar om hur långsiktig branschen är, med framförhållning på 25-30 år, och han alldeles innan hade stått i talarstolen och gått emot en förlängning av koncessionstiden till 25 år, som vi och Socialdemokraterna motiverade med precis samma skäl som Bengt Hurtig anför.

Jag kan bara konstatera att Bengt Hurtig, som är vänsterpartist, och jag har diametralt olika uppfattning i näringslivsfrågor.

Anf. 145 BENGT HURTIG (v) replik:

Fru talman! Om man har en tid för bearbetningskoncession på 15 år eller 10 år, har man alltid fått förlängning när man har haft behov av det. Det är bara det att det funnits ett visst samhällsinflytande över processen, så att de bearbetningar som man förväntar sig också kommer till stånd. Det tycker

jag inte alls står i motsättning till det argument jag anförde tidigare, att spektering måste vara långsiktig och uthållig.

Anf. 146 LEIF MARKLUND (s):

Fru talman! Karin Falkmer tycker att vår syn på näringslivet och marknaden är förödande. Men det är inte så, Karin Falkmer, utan vi tycker att näringslivsfrågorna är väldigt viktiga, och vi vill skapa de bästa förutsättningar för näringslivet.

Vi vill skapa sådana förutsättningar för vår industri att den inte slås ut av skojare, som vi kan förvänta oss att det dyker upp när man plockar bort lämplighetskravet i samband med bearbetningskoncession.

Vad beträffar vår syn på näringslivet vill jag också säga att vi ju har vissa erfarenheter av de avregleringar som har skett, dels under socialdemokratisk regeringstid, dels under den borgerliga regeringens tid. Bankavreglering, valutaavreglering, taxiavreglering – på alla områden har faktiskt marknaden misskött det mandat den har fått av Sveriges riksdag att hantera frågorna. Det har gjort att vi måste dra oss tillbaka och fundera på hur långt man kan gå med avregleringarna.

Gruvnäringen är ett typiskt exempel på områden där vi måste vara försiktiga – också många andra skulle kunna nämnas. Vi vill i grunden skapa de bästa förutsättningar, så att konkurrensneutralitet råder och vi inte får en hel del marknadsaktörer som dels är olämpliga, dels inte alls bra för nationen.

Anf. 147 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! Är det Socialdemokraternas genomgående syn på svenska företag att de är skojare, att man kan förvänta sig att de skall fiffla och att de bedriver rovdrift? De avarter som har visat sig inom vissa branscher beror ju på att Socialdemokraterna under sin långa regeringsperiod satte spelregler på näringsområdet i det här landet som fått tråkiga följder på många håll.

Att ha en sådan syn på näringslivet som Leif Marklund gör sig till tolk för här, hoppas jag är en inställning som begränsas till Lillpite, möjligen med omnejd.

Anf. 148 LEIF MARKLUND (s):

Fru talman! Jag tycker att det sista var ett mycket ojust inlägg, Karin Falkmer.

Jag har inte sagt att vi har en generell syn på näringslivet som sådant. Där emot har vi sett att avarterna dyker upp när avregleringarna blir fullständiga. Det är ett tecken på att marknaden inte själv klarar av situationen. Då måste det finnas samhällsstyrningar även på detta område.

Det är bra om vi håller oss allmänt till det som sägs och inte till angrepp på enskilda personer. Det vore även klädsamt av Karin Falkmer.

Anf. 149 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! I det här sammanhanget är det lämplighetskravet för att få bearbetningskoncession som vi pratar om. Det är ett krav som ställs på ett företag som redan visat kompetens och vilja. Det har också visat att de har en viss ekonomi, eftersom det klarat sig fram till att få en malmbevisning.

Jag tycker att det är stötande att i detta sammanhang ta de ord i munnen som Leif Marklund har gjort i dagens debatt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Värnpliktiga i
mobiliserings-
och förplägnads-
tjänst m.m.*

26 § Värnpliktiga i mobiliserings- och förplägnadstjänst m.m.

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1992/93:FöU11 Värnpliktiga i mobiliserings- och förplägnadstjänst m.m.
(prop. 1992/93:228).

Anf. 150 KARIN WEGESTÅL (s):

Fru talman! Förslaget om värnpliktiga i mobiliserings- och förplägnadstjänst har en lång och föga ärorik historia. I propositionen 1989/90 Arméns utveckling och totalförsvarets planeringssystem delgav regeringen riksdagen sin uppfattning att värnpliktiga borde kunna grundutbildas för krigsplacement i förråds- och verkstadsorganisationen.

Genom att grundutbilda personal för förråds- och verkstadsorganisationen skulle dessa värnpliktiga i viss utsträckning kunna utnyttjas även för att upprätthålla materielberedskapen i fred. Därmed skulle de utgöra en viktig del av mobiliseringsberedskapen.

Den civilanställda personalen skulle kompletteras med värnpliktiga. Dessa skulle krigsplaceras efter genomgången grundutbildning. Förutsättningar skulle skapas för att de civilanställda skulle kunna bli handledare för de värnpliktiga. Den dåvarande försvarsministern ansåg att utbildningstidens längd för värnpliktiga i förrådsorganisationen borde prövas ytterligare. Riksdagen hade ingen erinran häremot vid behandlingen av försvarsutskottets betänkande 1989/90:FöU3.

Detta beslut referar man ofta till när det gäller den fortsatta hanteringen av frågan om värnpliktiga i stödproduktionen. Det bör påpekas att förplägnadsvärnpliktiga inte ingick i detta beslut. En försöksverksamhet skulle föregå beslut om värnpliktstidens längd och utbildningens innehåll för förrådsvärnpliktiga.

Överbefälhavaren föreslog i sitt kompletterande underlag inför försvarsbeslutet år 1992 att mobiliserings- och förplägnadsplutoner skulle organiseras. Chefen för armén hade utrett förutsättningarna för en sådan åtgärd.

Regeringen ansåg att för att värnpliktsutbildningen skulle få genomföras inom den fredstida stödproduktionen skulle utbildningen leda till krigsplacement. Krigsorganisationens personalförsörjning skulle bli effektivare. Regeringen menade att det fanns skäl för att organisera mobiliserings- och förplägnadsförband. Enligt Chefen för armén borde de ha en utbildningstid på ca 270 dagar. Det skulle kräva en ändring av värnpliktslagen.

Förslaget innebar dessutom en utökning av behovet av förrådsvärnpliktiga inför en förändring av organisationen och ett icke tidigare anmält behov av förplägnadsvärnpliktiga som skulle grundutbildas för att tjänstgöra i fältkök

och storkök. Regeringen föreslog motsvarande lagändring i propositionen om värnpliktsutbildning.

Utskottets behandling av propositionen speglar stor tveksamhet. Enligt utskottets mening är det viktigt att effektivisera stödproduktionen och ta till vara besparingsmöjligheterna. Men utskottet delar uppfattningen i den socialdemokratiska partimotionen att besparingar i stödproduktionen inte får utgöra motiv för att överutbilda värnplikliga, dvs. utbilda fler än vad som behövs för uppgiften.

Den av riksdagen redan 1990 godkända försöksverksamheten avseende verkstads- och förrådsvärnplikliga har inte redovisats i beslutsunderlaget. Trots att regeringen i sin proposition har tagit hänsyn till en del av de alternativ till nyrekrytering som Pliktutredningen har föreslagit, redovisas varken volymen eller de närmare förutsättningarna för de berörda värnplikligas utnyttjande i krigsorganisationen eller utbildningens innehåll. Riksdagen förutsatte att regeringen skulle återkomma med förslag om detta.

De siffror som redovisas i propositionen är de som Chefen för armén redovisade i augusti 1992. Det antal mobiliserings- och förplägnadsvärnplikliga som årligen skulle behöva genomgå grundutbildning uppges här vara 2 500 per år. För Pliktutredningen uppgav Chefen för armén att de militära myndigheterna årligen skulle utbilda en tiondel av det planerade antalet värnplikliga, dvs. 1 600 per år. Därifrån avgår sedan de civilanställda som kan krigsplaceras och de värnplikliga som kan överföras från merbehovsutbildningen inom marinen. Pliktutredningen har föreslagit att uppsättningstiden skall förlängas, och det föreslås också i propositionen. Det antal värnplikliga som skall grundutbildas per år anges alltså inte. Pliktutredningen ansåg däremot att antalet 450 värnplikliga per år var för högt.

Under den tid som Chefen för armén har utrett behovet av förråds- och förplägnadsvärnplikliga har antalet civilanställda som ansetts övertaliga sjunkit från 1 500 till 800. I propositionen anges nu att det är 550.

Med tanke på den kritik som förslaget har fått vidkännas i försvarsutskottet, och även från ansvariga ute i organisationen, anser vi socialdemokrater att regeringens förslag inte skall genomföras. Det har även kommit kritik från den fackliga organisationen. Mitt under den största arbetslösheten i Sverige under modern tid finns det risk för att dess medlemmar kastas ut i arbetslöshet.

I den konsultrapport som tagits fram genom arbetstagarorganisationernas försorg framkommer också många farhågor kring utbildningens innehåll och konsekvenser. De lokala myndigheterna anser att utbildningen av värnplikliga i stödproduktionen kommer att ha allvarliga brister och leda till soldater som inte är utbildade för sina krigsuppgifter. Man misstänker att de värnplikliga kommer att få arbeta med mindre kvalificerade uppgifter. En allvarlig invändning är också säkerhetsaspekten när det gäller den ökade persongenomströmningen i de militära förråden.

Dessutom kommer vissa kostnader inom utbildningsorganisationen att öka markant, framför allt genom investeringar i lokaler och utbildningsmateriel.

Fru talman! Riksdagen har inte fått det underlag som begärts för att kunna

fatta beslut i den här frågan. Förutsättningarna för att genomföra förslaget har helt förändrats under handläggningstiden.

Fru talman! Jag yrkar avslag på regeringens proposition vad avser värnpliktiga i mobiliserings- och förplägnadstjänst.

Anf. 151 SVEN LUNDBERG (s):

Fru talman! I den proposition som vi nu behandlar föreslår regeringen att avvecklingen av de civilanställda som berörs av införandet av utbildningen av mobiliserings- och förplägnadsvärnpliktiga av arbetsmarknadsskäl enbart bör ske genom naturlig avgång på Gotland och i nuvarande Övre Norrlands militärområde.

I en första version, som delades till de militära myndigheterna, omfattades även Nedre Norrlands militärområde av förslaget.

Det är inkonsekvent av regeringen att hävda att det enbart på Gotland och i Övre Norrlands militärområde finns arbetsmarknadsskäl för en avveckling genom naturlig avgång.

Det är alldeles uppenbart att situationen på arbetsmarknaden i Nedre Norrlands militärområde är betydligt sämre än på Gotland, och den är minst lika bekymmersam som i Övre Norrlands militärområde. Som exempel kan jag anföra att arbetslösheten i Sollefteå och Östersund är betydligt högre än i Umeå, Boden och på Gotland.

Det är också inkonsekvent av regeringen att skilja ut Nedre Norrlands militärområde från åtgärden att avveckla de civilanställda genom naturlig avgång. Milo NN och Milo ÖN kommer i sommar att gå samman i ett gemensamt Milo Norr. Det är då inkonsekvent och fel att de civilanställda som berörs av förslaget skall avvecklas genom naturlig avgång enbart i halva det nya militärområdet. Åtgärden bör omfatta hela det nya militärområdet.

Herr talman! Jag har avgett ett särskilt yrkande som har delats till kammarens ledamöter. Förslaget innebär att även de civilanställda i Nedre Norrlands militärområde som berörs av införandet av mobiliserings- och förplägnadsvärnpliktiga skall avvecklas genom naturlig avgång, liksom på Gotland och i Övre Norrlands militärområde.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till mitt särskilda yrkande.

Det av Sven Lundberg under överläggningen framställda yrkandet hade följande lydelse:

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna följande:

I propositionen föreslår regeringen att av arbetsmarknadsskäl bör uppsägningen av civilanställda som berörs av införandet av utbildningen av mobiliserings- och förplägnadsvärnpliktiga enbart avvecklas genom naturlig avgång på Gotland och i nuvarande Övre Norrlands militärområde.

I en första version från regeringen omfattades även Nedre Norrlands militärområde av förslaget om avveckling av civilanställda genom naturlig avgång, fränsett Gävleborgs län.

Det är uppenbart att situationen på arbetsmarknaden i Nedre Norrlands militärområde är betydligt sämre än på Gotland och minst lika bekymmersam som i Övre Norrlands militärområde. Som exempel kan anföras att ar-

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Värnpliktiga i
mobiliserings-
och förplägnads-
tjänst m.m.*

betslösheten i Sollefteå och Östersund är betydligt högre än i Umeå, Boden och på Gotland.

Nedre Norrlands militärområde och Övre Norrlands militärområde kommer i sommar att gå samman i ett gemensamt militärområde Norr och det är då inkonsekvent och fel att de civilanställda, som berörs av införandet av utbildningen av mobiliserings- och förplägnadsvärnpliktiga, skall avvecklas genom naturlig avgång enbart i halva det nya militärområdet.

Därför bör, enligt det ursprungliga förslaget, även civilanställda som berörs av införandet av mobiliserings- och förplägnadsvärnpliktiga i Nedre Norrlands militärområde avvecklas genom naturlig avgång.

Anf. 152 STURE ERICSON (s):

Herr talman! Den något märkliga talarlistan för detta ärende är orsakad av att denna fråga har blivit något av en hjärtesak för oss socialdemokrater. Den har samtidigt hanterats med uppenbar olust av försvarsutskottets borgerliga ledamöter, utom möjligen av Anders Björcks speciella ombud i försvarsutskottet, Henrik Landerholm, som upprätthåller en hurtig attityd å tjänstens vägnar.

Detta är en olustig fråga. Med berätt mod skapar riksdagen en stor grupp arbetslösa alldeles i onödan och till ökade kostnader för skattebetalarna.

Förslaget om att utnyttja värnpliktiga för arbete i kök och förråd i stället för civilanställda väcktes för några år sedan. Vid den tidpunkten skulle alla vapenföra värnpliktiga utbildas, och armén fick ta hand om överskottet, dvs. de som egentligen inte behövdes i krigsorganisationen.

Sedan dess har vi ändrat värnpliktslagen, och numera skall bara de värnpliktiga kallas in som verkligen behövs i krigsorganisationen. Övriga vapenföra värnpliktiga förs över i en s.k. utbildningsreserv.

När Arméstaben först presenterade förslag om att ersätta civilanställd personal med värnpliktiga ville man avskeda ca 1 500 personer. När vi från socialdemokratisk sida protesterade och krävde bättre underlag krympte behovet av att avskeda personal till 800–900 personer. Sedan vi tryckt på ytterligare har behovet att avskeda minskat till ca 550 civilanställda, dvs. ungefär en tredjedel av det ursprungligen planerade antalet.

Enligt vår uppfattning är det inte heller nödvändigt – och självfallet inte önskvärt – att nu avskeda dessa 550 civilanställda. Mycket tyder på att avsikten är att utnyttja värnpliktiga i kök och förråd som grå arbetskraft.

Pliktutredningen har pekat på att det inte blir några nämnvärda besparingar genom den här förändringen. Ser man till samhällets samlade kostnader, och inte bara till försvarets utgifter, är det troligt att det beslut den borgerliga majoriteten stödd på Ny demokrati kommer att fatta här i morgon bitti ledder till ökade utgifter för staten. Det hänger samman med att flertalet av de ca 550 civilanställda som nu förlorar jobbet går direkt ut i arbetslöshet.

Jag kan förstå att planerare inom Arméstaben på avstånd från verkligheten lyckats räkna fram en besparing för försvaret. Men regering och riksdag har ju att se till den samlade effekten av de beslut som fattas. Det här beslutet betyder ökade statsutgifter, inte en besparing.

De värnpliktiga som nu tas ut för denna tjänstgöring i kök och förråd kom-

mer att uppleva att de under en stor del av sin utbildningstid utför ett regelrätt arbete som hittills har skötts av civilanställd personal. De kommer att fråga sig varför de på detta sätt skall utnyttjas som grå arbetskraft. Med det här beslutet får vi tillbaka forna tiders malajer.

Enligt den ändrade värnpliktslagen får värnpliktiga bara kallas in för *utbildning* för krigsorganisationens behov. Eftersom det handlar om annat än utbildning kan beslutet i hög grad ifrågasättas.

Kunniga personer som förstår sig på frågor om krigsorganisationen berättar, att med detta nya system kommer behovet av värnpliktiga att vara fyllt efter cirka åtta år. Då finns det under ett antal år inget behov av att utbilda värnpliktiga för dessa uppgifter. Däremot finns det naturligtvis arbetsuppgifter att sköta i kök och förråd. Skall armén då på nytt anställa civil personal? Värnpliktslagen tillåter inte att man tar in värnpliktiga av andra skäl än för krigsorganisationens behov.

Vi har under det dryga år den här frågan varit aktuell fått många bevis på vilken utomordentligt dålig förändring Arméstaben och regeringen nu pressar igenom. De flesta exemplen på vilka praktiska konsekvenser det blir kommer naturligtvis från civilanställda och deras organisationer lokalt och centralt. Men även många militärer med ansvar för den lokala verksamheten anser att detta är ett felaktigt beslut.

Men det har inte gått att hejda. Arméchefen och Arméstaben har på senare tid fått bakläxa på sina dåligt underbyggda förslag. Nu blir det en prestigesak att pressa igenom även dåliga och på sakliga grunder hårt kritiserade förändringar.

De krigsförråd som nu skall skötas av värnpliktiga har hittills varit i händerna på yrkesfolk med lång erfarenhet. Nu ersätts yrkesfolket med ungdomar som under några månader av sin grundutbildning förväntas göra jobbet. Det är ofta dyr och ömtålig utrustning i dessa förråd.

Förra veckan ringde en upprörd försvarsanställd från ett regemente i Mellannorrland. De två första värnpliktiga som uttagits för förrådstjänst hade redan fått avbryta denna tjänstgöring sedan de ertappats med att stjäla ur förråden. Han vädjade om att experimentet skulle avbrytas. Jag svarade att det tyvärr är för sent.

Han sände mig i dag ett fax. Där berättar han att dessa två värnpliktiga nu kommer att polisanmälas. De som har haft att göra med saken är upprörda. De undrar vad som kommer att hända när det inte längre finns civilanställd personal i dessa förråd. Myndigheterna och regementsledningen är nu så oroade att de har kallat till ett möte för att diskutera vilken materiel de värnpliktiga skall kunna hantera i förråden.

Det sägs i faxet: Redan nu står det klart att värnpliktiga kommer att få hantera materiel i krigsförråd. Märk väl att det alltid har varit en förutsättning att mobiliserings- och förplägnadsvärnpliktiga skall hantera mobiliseringsförråd, dvs. krigsmateriel, och inte materiel i fredsförråd. Detta är ytterligare ett bevis på att förslaget från Chefen för armén är en ren pappersprodukt som helt saknar förankring i verkligheten.

Det är vad som sägs i faxet.

Riksdagen begärde i sitt beslut den 3 juni 1992 att Pliktutredningen skulle se över den här frågan och komma med förslag. Enligt riksdagsbeslutet

skulle regeringen sedan utan tidsspillan återkomma till riksdagen med förslag i frågan.

Detta riksdagsbeslut struntade försvarsministern i och gav i stället den 10 december 1992 arméchefen order om att genomföra det utsprungliga förslaget, med beaktande av Pliktutredningen. Den här handläggningen skall nu granskas av riksdagens konstitutionsutskott.

Arméchefen satte naturligtvis i december genast i gång processen att avskeda hundratals civilanställda. Motivet lär vara arbetsbrist. Det går ju nu efter riksdagsbeslutet att använda värnpliktiga som arbetskraft i stället.

Herr talman! I praktiken är naturligtvis den här frågan redan avgjord. Varslen är lagda. De värnpliktiga är redan inkallade. Åke Sagrén och Anders Björck har lyckats genomdriva ett mycket dåligt förslag. Vi socialdemokrater i försvarsutskottet vet att flertalet av de borgerliga utskottsledamöterna känner stor tveksamhet och helst skulle ha velat stoppa det hela. Men de har inte orkat.

Det blir troligen svårt att efter valet i september 1994 reparera de skador på personal och materiel som blir följden av morgondagens beslut om värnpliktiga i mobiliserings- och förplägnadstjänst.

Anf. 153 HENRIK LANDERHOLM (m):

Herr talman! Frågan om värnpliktiga i stödproduktion är nu uppe till riksdagsbehandling för tredje gången. Första principbeslutet handlade bara om försöksverksamhet i verkstad och förråd. Det andra beslutet fattades förra våren, och i detta godtogs i princip idén med att värnpliktiga utbildas för krigsuppgifter i mobiliserings- och förplägnadsförband. Pliktutredningen har sedan arbetat vidare med frågan och har inte haft något att invända mot uppsättandet av dessa förband.

Dessa förband behövs i krigsorganisationen, kanske inte med samma angelägenhetsgrad som jaktpiloter, men de behövs på samma sätt som skyttesoldater och depå- och bevakningsvärnpliktiga behövs. Jag kan inte nog understryka att behovet i krigsorganisationen är grunden för utbildningen i försvaret i allmänhet och för uttagning och utbildning av värnpliktiga i synnerhet.

Det resonemang som förts om grå arbetskraft är felaktigt. Dessa soldater behövs i krig. Deras uppgifter är viktiga och av stor betydelse för att försvaret som helhet skall kunna klara sina uppgifter. De soldater som utbildas i förplägnadstjänst lagar mat, en del både i fält och i storkök och en del, som utbildas för territorialförsvaret, bara i storkök. Motivet är inte att i första hand spara pengar, utan det är att förbättra förplägnadsfunktionen i armén. Men det är klart att besparingarna kommer som ett brev på posten, eftersom det vore mycket olyckligt – och dyrt – att hålla sig med dubbla organisationer för förrådshållning och matlagning. Därför ersätts civilanställda med värnpliktiga. Självfallet är det känsligt och självfallet leder detta till debatt. Men vilket är egentligen alternativet? Jag kan i alla fall inte försvara dubbla organisationer för samma funktion. Det vore ytterst orationellt.

Utvecklingen av förplägnadsförband bygger på en omvärdering av funktionen som Armén har gjort. Vi kan inte längre ha "feta" mål i form av rykande heta kompanikok som röjer var våra förband finns. Inte bara mo-

derna spaningshjälpmedel skulle hitta våra soldater i både fältförband och territorialförsvaret. Därför måste koken tillbaka en bit bakom frontlinjen. Det är anledningen till att storkök skall utnyttjas där det går. Då behövs mer och annan utbildning som bäst sker i moderna storkök, och sådana storkök finns på våra militära förband.

När det gäller förrådshållningen är det också förändringar i mobiliseringsförrådsfunktionen som är anledningen till införandet av värnpliktiga i mobiliseringsförband och förrådstjänst. I dag är mobiliseringsförråden i armén utspridda, oftast kompanivis, för närvarande i 4 900 förråd, och ofta i lador runt om i Sverige. Det har lett till en oerhört dyr och orationell förrådshantering, men man har också stora problem att bevaka förråden. Armén går nu mot arsenalsprincipen. Förråden läggs alltså samman, och i stället för att som i dag åka bil mellan förråden under en stor del av sin arbetstid kan de som jobbar med detta ägna sig åt vård, inventering och komplettering. Arméns förråd skall minskas från 5 000 med flera tusen – jag tror att det blir 2 000 färre förråd. I större förråd kan man dessutom samla utrustning av samma sort och få en rationell lagerhantering med pallar och containrar, något som inte går i bondens lada där varje sak plockas in och ut för hand.

Varför behövs då mobiliseringsförbanden? Jo, den centraliserade förrådshållningen är bra, rationell och säker i fred men osäker och sårbar i krig. Då måste utrustningen spridas till många mobiliseringsplatser runt om i landet. Detta är mobiliseringsförbandens stora uppgift under ett mobiliseringsskede. Därefter skall de användas för att förstärka den personellt mycket eftersatta förråds- och underhållstjänsten i depåer och förråd på högre nivå.

Det har hävdats att Pliktutredningen var mycket tveksam till detta. Man satte upp nya villkor och man trodde inte att det skulle ge några besparingar. Det är inte riktigt sant – det vet jag, ty jag var med. Pliktutredningen gav alternativ till värnpliktsutbildning för att rekrytera förbanden, något som regeringen i huvudsak har tagit hänsyn till, eftersom det var goda förslag. Man menade att det på kort sikt kanske inte skulle bli några besparingar. Att besparingseffekten på längre sikt är säker, samtidigt som krigsorganisationen stärks, ifrågasätts inte av utredningen.

Är det då otillständigt att låta värnpliktiga jobba i kök och förråd under en del av sin utbildning för att kunna lösa sin krigsuppgift? Om detta kan man ha olika meningar, men man måste minnas att det självfallet är en avvägningsfråga. Utbildningstiden för de värnpliktiga är naturligt avpassad så att det skall gå att få en rationell hantering också i fred. Det vore ju dumt att inte använda den resurs som utbildas för funktionen i krig för fredsmässiga förplägnads- och förrådstjänster.

Frågan om hanteringen av den fråga som har lett till den proposition och det betänkande som nu ligger på riksdagens bord för avgörande har ju Sture Ericson överlämnat till KU för granskning. Därför avstår jag nu från att vidare kommentera detta.

Jag delar den uppfattning som här har framförts, att det hade varit olyckligt om detta system introducerats med ekonomin som förstahandsargument. Pengarna är en bieffekt. Det är krigsorganisationens behov som är anledningen till att dessa förband behövs. De beräkningar som har gjorts

visar att man genom detta sparar lika mycket pengar som man hade gjort om man hade lagt ned fyra fredsregementen.

Efter Pliktutredningens arbete, efter frågans vidare hantering i Arméstaben, efter mobiliseringsutredningen som gjorts av Chefen för armén och efter de genomgripande förändringar i förplägnadsfunktionen som nu planeras och genomförs finns det underlag för att fatta beslut. Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 154 KARIN WEGESTÅL (s):

Herr talman! Henrik Landerholm är mycket säker på att det här förslaget skall leda till ett bra beslut. Annars har inte precis säkerheten i fråga om underlaget varit framträdande under utskottets behandling. Detta förslag kom upp för första gången 1989–1990, då man först ville göra ett försök och ta reda på hur det slog ut innan man bestämde sig för hur lång utbildningstiden skulle bli. Denna utredning har aldrig redovisats, vare sig för utskottet eller i underlaget för riksdagsbeslutet.

När plutonerna av förplägnadsvärnpliktiga dök upp inför 1992 års försvarsbeslut, visade det sig att de siffror man hade som underlag för hur många som skulle behöva rekryteras och hur många civilanställda som skulle friställas hade halverats. Sedan har siffrorna hela tiden förändrats, också under den tid som Pliktutredningen arbetade. Pliktutredningen menar att 450 värnpliktiga är för många. Man diskuterar t.o.m. en halvering av detta antal. De siffror som i dag ligger till grund för regeringens proposition är de gamla siffrorna från augusti 1992.

Det finns alltså all anledning att hysa tveksamhet. Det är så mycket som har förändrats när det gäller såväl underlaget som arbetsmarknadssituationen och värnpliktssystemet. Därför menar vi att det finns all anledning att inte fortsätta med den här verksamheten och yrkar i stället avslag på propositionens förslag.

Anf. 155 HENRIK LANDERHOLM (m):

Herr talman! Jag har inte hört ett enda argument för att dessa förband inte skulle behövas i krigsorganisationen. Det betyder alltså att min argumentation står fast och oemotsagd.

När det gäller förändringen av underlaget har bl.a. jag och Karin Wegestål i Pliktutredningen hjälpts åt att ge detta system en rimlig och realistisk omfattning. Jag tycker inte att det är någon svaghet att såväl antalet värnpliktiga som antalet civilanställda har minskat. Tvärtom har vi hjälpts åt för att skapa realistiska förutsättningar för hur detta skall genomföras.

Anf. 156 KARIN WEGESTÅL (s):

Herr talman! Att man hela tiden har minskat denna organisation är ett tecken på att detta är ett dåligt förslag. Det är i och för sig tur, eftersom det får stora konsekvenser för de människor som blir drabbade.

Jag kan ändå inte låta bli att återkomma till den osäkerhet som har rått i utskottet. I betänkandet inför försvarsbeslutet poängterade man verkligen att man inte ville se någon överutbildning. Man misstänkte alltså att det fanns risk för att värnpliktiga utbildades för att ersätta civilanställda. Man

var mycket noga med att regeringen skulle återkomma till riksdagen med besked om hur stor volymen på utbildningen skulle vara och vad innehållet i dessa uppgifter skulle bestå av. Det är detta som skulle ha legat på riksdagens bord i dag, men som inte finns med.

Anf. 157 HENRIK LANDERHOLM (m):

Herr talman! Volymen och antalet civilanställda anges ju i propositionen. Det är 550 personer som blir övertaliga i och med att detta system införs.

När det gäller antalet värnpliktiga är detta svårt att kortsiktigt ändra, beroende på att de värnpliktiga redan är inkallade. Självfallet kommer antalet värnpliktiga som årligen utbildas på lång sikt att påverkas av avvecklingstakten för de civilanställda. Och detta sker för att man skall få en rationell "mix" mellan hanteringen av förråds- och förplägnadsfunktionen i fred och den nödvändiga utbildningen för krigsbehovet när det gäller förråds- och förplägnadsfunktionen.

Alla de förändringar som inte minst Pliktutredningen har pekat på har ju regeringen i sitt arbete tagit hänsyn till. Karin Wegestål kan rimligtvis inte hävda att det arbete som vi gjorde där har gjort slutresultatet sämre. Tvärtom – jag tycker att vi nu har ett bättre underlag att fatta beslut på. De förändringar som vi i Pliktutredningen föreslog när det gäller alternativa sätt att rekrytera dessa förband och när det gäller uppsättningstiden har gjort förslaget totalt sett bättre. Det gör mig ännu säkrare, om jag får uttrycka det så, i mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Anf. 158 KARIN WEGESTÅL (s):

Herr talman! Utskottet begärde att volymen och de närmare förutsättningarna för dessa värnpliktigas utnyttjande i krigsorganisationen samt utbildningens innehåll inte skulle beslutas förrän Pliktutredningen hade lämnat sitt förslag. Utskottet förutsatte att regeringen utan tidspillan skulle komma tillbaka till riksdagen med förslag i frågan, vilket alltså inte har skett. Vi kan inte räkna ut hur många värnpliktiga det blir fråga om, sedan man dragit bort dem som blir resultatet av Pliktutredningens förslag.

Det var bra att detta ärende överlämnades till Pliktutredningen, vars förslag ligger på en helt annan nivå än dagens. Man säger nu att man inte kan göra någonting, eftersom man redan har inkallat de värnpliktiga. Detta har vi sagt att vi har synpunkter på. Vi har också gått vidare för att utreda denna hantering. Vi återkommer alltså till detta vid ett annat tillfälle.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

27 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositionerna

1992/93:220 En ny läroplan för grundskolan och ett nytt betygssystem för grundskolan, sameskolan, specialskolan och den obligatoriska särskolan

Prot. 1992/93:120
2 juni 1993

*Värnpliktiga i
mobiliserings-
och förplägnads-
tjänst m.m.*

1992/93:250 Ny läroplan och ett nytt betygssystem för gymnasieskolan, komvux, gymnasiesärskolan och särvox

Skrivelse

1992/93:248 Redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1992

Konstitutionsutskottets betänkande

1992/93:KU36 Uppskov till 1993/94 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden

Lagutskottets betänkande

1992/93:LU44 Ändringar i upphovsrättslagen

Utrikesutskottets betänkanden

1992/93:UU20 Sverige och EG

1992/93:UU24 Frihandelsavtal m.m. mellan EFTA-staterna och Ungern

1992/93:UU28 Frihandelsavtal m.m. mellan EFTA-staterna och Bulgarien

1992/93:UU30 Sveriges tillträde till Förenta nationernas konvention mot kemiska vapen

1992/93:UU33 Handelshögskola i Riga, Lettland

1992/93:UU34 Ändring i lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner samt tillämpning av lagen i fråga om "Förbundsrepubliken Jugoslavien" (Serbien-Montenegro) och i fråga om Irak

EES-utskottets betänkande

1992/93:EU3 Justeringar av EES-avtalet, m.m.

28 § Kammaren åtskildes kl. 18.14.

Förhandlingarna leddes

av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 6 § anf. 30 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 62 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. beslutet om samlad votering kl. 15.17,

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. voteringen kl. 16.55,

av talmannen därefter t.o.m. 26 § anf. 151 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

Onsdagen den 2 juni

1 § Justering av protokoll	1
2 § Förnyad bordläggning	1
3 § Beslut rörande utskottsbetänkande som slutdebatterats den 28 maj	1
Utbildningsutskottets betänkande UbU14	
4 § Ändringar i sekretesslagen	3
Konstitutionsutskottets betänkande KU40	
Debatt	
Chartrine Pålsson (kds)	
Ian Wachtmeister (nyd)	
Eva Zetterberg (v)	
Margareta Israelsson (s)	
Margareta Viklund (kds)	
Birger Hagård (m)	
Björn von der Esch (m)	
Tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c)	
Ingela Mårtensson (fp)	
Ingvar Johnsson (s)	
Beslut	16
Meddelande om samlad votering	16
5 § Bostadsbidragens administration – bostadsanpassningsbidrag ..	17
Bostadsutskottets betänkande BoU21	
Debatt	
Britta Sundin (s)	
Eva Zetterberg (v)	
Agne Hansson (c)	
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
6 § Sjukförsäkringsregister hos de allmänna försäkringskassorna ..	25
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU19	
Debatt	
Lena Öhrsvik (s)	
Arne Jansson (nyd)	
Berith Eriksson (v)	
Margit Gennser (m)	
Sigge Godin (fp)	
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
7 § Riksdagens byggnader	47
Konstitutionsutskottets betänkande KU33	
Debatt	
Harriet Colliander (nyd)	

	Tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c)	
	<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
8 §	Tullfrågor	49
	Skatteutskottets betänkande SkU29	
	<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
9 §	Sänkning av dieseloljeskatten	49
	Skatteutskottets betänkande SkU34	
	Debatt	
	Martin Nilsson (s)	
	Lars Bäckström (v)	
	Ivar Franzén (c)	
	Max Montalvo (nyd)	
	<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
10 §	Delegering av arbetsuppgifter till kanslipersonal vid domstol .	66
	Justitieutskottets betänkande JuU32	
	<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
11 §	Försäkringsöverdomstolen m.m.	67
	Justitieutskottets betänkande JuU33	
	Debatt	
	Göran Magnusson (s)	
	Ingbritt Irhammar (c)	
	<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
12 §	Prövningstillstånd i hovrätt om instansordningen i utsköknings- mål	70
	Justitieutskottets betänkande JuU34	
	Debatt	
	Göran Magnusson (s)	
	Karl Gustaf Sjödin (nyd)	
	Berith Eriksson (v)	
	Britta Bjelle (fp)	
	<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
13 §	Immunitet och privilegier för NORSAD-fonden	79
	Justitieutskottets betänkande JuU35	
	<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
14 §	Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	79
	Justitieutskottets betänkande JuU36	
Beslut		80
	Bostadsutskottets betänkande BoU21	
	Socialförsäkringsutskottets betänkande Sfu19	
	Konstitutionsutskottets betänkande KU33	
	Skatteutskottets betänkande SkU29	
	Skatteutskottets betänkande SkU34	
	Justitieutskottets betänkande JuU32	
	Justitieutskottets betänkande JuU33	
	Justitieutskottets betänkande JuU34	
	Justitieutskottets betänkande JuU35	
	Justitieutskottets betänkande JuU36	

Beslut om samlad votering	83	Prot. 1992/93:120
15 § Penningtvätt	83	2 juni 1993
Justitieutskottets betänkande JuU37		
Debatt		
Alf Eriksson (s)		
Berith Eriksson (v)		
Göthe Knutson (m)		
Karl Gustaf Sjödin (nyd)		
<i>Beslut fattades efter 23 §</i>		
16 § Den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten	91	
Kulturutskottets betänkande KrU27		
Debatt		
Hugo Hegeland (m)		
Harriet Colliander (nyd)		
Chris Heister (m)		
Åke Gustavsson (s)		
Birger Andersson (c)		
<i>Beslut fattades efter 23 §</i>		
17 § Ägande av den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten	99	
Kulturutskottets betänkande KrU28		
Debatt		
Birger Andersson (c)		
Hugo Hegeland (m)		
Åke Gustavsson (s)		
Harriet Colliander (nyd))		
<i>Beslut fattades efter 23 §</i>		
18 § Ny organisation för Dialekt- och ortnamnsarkiven m.m.	101	
Kulturutskottets betänkande KrU31		
<i>Beslut fattades efter 23 §</i>		
19 § Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Est- land på fiskets område	101	
Jordbruksutskottets betänkande JoU17		
<i>Beslut fattades efter 23 §</i>		
20 § Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Ryska federationen på fiskets område	102	
Jordbruksutskottets betänkande JoU24		
<i>Beslut fattades efter 23 §</i>		
21 § Lag om marknadsreglering på fiskets område, m.m.	102	
Jordbruksutskottets betänkande JoU25		
<i>Beslut fattades efter 23 §</i>		
22 § Godkännande av vissa marina konventioner	102	
Jordbruksutskottets betänkande JoU26		
<i>Beslut fattades efter 23 §</i>		
23 § Ändringar i värdepappersfondslagstiftningen m.m.	102	
Näringsutskottets betänkande NU31		

Beslut	102
Justitieutskottets betänkande JuU37	
Kulturutskottets betänkande KrU27	
Kulturutskottets betänkande KrU28	
Kulturutskottets betänkande KrU31	
Jordbruksutskottets betänkande JoU17	
Jordbruksutskottets betänkande JoU24	
Jordbruksutskottets betänkande JoU25	
Jordbruksutskottets betänkande JoU26	
Näringsutskottets betänkande NU31	
Beslut om uppskjuten votering	104
24 § Ombildning av Statens provningsanstalt till aktiebolag	104
Näringsutskottets betänkande NU32	
Debatt	
Bo Bernhardsson (s)	
Jan Backman (m)	
<i>Beslut skulle fattas den 3 juni</i>	
25 § Ändringar i minerallagen	107
Näringsutskottets betänkande NU33	
Debatt	
Leif Marklund (v)	
Bengt Hurtig (v)	
Karin Falkmer (m)	
<i>Beslut skulle fattas den 3 juni</i>	
26 § Värnpliktiga i mobiliserings- och förplägnadstjänst m.m.	115
Försvarsutskottets betänkande FöU11	
Debatt	
Karin Wegestål (s)	
Sven Lundberg (s)	
Sture Ericson (s)	
Henrik Landerholm (m)	
<i>Beslut skulle fattas den 3 juni</i>	
27 § Bordläggning	123